

ISSN 0869-2378

УКРАЇНСЬКИЙ ПАСІЧНИК

7

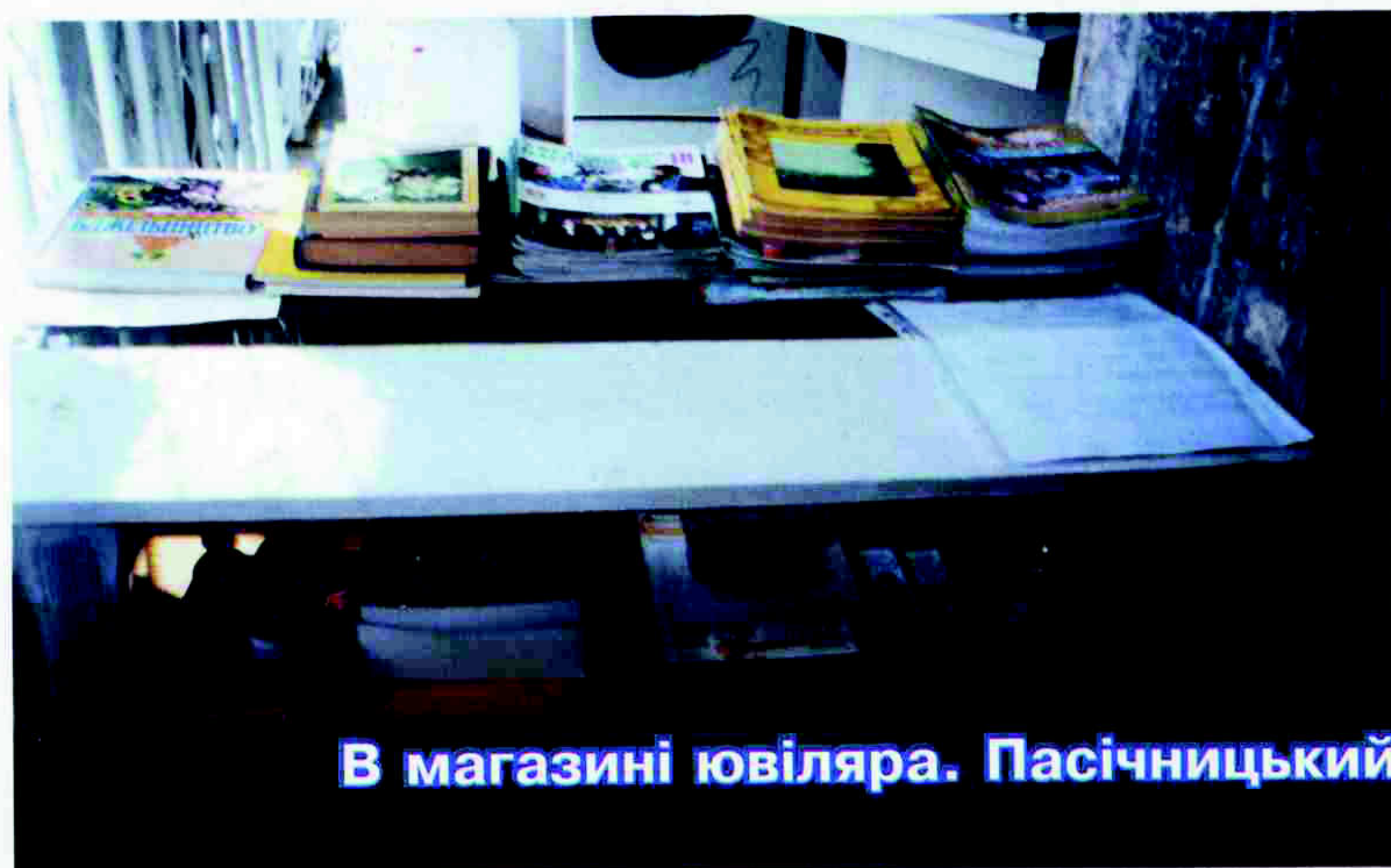
2003

Вітаємо Тараса Гарбузинського з 60-річчям.

Матеріал читайте на с. 38.

В магазині ювіляра. Пасічницький відділ.

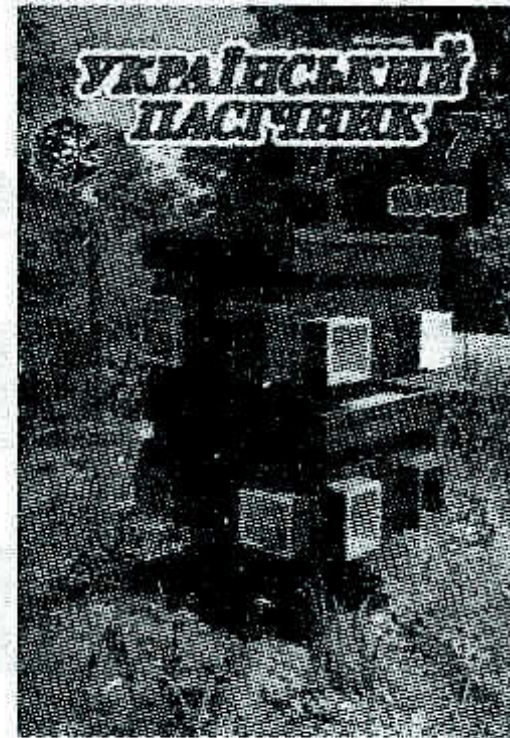

УКРАЇНСЬКИЙ ПАСІЧНИК

Щомісячний науково-виробничий,
інформаційний масовий галузевий журнал пасічників України

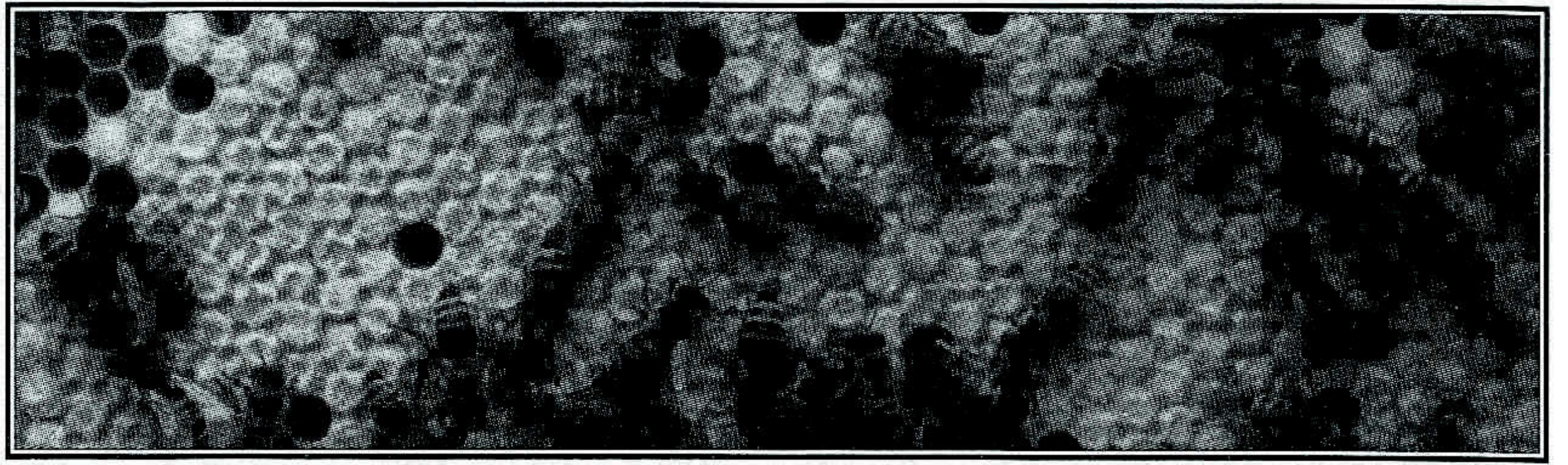
№ 7 (146) 2003

У НОМЕРІ

НАУКОВІ ЕКСПЕРИМЕНТИ ТА РОЗРОБКИ

ЛЕВЧЕНКО І., ЛУЦЕНКО Ю. Ранній вивід плідних маток. Формування нуклеусів із різновікових бджіл.....	4
ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА, ДОСВІД	
КОМІСАР О. Деякі уроки зимівлі 2002–2003 року.....	6
Як ми отримуємо високі медозбори.....	8
ЦИМБАЛ О. Дезінфікую водяною парою.....	10
ЧЕЧЕВИЦЬКИЙ В. Очищення бджолами щільників.....	11
ОКОРА В. За допомогою дезодоранта.....	12
СТОРІНКА ПОЧАТКІВЦЯ	
КОЦЮМБАС О. Липень на пасіці.....	13
ПАСІЧНИК МАЙСТРУЄ	
ВАСЯНОВИЧ В. Перебудова вулика-лежачка.....	15
ПРОБЛЕМИ БДЖІЛЬНИЦТВА	
Наші воскові проблеми.....	17
БОРАЧОК С. Наші проблеми мусимо вирішувати самі.....	19
ГРИБОК М. Об'єднання пасічників у контексті європейських традицій.....	20
ЧЕРКАСОВА А., ЄМЕЦЬ К., МЕЛЬНИК-ПИСАРЕНКО Т., СОЛОШЕНКО Л. Механізм взаєморозрахунків за бджолозапилення.....	23
ЧЕРКАСОВА А., ЄМЕЦЬ К., МЕЛЬНИК-ПИСАРЕНКО Т. Бджолозапилення – важливий фактор підвищення врожайності ентомофільних сільськогосподарських культур.....	24
НАМ ПИШУТЬ	
ПРИСЯЖНИЙ І. Оптимізм повинен бути завжди.....	27
ДОРОТА В. Усе роблю сам.....	28
МАТУЩАК К. Рій у... березні.....	28
САВІЦЬКИЙ Я. Чекаю доброї поради.....	28
РОМАЗАН С. Був і такий випадок.....	29
ДЕЙНЕКА М. Звідки набиратися досвіду?.....	29
БРИК І. Сьогодні міністр пообіцяв допомогу – чи вдасться йому виконати свої обіцянки?.....	30
ОСТАШЕВСЬКИЙ М. Нам пишуть.....	31
ВІСТІ З КРАЮ	
Ухвала конференції.....	32
ДМИТРА М. Виставка ярмарок 2003.....	32
ОСТАШЕВСЬКИЙ М., БОГАЧ А. Одеські зустрічі.....	33
ХВОРОБИ ТА ШКІДНИКИ	
КОСТИНА А. Мурашки – не тільки добрі сусіди.....	35
ЗЛОНКЕВИЧ Я. Тяжка (а для декого катастрофічна) зимівля бджіл у 2002–2003 році.....	35
ЛЮДИНА ТА ЇЇ СПРАВА	
Вітаємо з ювілеєм.....	37
БДЖІЛЬНИЦТВО ЗА КОРДОНОМ	
МАРЧЕНКО В. Пасіка у Празі.....	39
ПРОДУКТИ БДЖІЛЬНИЦТВА	
СОЛОМКА В., СОЛОМКА О. Мультиабси із вашого вулика.....	41
СВІТ МЕДОДАІВ	
Бузок японський – високомедодайний кущ.....	45

НАУКОВІ ЕКСПЕРИМЕНТИ ТА РОЗРОБКИ

РАННІЙ ВИВІД ПЛІДНИХ МАТОК. ФОРМУВАННЯ НУКЛЕУСІВ ІЗ РІЗНОВІКОВИХ БДЖІЛ

І.О. ЛЕВЧЕНКО, Ю.В. ЛУЦЕНКО

Лабораторія етології Інституту бджільництва ім. П.І. Прокоповича

Перевага цього методу полягає, перш за все, у тому, що відпадає проблема, пов'язана з одержанням великої кількості молодих бджіл. Навесні, коли в сім'ях відбувається заміна бджіл, які зимували, на пасіці важко знайти достатню кількість молодих бджіл, тому найправильніше рішення – використання для формування нуклеусів різновікових бджіл. Різновікові бджоли, крім того, забезпечують в нуклеусах найсприятливіші умови для дозрівання молодих маток, їхню підготовку до шлюбного вильоту і початку яйцекладки.

Найпростіший спосіб створення нуклеусів із різновікових бджіл – зміна стаціонару: після формування нуклеусів на основі сім'ї-виховательки їх вивозять на новий точок і бджоли залишаються там, куди їх поселили. Цей висновок ми зробили ще на початку 60-х років на основі наступного дослідження.

Теплого літнього дня відловили кілька десятків бджіл, що вилітали з вулика, помістили їх по одній в картонні коробки і відвезли у нову місцевість за декілька кілометрів. Для зручності спостережень за польотом бджіл досліди проводили на піщаній косі. Бджіл випускали по одній і спостерігали за їх поведінкою. Звільнені бджоли швидко відлітали, але, переважно, через декілька хвилин поверталися до того місця, звідки їх випускали.

Окремі бджоли в пошуках коробки, з якої вони вилетіли, так як в не-

знайомій місцевості вона була для них єдиним знайомим орієнтиром, підлітали до експериментатора. Пізніше нам, за допомогою кінокамери, вдалось прослідкувати траєкторію стартуючої бджоли. Вона була подібна до польоту бджоли під час орієнтувального обльоту. Цю дивну здатність бджіл запам'ятовувати місце відльоту було використано у подальших дослідженнях при розробці способів формування відводків з різновікових бджіл.

Переміщуючи нуклеуси у нову місцевість, ми зберігаємо ту кількість бджіл, яку відібрали від материнської сім'ї. У сформованому нуклеусі є всі вікові групи бджіл. Така сімейка, не дивлячись на її малі розміри, здатна виконувати всі притаманні нормальній сім'ї функції: підтримувати у гнізді стабільну температуру та вологість повітря, виховувати розплід, охороняти гніздо і приносити корм.

При формуванні нуклеусів на стандартну рамку сім'я-вихователька помітно слабне. Цього можна уникнути, якщо нуклеуси формувати на зменшену рамку. Розмір нуклеусної рамки пасічник визначає сам, виходячи з наявності нуклеусних вуликів. Ми у своїй практиці використовуємо вузько-високу рамку розміром 125×230 мм, що відповідає 1/3 площі стандартної рамки багатокорпусного вулика (рис. 1 а).

Щільники для нуклеусних вуликів заготовляють у стандартних сім'ях під час

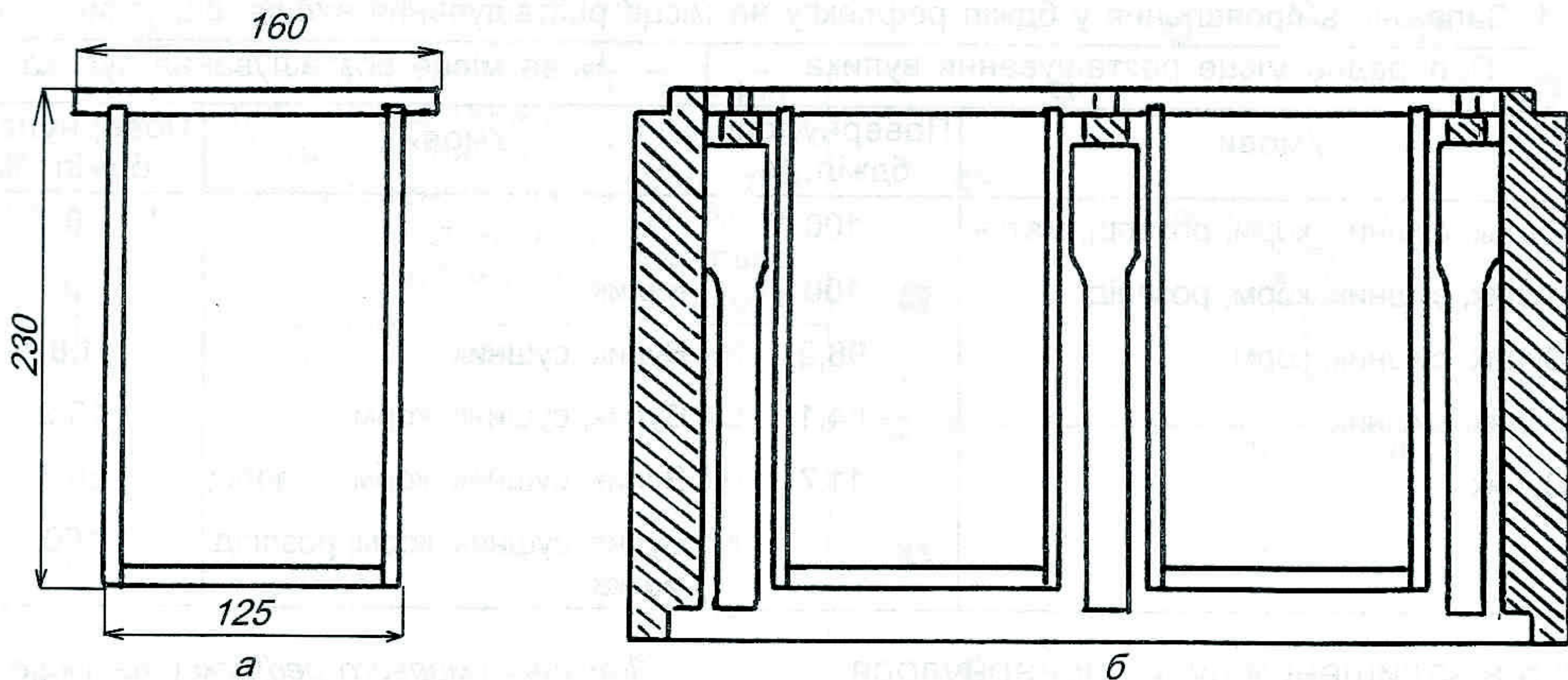

Рис. 1.

а – рамка для нуклеуса; *б* – схема розміщення нуклеусних рамок в корпусі вулика

медозбору. Рамки навощують штучною вощиною або вставляють в них щільники, які підлягають вибракуванню. Бджоли прикріплюють їх до рамок і частково заповнюють медом. Бажано, щоб у частині рамок був розплід, який стабілізує температурний режим в нуклеусах.

Для формування нуклеусів заготовлені щільники розміщують у корпусі над сім'єю-вихователькою, використовуючи в якості опори стандартні щільники (рис. 1 б). Бджоли рівномірно розподіляються на щільниках.

Формувати нуклеуси починають після народження маток, в кліточках Титова з відкритими отворами для проходу бджіл. Підготовлені до заселення нуклеусні вулики для цього підносять до сім'ї-виховательки і після припинення льоту бджіл заселяють, переставляючи в них рамки разом із бджолами, що сидять на них. В кожний нуклеус випускають із клітки неплідну матку. У нашій практиці не було жодного випадку, коли бджоли сім'ї-виховательки не прийняли своїх маток. Заселені звечора нуклеуси відвозять на раніше підготований стаціонар. За доброї погоди і при дотриманні правил розміщення нуклеусів вихід плідних маток є близьким до 100%.

Організувати нуклеуси з різновікових бджіл можна і безпосередньо на пасіці, без подальшої перевозки їх на нове місце. Проведені нами досліді показали, що при переміщенні сімей на пасіці льотні бджоли порівняно легко перебудовують свою льотну діяльність (Левченко, 1997; Луценко, 2002).

Швидкість перебудови умовного рефлексу на нове місце розміщення вулика залежить від того, чи створені в гнізді умови, що визначають цілісність сім'ї (табл. 1). Якщо на попередньому місці стоїть вулик з рамками з кормом, розплодом та маткою, і їх нема на новому місці, то перенесені бджоли у 100% випадків повертаються у старе гніздо (варіант 1). Наявність на новому місці порожнього вулика становища не міняє. Перенесені бджоли також у 100% випадків повертаються у своє гніздо (варіант 2).

Зменшення кількості факторів, що утримують бджіл на попередньому місці розміщення вулика, та збільшення таких на новому місці зменшують кількість бджіл, які злітають. Якщо на новому місці є вулик з рамками, в яких, наприклад, виводився розплід, частина бджіл (1,8%) залишається (варіант 3). Якщо на попередньому місці залишити тільки вулик з рамками, а на новому поставити у вулик рамки з кормом, то кількість перенесених бджіл (які залишаються) збільшується до 15,9% (варіант 4). Ще в більшій мірі стримує бджіл на новому місці наявність розплоду. Коли на попередньому місці залишали сам порожній вулик, а на новому у вулик переносили бджіл з рамками, кормом і розплодом, то кількість бджіл, які залишаються, збільшувалась до 88,3% (варіант 5).

Але які б ми не створювали умови на новому місці, при наявності на попередньому місці розміщення вулика навіть незначних стримуючих факторів спостерігається частковий зліт бджіл. Так у

Таблиця 1. Залежність проявлення у бджіл рефлексу на місце розташування вулика від умов у гнізді

Варіант досліджу	Попереднє місце розташування вулика		Нове місце розташування вулика	
	Умови	Повернулось бджіл, %	Умови	Повернулось бджіл, %
1	Вулик, сушник, корм, розплід, матка	100	-	0
2	Вулик, сушник, корм, розплід	100	Вулик	0
3	Вулик, сушник, корм	98,2	Вулик, сушник	1,8
4	Вулик, сушник	84,1	Вулик, сушник, корм	15,9
5	Вулик	11,7	Вулик, сушник, корм, розплід	88,3
6	-	-	Вулик, сушник, корм, розплід, матка	100

варіанті 5 в залишений вулик повернулося 11,7% бджіл. Цю обставину необхідно особливо враховувати при переміщенні бджолиних сімей на пасіці або формуванні нуклеусів на основі сім'ї-виховательки. Часто пасічники, боячись втратити бджіл, залишають на попередньому місці розміщення сім'ї порожній вулик і кількість бджіл, що злетіли, таким чином тільки збільшують.

На необхідність знищення всіляких орієнтирів на місці попереднього розміщення сім'ї під час переміщення вуликів на пасіці вказував І.П. Левенец (1958). Ми провели дослідження переміщення бджолиних сімей на пасіці Канівського заповідника і теж одержали задовільні результати. Із наведених у таблиці 2 даних видно, що кількість бджіл, які злетіли, складала від 1,2 до 3,6% від кількості промаркованих напередодні.

Виразно проявилася при цьому залежність зльоту бджіл від віддалі до нового місця розміщення вулика – чим далі було переміщено сім'ю, тим більша кількість їх поверталася на попереднє місце.

На новому місці бджоли починають вилітати за кормом у перший день після переміщення сім'ї, але сила льоту є трохи зменшеною і відновлюється тільки через 1–2 дні.

Одночасно у бджіл відбувається пригасання умовного рефлексу на попереднє місце розміщення вулика. Типова динаміка процесу пригасання у бджіл умовного рефлексу на місце попереднього розміщення вулика графічно представлена на рис. 2. Найбільш швидко перебудова умовно-рефлекторних зв'язків на місці розміщення вулика проходить у

Згасання умовного рефлексу на місце розташування сім'ї-виховательки

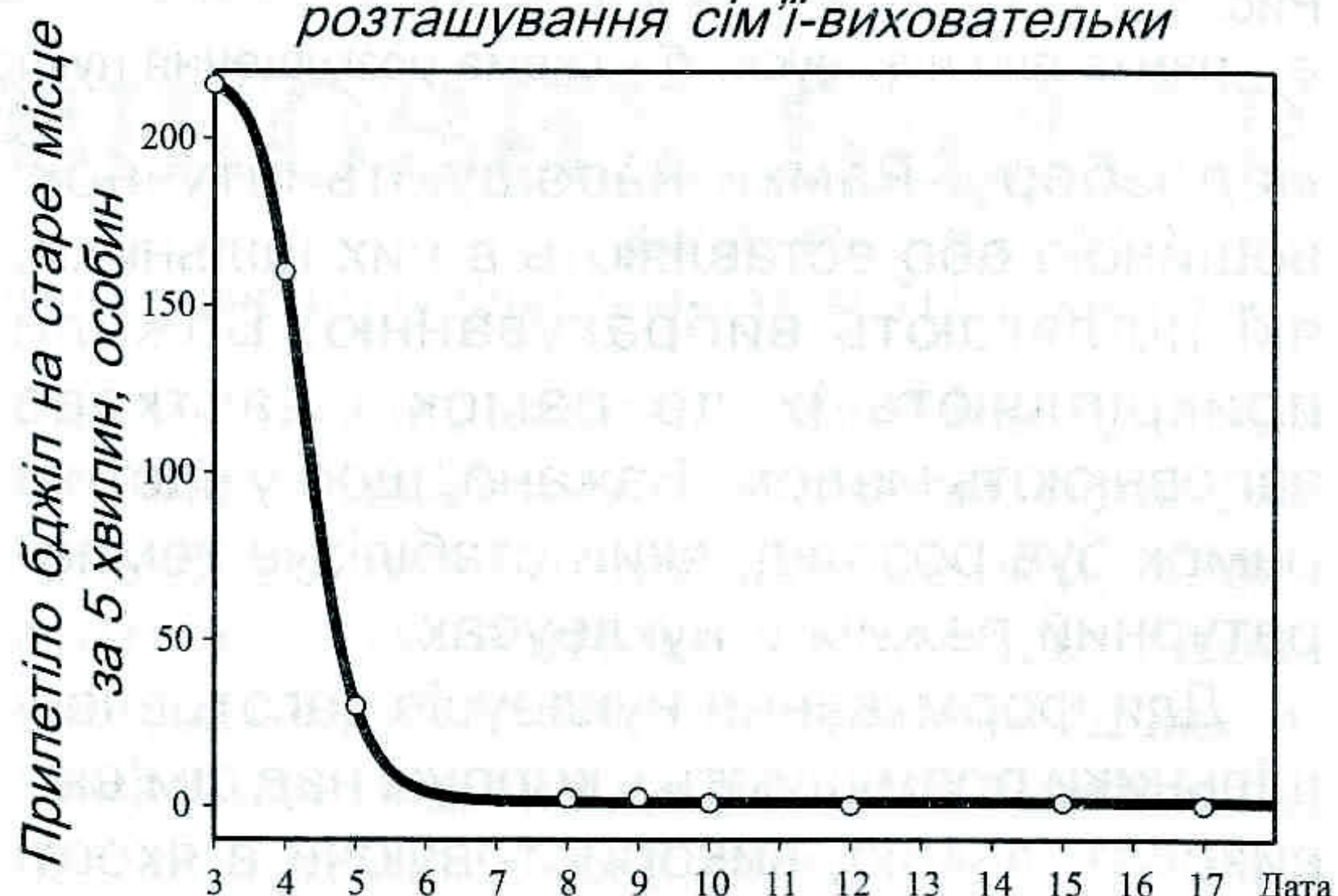

Рис. 2. Динаміка процесу згасання умовного рефлексу у бджіл сім'ї-виховательки на місце її попереднього розміщення

добру погоду при наявності в природі взятку, коли бджоли активно і багато літають. За несприятливої погоди утворення умовного рефлексу на місце розміщення вулика затримується. У деяких випадках під час тривалої поганої погоди відбувається звільнення раніше утворених зв'язків, і бджоли в перший теплий день підлітають до попереднього місця розташування вулика, але, не виявляючи його там, повертаються в гніздо на новому місці. Використовуючи здатність бджіл переключатися на нове місце розміщення вулика, ми прийшли до висновку, що можливо формувати нуклеуси з різновікових бджіл, розміщуючи їх безпосередньо на пасіці без подальших перевезень на новий стаціонар.

Найбільш зручним є формування нуклеусів в стороні від пасіки. Для цього сім'ю, призначену для виховання маток, завчасно встановлюють на вільному місці пасіки. Після прививки личинок на виховання

Таблиця 2. Злітання бджіл під час переміщення сімей на пасіці

№ сім'ї	Сила сім'ї, вуликочок	Кількість розплоду, рамок	Відстань до місця попереднього розташування вулика, м	Злетіло бджіл у сусідні вулики, % від загальної кількості
36	10	6	22	3,6
73	12	9	18	3,2
109	15	9	10	3,0
63	11	7	7	2,4
137	15	9	7	1,2

і запечаткування маточників сім'ю-виховательку підсилюють розплодом "на виході". Одночасно на вулик сім'ї-виховательки ставлять два корпуси із заготовленими нуклеусними рамками, з яких будуть формувати нуклеуси відповідно до кількості маток, які відібрано для запліднення. Бджоли рівномірно розподіляються по всіх рамках.

Формування нуклеусів починають після народження маток. Увечері, після припинення льоту бджіл, до сім'ї-виховательки підносять підготовлені нуклеусні вулики і заселяють їх. У кожен нуклеусний вулик переносять із сім'ї-виховательки по дві рамки разом із бджолами, що сидять на них. У нуклеуси переважно ставлять одну кормову рамку і другу з розплодом. Після цього в кожен нуклеус випускають із клітки неплідну матку та переносять на постійне місце. Вулик із розформованою сім'єю-вихователькою виносять із пасіки або ж, із бджолами, які залишились і неплідною маткою, – використовують у якості нуклеуса, розмістивши на новому місці.

Щоб розподіл бджіл по нуклеусах пройшов рівномірно, останні виставляють на однакову відстань від місця, де знаходилася сім'я-вихователька (рис. 3). На розподіл бджіл впливає напрям льоту і розміщення поблизу добре видимих орієнтирів.

Тому наступного дня, коли починається літ бджіл, розміщення нуклеусів корегують, переміщуючи їх на деяку відстань від попереднього місця.

Уже в перший день в організованих нуклеусах бджоли починають роботу по

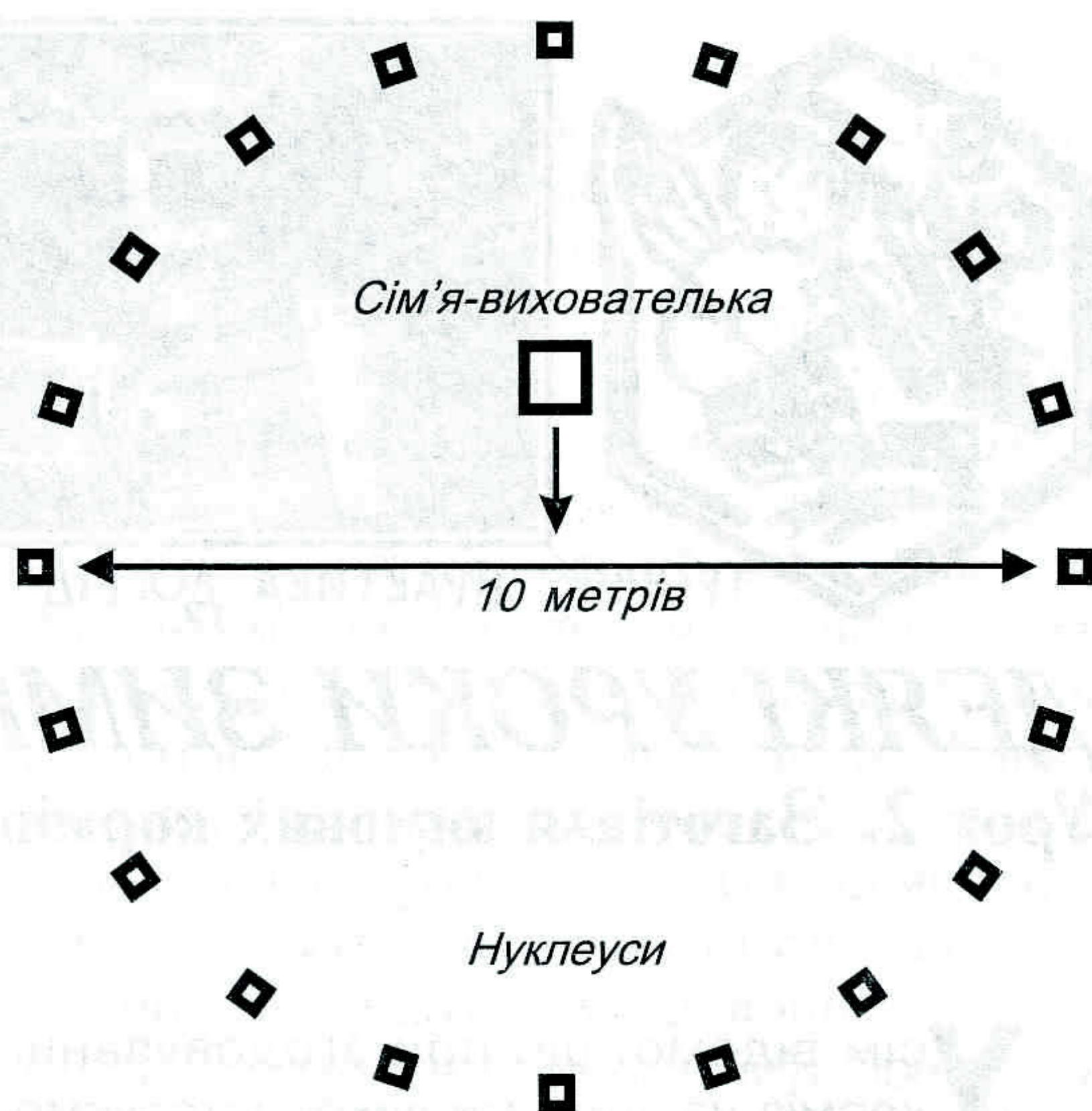

Рис. 3. Схема розміщення нуклеусів довкола сім'ї-виховательки

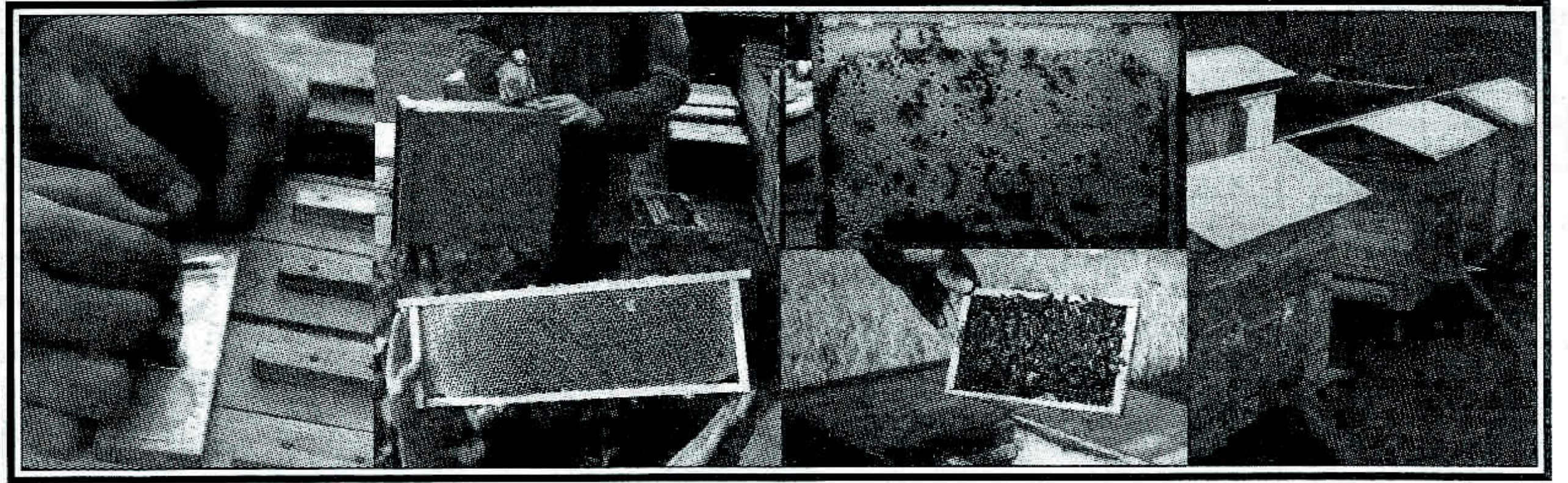
збору корму. Проведений облік сигнальної діяльності бджіл показав, що бджоли, які збирають нектар і пилок, відлітають на досить велику віддаль від вулика і продовжують відвідувати квіти рослин, які відвідували раніше.

Таким чином, при переміщенні сімей на пасіці та формуванні нуклеусів відбувається перебудова умовного рефлексу на нове місце розташування вулика. Що ж до просторових зв'язків, зумовлених збором корму, то вони залишаються незмінними. Це має позитивний вплив на стабілізацію поведінки бджіл у нуклеусах, добре ставлення їх до маток, підготовку останніх до вильоту на запліднення і початок яйцекладки.

Після відбору плідних маток нуклеуси можуть бути використані для подальшої роботи при виведенні маток за загальноприйнятою методикою.

ПОПРАВКА

У вміщеній в журналі «Український пасічник» №3 за 2003 р. статті «Собівартість меду на пасіці» було упущено співавторство В. П. Поліщука. Здекларований автор А. Букреев просить пробачення.

ТЕОРІЯ, ПРАКТИКА, ДОСВІД

ДЕЯКІ УРОКИ ЗИМІВЛІ 2002–2003 РОКУ

Урок 2. Заготівля зимових кормів в оптимальних умовах

Олександр КОМІСАР

Національний аграрний університет
а. с. 55, м. Київ 03056

Усім відомо, що при згодовуванні кормів на зиму ми використовуємо бджіл, які будуть зимувати, і що вони при цьому зношуються. В добрі роки з цим незначним зношуванням бджолиних сімей ми миримося і стараємося в кінці серпня бджіл загодувати. В ідеальній схемі залишаємо їм близько 50% меду, а половину догодовуємо цукровим сиропом – і бджоли в більшості випадків встигають його переробити в "цукровий мед", та, коли всі інші умови є в межах норми, нормально зимують.

Але не завжди так буває. Досвід зимівлі 2002–2003 року, коли в цілому в Україні втрачено до 50% бджолиних сімей, показує, що в нашій традиційній схемі заготівлі кормів на зиму можливо є недоліки.

В принципі, ці недоліки є відомі:

1. Використовуються бджоли, які будуть зимувати, і навіть незначне їхнє зношування при важкій зимівлі може стати критичним.

2. Переробка цукрового сиропу в цукровий мед проходить не в оптимальних температурних умовах – вночі вже досить холодно.

3. Переробка цукрового сиропу потребує додаткового споживання білку – в той час як приносу пилку вже фактично немає.

4. Підгодівля сиропом активізує бджіл, веде до появи додаткового та вже непотрібного і навіть шкідливого збільшення кількості розплоду, а в умовах кліщової інвазії – до додаткового збільшення кількості кліщів.

Потрібно не забувати, що в природних умовах у другій половині

серпня вже ніякого взятку не буває, а у вересні припиняється вирощування розплоду. Бджоли готуються до зимівлі, "нагулюючи жир", а ми їх активізуємо підгодівлею, порушуючи природний хід речей.

Чи можна якось заготувати корми, уникнувши цих недоліків? Це дійсно можливо, і схема була запропонована нами ще в 1996 році ("УП" №6), в статті "Корми на зиму – влітку". Але тоді це було неактуально – мовляв, і за старої схеми зимують успішно, меду отримуємо багато і цікавлять нас сьогодні не поліпшення зимівлі, а ринки збуту меду. Сьогодні ці ринки є, а бджіл і меду немає. Тому доцільно нагадати читачам про альтернативний спосіб заготівлі кормів на зиму без перерахованих вище недоліків.

Усім відомо, що бджолина сім'я може зібрати 50–100 чи навіть 150 кг меду, і насправді через недостатню кормову базу ми не можемо використати всього потенціалу бджолиної сім'ї. Так давайте створимо імітацію цього взятку цукровим сиропом і заготовимо в одній сім'ї корму на 5–10 сімей.

Ідея запропонованої схеми заготівлі кормів на зиму дуже проста. У кінці липня чи на початку серпня, коли сім'ї ще сильні і у вуликах майже немає бджіл, які підуть в зиму, коли головний взяток вже закінчився, декілька (1–2 із кожних 10) найкращих сімей з молодими матками перевозять з поля на стаціонар, ставлять їм додаткові корпуси з малоперговими світлоричневими щільниками чи повністю заповнюють вулики-лежаки такими рамками

та інтенсивно згодовують великими порціями (2–3 л щоденно) цукровий сироп. Сім'ї ще сильні, ночі теплі, приносилку ще є, і тому при певній маніпуляції кожна сім'я може переробити в якісний цукровий мед до 50, а то й 100 кг цукру. Маніпуляція з рамками необхідна для того, щоб бджоли не занесли сиропу в гніздо і не обмежували матки – оскільки в цей час йде нарощування бджіл на зиму. Таким чином до середини серпня сім'я, без зношування бджіл і шкоди для себе, може заготувати корм собі та й ще кільком (щонайменше 5) сім'ям.

Оскільки матки молоді, а сезон виведення трутнів уже закінчився, будь-які пошкодження щільників чи отвори в них будуть забудовані бджолиними чарунками. Цей прийом можна використати для "ремонту" щільників з випадковими "плямами" трутневих чарунок (Комісар, 1994). Такі чарунки потрібно просто вирізати і бджоли їх забудують якісними, бджолиними.

Потрібно зважити на те, що переробка цукру в цукровий мед у цей період буде більш якісною, ніж у кінці серпня, коли бджоли запечатують медовий сироп якнайшвидше і кількість ферментів у ньому мінімальна. За погану якість цього "меду" бджоли будуть розраховуватися взимку та навесні. А от на початку серпня якість переробки відмінна – паді в такому кормі не буде навіть при наявності падевого взятку. Оскільки бджоли не встигають переробляти сироп, який постійно поступає з гонівниці, тож за нектаром, тим більше неякісним падевим, літати не будуть. При цьому сім'я фактично перестає носити нектар і зосереджується тільки на зборі силку, якого ще є достатньо, – на відміну від випадку, коли ми згодовуємо сироп в кінці серпня.

У запропонованому способі є і недоліки:

1. Найкращі сім'ї не використовують серпневого взятку, який іноді ще має місце.

2. Збільшуються витрати праці, пов'язані з перенесенням рамок.

3. Збільшується витрата сиропу, оскільки сім'я вже до вулика нічого не приносить, а інтенсивно вирощує розплід на цукрі.

Але усі ці недоліки компенсуються перевагами. У кінці серпня, коли пасіки привозять з кочівлі, кожній сім'ї в центрі гнізда можна додати по дві повномедні рамки запечатаного корму (а це майже зимова норма для зимівника – 7 кг). Сюди ще слід додати той мед, що залишився в кожній сім'ї, а також три літри сиропу на поточні витрати до останнього обльоту. Для слабких сімейок та відводків, які не встигли наростити достатньої для зимівлі сили, буде достатньо цих двох повномедних рамок з кормом. Не потрібно турбуватись, що повні меду рамки поставлено в середину гнізда, – до зими ще далеко і бджоли самі перенесуть частину меду в інші рамки, і створять ложе для зимового клубу. При підстановці запечатаного корму бджоли не збуджуються і не збільшують вирощування непотрібного розплоду, який призводить тільки до зношування бджіл та все одно буде суттєво пошкоджений кліщем.

Ось і уся проста схема. На жаль, детального наукового обґрунтування з необхідними цифрами для неї немає: скільки цукру витрачається на переробку, які ферменти і скільки їх є в такому "меді" в порівнянні з аналогічним вересневим і т.д. Це тема для майбутніх досліджень, доступних будь-якому дипломнику. Відомо тільки, що втрати сухого цукру на переробку його в цукровий мед досить великі і становлять мінімум 20%: з 1 кг цукру отримуємо 1 кг цукрового меду, в якому 17–20% води. Іноді втрати збільшуються до 30–40%, але при цьому покращується інвертація цукру та зменшується його кількість в запечатаному "меді". Цікаво, що з покращенням переробки цукру бджоли взимку споживають його менше і, в результаті, отримуємо однакову кількість спожитого цукру (Мельничук, 1963).

Така схема заготівлі кормів на зиму є життєздатною – я її частково використовую у сім'ях, які залишаються на стаціонарному точці, де на початку серпня згодовую їм надлишки цукрового сиропу, а отримані повномедні рамки підставляю відводкам і слабким сім'ям, які будуть привезені в кінці серпня з кочівлі.

На жаль, величезний досвід отримання так званих експресних медів, коли цукор розчиняли різними соками і

згодовували бджолам з метою отримання штучного вітамінізованого меду, не залишив по собі чітких результатів щодо коефіцієнту переробки такого цукру в "мед" та впливу такого згодовування на розвиток і зимівлю бджолиних сімей.

У серпні кожен тиждень має значення. Відомий випадок, коли в середині серпня, незважаючи на постійний невеличкий взяток один із компаній пасічників, забрав бджіл з кочівлі, підгодував їх до зимівлі та й поїхав по путівці на курорт. Його компаньйон простояв у полі ще 10 днів, і тільки потім перевіз бджіл на стаціонар і загодував бджіл. Результати зимівлі у них суттєво відрізнялися, хоча різниця в терміні згодовування сиропу – усього 10 днів.

Вважаю, що запропоновану схему заготівлі кормів на зиму бажано використовувати кожному пасічнику – і тоді втрати бджіл в окремі несприятливі зими можуть бути суттєво меншими, а зимівля відводків, які отримують восени вже готові корми, буде значно кращою. Існують класичні дослідження, в яких показано, що сім'ї, яким додають восени вже готовий корм, краще зберігають узимку свою енергію і весною вирощують на 30% більше розплоду, ніж ті сім'ї, які переробили собі цукровий сироп самі (Мельник, 1963). Оце покращення якості зимівлі і збільшення виховання розплоду весною і буде компенсацією за ті витрати, які ми понесли, коли забрали кращі бджолині сім'ї з серпневого взятку, який іноді буває в природі, та

втратили більше цукру на отримання якісного зимового корму для бджіл.

Є словацький досвід (Cavojsky, 1985) підгодівлі сімей (по 2 л два рази на тиждень) відразу після останнього відкачування меду: такі сім'ї були значно сильнішими восени і наступного року збирали значно більше меду в порівнянні з сім'ями, яких підгодували за стандартною схемою в кінці серпня. Звичайно, годівля в польових умовах при наявності сусідніх пасік не завжди може бути реалізована на практиці, але іноді це можливо.

Прохання автора до пасічників, які застосують цю схему, надсилати інформацію про результати з врахуванням приблизних витрат цукру. Наприклад, починаючи з 1 серпня згодували по 50 кг цукру на кожну з трьох сімей дозами по 2–3 літри щоденно, а 1 вересня мали по 35 кг запечатаного цукрового меду. Не забудьте фіксувати кількість меду і силу сім'ї до початку дослідження та простежити за її зимівлею. Отримана від пасічників інформація, – у вигляді огляду, з певним узагальненням, – буде опублікована.

До уваги пасічників, які бажають прилучитися до наукової роботи в бджільництві і провести простенький, але корисний для бджільництва експеримент: вище вам пропонується його схема та форма подання результату. Проводячи такий дослід, Ви одночасно ще й покращите зимівлю своїх бджіл.

ЯК МИ ОТРИМУЄМО ВИСОКІ МЕДОЗБОРИ

Частина 1

Західна Канада знана дуже високими місцевими медозборами. Мені хотілося б поділитися з читачами журналу (ABJ), чого я навчився як власник пасіки у 200 вуликів (у провінції Саскачевань така кількість вуликів вважається початковим рівнем комерційного пасічництва), щоб робити ці величезні медозбори можливими. Більшість із того, що опишу, я значною мірою перейняв від досвідчених пасічників, які були моїми вчителями. Пасічники охоче діляться своїм досвідом. Я не зустрічав пасічника, який не бажав

Ендрю ДЗЯДИК
би поділитися власними бджільницькими знаннями та досвідом з початківцем.

Першою передумовою для пасічника є налаштованість на медозбір. Це може здатися зайвою вимогою. Якщо особа тримає бджіл, вона повинна справді бажати зібрати мед. Та, на жаль, є багато побічних питань, які можуть завадити пасічнику фокусувати увагу на цій єдиній меті – виробництві меду. Спокусливо і просто відступитися у виробництво щільникового меду, воску, пилку, прополісу чи бджолиної отрути. Звичайно, є пасічники, які дуже успішні

в отриманні кожного з цих продуктів, але я смію ствердити, що дуже мало таких, хто при цьому отримує одночасно і велику кількість меду. Одне слово, пасічник повинен мати одну, чітко окреслену мету. Перед тим, як пасічник на своїй пасіці запровадить який-небудь новий прийом, він повинен пройти перевірку на медопродуктивність. На практиці його слід впроваджувати тільки тоді, коли він веде – прямо чи непрямо – до збільшення виробництва меду.

Однією з передумов великих медозборів є достатня кількість джерел нектару в польових культурах. Дискусії в літературі про те, які культури є багатими нектаром, стають тільки академічними вправами, якщо не вирощувати цих культур у кількостях польових сільськогосподарських рослин. Існує багато джерел нектару, однак лише обмежена їх кількість культивується як польові сільськогосподарські рослини. Я вважаю, що для великих медозборів ви потребуєте таких обсягів медоносів, які забезпечуються тільки масштабами польових культур. Навіть найбагатші джерела нектару не дадуть таких зборів, якщо вони обмежені до розмірів саду чи палісадика.

У Саскачевані ми працюємо з декількома такими культурами. Смуга в 50 миль (80 км) між північними лісами і пасовищами, яка проходить по діагоналі через Саскачевань, від Вінніпегу в Манітобі до Тихої ріки в Альберті, позначена полями конюшини і люцерни. В наслідок цього цей регіон, даючи дуже великі медозбори світлого (білого, extra white) меду, став пасіничим раєм. Наш регіон, однак, знаходиться 100 миль південніше від цієї "медової зони" – тут не вирощують багато конюшини, люцерни, а 100 фунтів (45,4 кг) меду на вулик важко отримувати постійно. І, як результат, у нашому регіоні колись було мало комерційних пасічників, але багато у поясі, який лише 100 миль північніше від нас.

Великі зміни сталися близько 30 років тому з впровадженням тут сорту ріпаку із низьким вмістом еруцинової олії. Тут з'явилися поля, які продукують нектар у таких же кількостях, як і люцерна з конюшиною, з новими засухоустійкими сортами, які доб-

ре ростуть у нашій місцевості. Вперше пасічники регіону отримали багате джерело взятку, і в нашому регіоні стало можливим комерційне бджільництво. У пасічників з'явилася можливість отримувати високі медозбори світлого меду, подібного до того, який виробляють на півночі.

Ріпак виявився вигідною культурою також для фермерів. Харчова олія з його насіння завжди користується добрим попитом. Фермери збільшували площі під ріпаком, а пасічники збільшували кількість своїх вуликів, щоб використати це нове джерело нектару. Провінція Саскачевань була відома своїм вирощуванням пшениці, але в останні роки ріпак уже переважає над пшеницею і за площами посіву і за об'ємами збору. Золотисто-жовті поля ріпаку у цвіту – ефектне видовище, яке часто називають золотом прерій. Сьогодні, незважаючи на коливання цін, золоті поля ріпаку є специфічною рисою ландшафту прерій.

У Саскачевані практично немає культури, яку можна було б вважати такою, що дає значний весняний медозбір – за винятком карагани (жовтої акації). Карагана дає добрий весняний нектарний взяток. У деяких частинах провінції вона доволі поширена як частина захисних лісосмуг. Хоча це не польова культура, її об'єми є такими, що пасічники у цих районах можуть весною отримати магазин меду, забезпечуючи сім'ям належне нарощування.

Найновіший кандидат на статус польової культури зі значними достоїнствами джерела нектару є бораго (огіркова трава). Вона розглядалася пасічниками як хороше джерело нектару вже тривалий час, але звичайно росла лише у невеликих палісадиках. Пасічники відгукувалися про неї, як про "бджолиний хліб", її вважали теж такою, що має лікувальні властивості. Недавно було відкрито, що олія, виділена з насіння бораго, є дуже багатую гамма-лінолейковою кислотою, яка дуже високо цінується галуззю здорової їжі. Щоб забезпечити потребу індустріальної торгівлі здорової їжі, «Saskatoon company» розвинула агрономічну практику успішного вирощування бораго як польової культури та уклала контракти на щорічне вирощування бораго на понад 20 000 акрах (8 000 га). Пасічникам бораго прино-

сильно потрійну вигоду. Бораго не є само-запильною культурою, тож потребує запилення комахами. Бджоли дуже добре працюють на запиленні, так що фермери для запилення бораго, щоб отримати хороший урожай насіння, укладають контракти з пасічниками щодо їхніх вуликів. Пасічники, звичайно, забезпечують фермерів цим видом сервісу, який є джерелом доходу, взагалі-то нехарактерного для пасічників прерій. І, можливо, більш важливим, ніж плата за запилення, є отримання меду – найприємнішого аромату, витонченого та водяної прозорості, який треба бачити. Третім плюсом є те, що бораго цвіте в кінці сезону. Починає бораго цвісти, коли вже відцвітають поля ріпаку, а продовжує бораго цвісти, поки його не скосять. Якщо з'являється навіть невелика кількість вологи, цвітіння бораго продовжує нектарозбірний сезон удвічі проти звичайної його тривалості. На мою думку, найкраща нектарозбірна ситуація для пасічників прерій – це наявність суміжних полів ріпаку та бораго. Вони, за певної кількості дощів, надаватимуть великий нектарний взятком протягом

приблизно двох місяців. За цих умов у вас є потенціал виробляти в середньому від 200 до 300 фунтів (91–136 кг) або й більше меду на один вулик. Квіти бораго виглядають пурпуровими (фіолетовими). Насичені пурпуром поля бораго в цвіту заворожують погляд, так само, як і жовтизна ріпаку.

У цій статті ми торкнулися двох передумов отримання великих медозборів. Перша – це позиція, настрій пасічника на участь тільки у медозборі, що збільшує виробництво меду. Це в межах контролю пасічника. Другою ж є забезпечення бджіл доступом до нектарозбору польових культур. Це може виходити за рамки можливостей пасічника, але пасічник може вплинути на оточуючих фермерів, на те, що вони вирощують, у протилежному разі він буде повністю перебувати під владою їх рішень. Проте, ми не можемо уникнути й того факту, що необхідною умовою для отримання великих медозборів є нектароносні поля культур, які придатні для вашого регіону.

Переклав *Микола ГОРНІЧ*

ДЕЗІНФІКУЮ ВОДЯНОЮ ПАРОЮ

О.Г. ЦИМБАЛ

вул. І. Франка 5, смт Високий, Харківський р-н, Харківська обл. 62459

Уже багато років я дезінфікую корпуси вуликів та різний реманент водяною парою. Це зручно, просто та більш ефективно, ніж полум'я газової горілки чи паяльної лампи. Для цього треба зробити паровий генератор. Його влаштовано так. У корпус 11 (див. рис.) оцинкованої посудини ємністю 8–10 л внизу, близько до дна, вмонтовано електричний підігрівач 9 потужністю 800–1000 Вт, наприклад від електрочайника. Зверху, по периметру отвору, приклеєно гумову еластичну смужку 6 для ущільнення покриття 7, яка до корпусу кріпиться гвинтами М4.

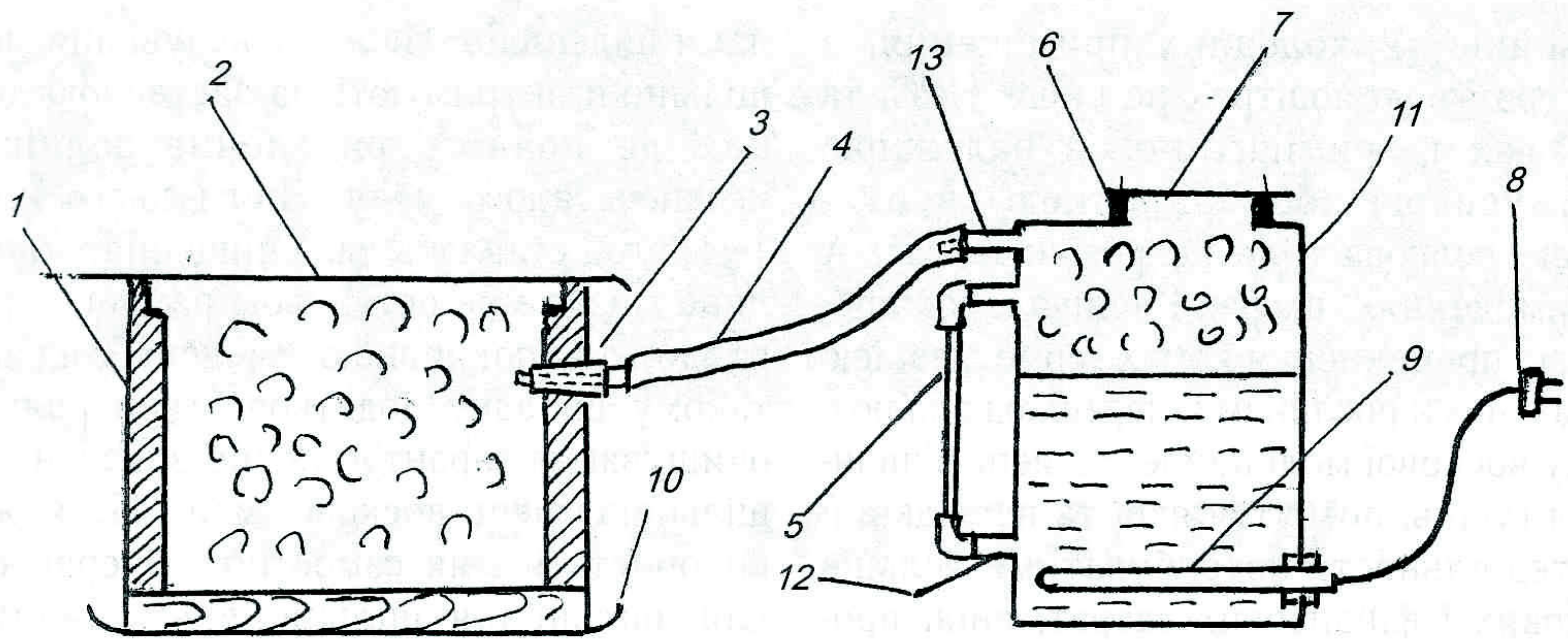
До корпусу припаяно оловом трубочку 13 діаметром 8–10 мм. На неї насунуто гумову (або пластмасову) трубку 4, другий кінець, якої з конічною пробкою 3, вставляється в льоток вулика.

Зверху та знизу корпусу посудини

бажано зробити отвори, в які впаяти маленькі трубочки 12 для скляної водомірної трубки 5, що приєднується коротенькими відрізками гумового шлангу.

Корпус вулика 1, з дном чи без нього, для дезінфекції ставлять на металевий піддон 10, зверху накривають кришкою або поліетиленовою плівкою 2. Для більш ефектної дії я спочатку корпус всередині зволожую якимось дезінфікуючим розчином, наприклад формаліну. Через 10–15 хв. після вмикання струму вода закипає. За 25–30 хв. внутрішня поверхня корпусу буде надійно продезінфікована. В корпус я також кладу рамки, з яких вирізано сушник, а можна ще й стамески, ножі, сітку тощо.

Висока температура та велика вологість діє на збудників бджолиних хвороб значно ефективніше, ніж висока температура

Пристрій для дезінфекції водяною парою

1 – корпус вулика; 2 – кришка; 3 – конічний корок; 4 – трубка; 5 – водомірна трубка; 6 – еластична смужка; 7 – покриття; 8 – штепсельна вилка; 9 – електричний підігрівач; 10 – піддон; 11 – корпус посудини; 12, 13 – впаяні трубки

при малій вологості. У цьому я переконався після того, як став впроваджувати дезінфекцію водяною парою. Я тепер не знаю, що таке хвороби моїх бджіл. Але треба ще мати на увазі, що боротьба з хворобами на пасіці не може обмежуватися тільки до якогось одного засобу – потрібні системні дії. Наприклад, я застосовую такі засоби. Останнім часом порожні щільники обробляю ультрафіолетовим світлом. 6–8 рамок опромінюю по 10–20 хв. з кожного боку. Хвороби можуть розповсюджуватися, коли бджоли беруть воду з колективних напувалок. Щоб при цьому не

заносити в мої вулики збудників хвороб, я даю у воду невелику кількість розчину перманганату калію, або фурациліну. Напувалка у мене має електropідігрів з автоматичним керуванням, тому навесні з усіх навколишніх пасік прилітають бджоли, а які вони, з хворих чи зі здорових сімей – невідомо, тож доводиться і тут боротися з розповсюдженням заразних хвороб.

Гонорар – на розвиток журналу

ОЧИЩЕННЯ БДЖОЛАМИ ЩІЛЬНИКІВ

Володимир ЧЕЧЕВИЦЬКИЙ

Осушування (очищення) бджолами щільників за заставною дошкою у вулику – досить поширений у любительському бджільництві спосіб підготовки їх до зберігання та переробки. Перевагами способу є доступність, простота, дешевизна. Осушені щільники, порівняно з тими, в яких є залишки незапечатаного меду, менше забруднюються та інфікуються, не приваблюють мурашок, ліпше зберігають природні властивості, їх швидше освоюють бджоли. Мед, вибраний з осушених щільників, не втрачається, бо бджоли переносять його до гнізда. Осушування не

впливає негативно на пергу, яка в щільниках.

Ахіллесовою п'ятою осушування щільників за заставною дошкою (особливо у слабких сім'ях) є те, що в них можуть з'являтися яйця воскової молі. На це можна не звертати уваги, якщо щільники будуть перетоплюватися ще до того, як личинки воскової молі вийдуть з яєць. Якщо ж щільники призначено для зберігання, то після осушування їх потрібно профілактично обробити. За відсутності такої обробки розвиток яєць воскової молі залежатиме від умов зберігання

щільників. У холодних приміщеннях, з температурою повітря не вище +8°C, та в шафах і приміщеннях із належною (примусовою або природною) вентиляцією воскова міль не розвивається. А в приміщеннях, шафах і ящиках, захищених від проникнення комах герметизацією чи пахучими рослинами, перешкод для розвитку воскової молі немає – з яєць з'являється гусінь, позбуття якої та наслідків її життєдіяльності потребуватиме більше трудових і фінансових затрат, аніж профілактика.

Практикують зберігання і неосушених щільників. Якщо до відкачування меду вони стали повномедними, то яєць воскової молі в них може і не бути. Але в порожніх чарунках неповномедних щільників, які обсиджувалися бджолами не повністю, можуть бути і яйця воскової молі. Зберігати такі щільники без належної профілактики ризиковано.

Суттєва перевага зберігання неосушених щільників – низька трудомісткість. Та не менш вагомий недолік – наявність у щільниках незапечатаного меду, який, залежно від зрілості і умов зберігання, може закристалізуватися, забруднитися, закиснути і, зрештою, перетворитися в субстрат для патогенних мікроорганізмів. На освоєння щільників із зіпсованим медом бджолосім'я витрачає багато часу, вони – небезпечні для здоров'я бджіл.

Автор цих рядків застосовує, поряд з описаним вище, і подвійне осушення бджо-

лами щільників. Після відкачування меду щільники витримують за заставною дошкою до повного видалення залишків незапечатаного меду. Після цього їх на 1–1,5 год ставлять для очищення у бджолине гніздо між останньою рамкою з розплодом та "покривною", медоперговою. У такому випадку додаткове (контрольне) очищення гарантує повне видалення зі щільників яєць воскової молі. Це можна використати і як самостійну операцію – для звільнення щільників від личинок шкідників.

Після вторинного очищення у деяких чарунках щільників можуть з'явитися краплини нектару або грудочки обніжжя, але вони суттєво не впливають на загальну високу якість очищення. Серйозним недоліком описаної технології (що на результат обробки щільників не впливає негативно) є необхідність порушення бджолиного гнізда. З цим можна миритись, принаймні на малій пасіці, якщо врахувати, що ця технологія дає змогу звільнити щільники від яєць і личинок воскової молі без хімічних, бактерицидних та інших спеціальних препаратів.

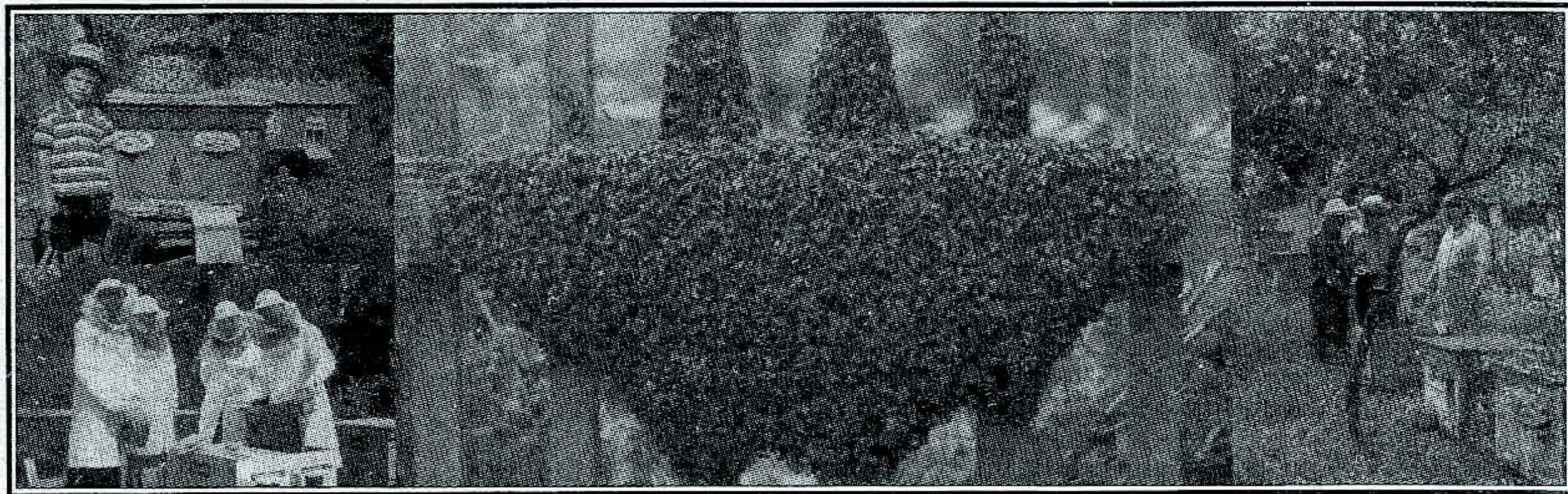
Розглянуті способи очищення щільників доцільно використовувати за призначенням: осушування щільників за вставною дошкою – при підготовці до переробки на віск, подвійне очищення щільників – при підготовці до зберігання.

ЗА ДОПОМОГОЮ ДЕЗОДОРАНТА

Василь ОКОРА

с. Покрівське, Зіньківський р-н, Полтавська обл. 38142

Для підсадки маток у бджолосім'я я використовую дезодорант. Минулого літа з 12-ти маток 11 були прийняті. Перед підсадкою скроплюю дезодорантом усі рамки, знаходжу і забираю стару матку, а на її місце випускаю молоду, бажано плідну.

СТОРІНКА ПОЧАТКІВЦЯ

ЛИПЕНЬ НА ПАСІЦІ

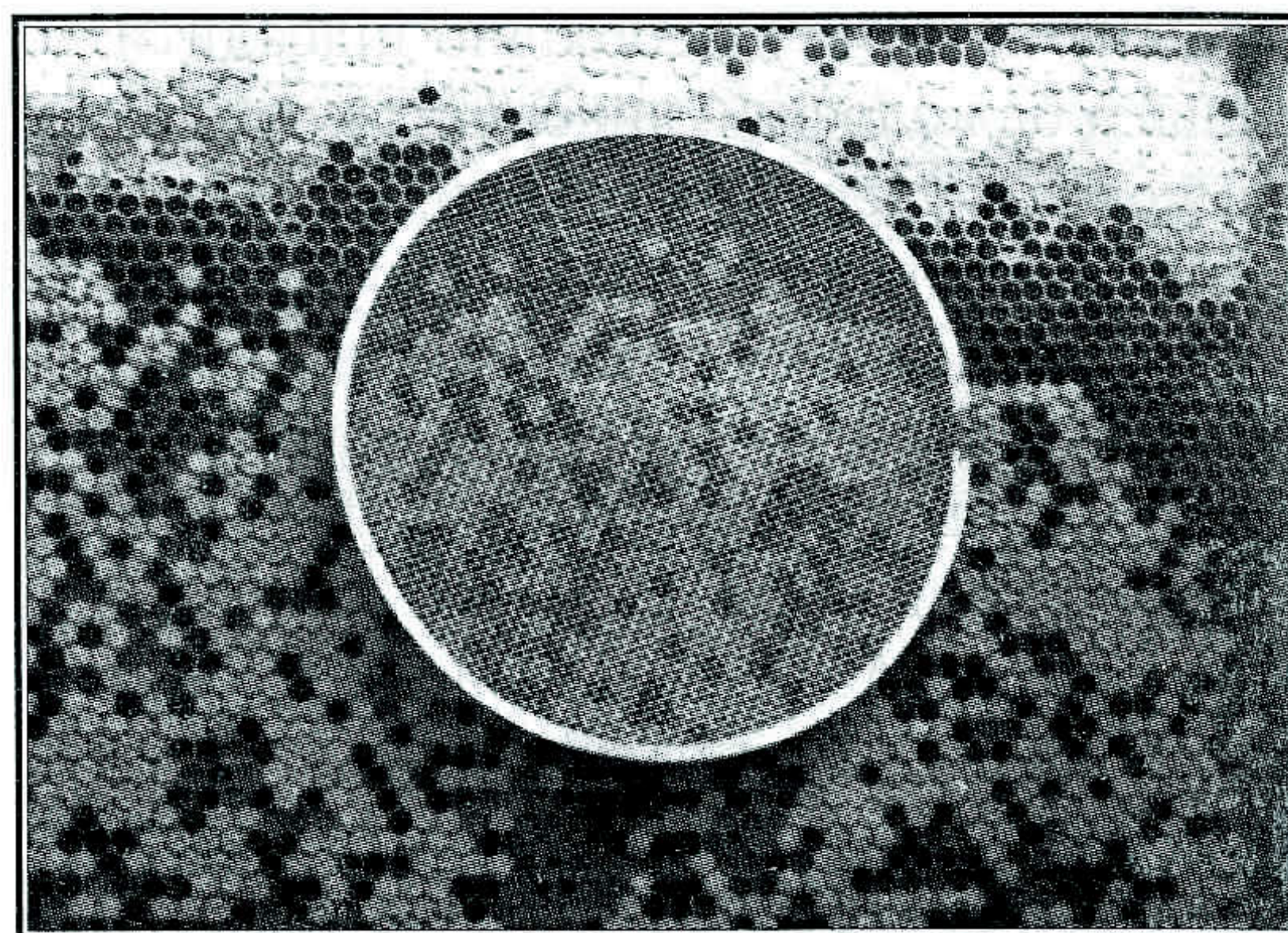
Олег КОЦЮМБАС

На більшості пасік липень – пора головного медозбору. Відцвітає липа, цвіте гречка, іван-чай, лугове різнотрав'я, починає цвісти соняшник, золотушник. Бджолосім'ї, підійшовши до піку свого розвитку, зменшують вищівання розплоду. Обмежуючи яйцекладку матки, вони спрямовують всі сили на збирання меду.

У тих місцевостях, де в липні-серпні триває сильний медозбір, бджолосім'ї дуже зношуються, відтак їх сила стає недостатньою для успішної зимівлі. У такому випадку в липні доцільно зробити відводки, якими наприкінці серпня чи у вересні можна підсилити бджолосім'ї. У багатокорпусних вуликах відводки розміщують у верхньому корпусі через глуху перегородку, а у вуликах-лежаках та українських – збоку основної сім'ї, якщо дозволяє конструкція вулика, або ж – по два через глуху перегородку в окремому вулику.

До того, як закінчити медозбір, слід навести лад з матками: підсадити маток або дати маточники в ті сім'ї, де їх нема, замінити старих і тих, що погано відкладають яйця.

Особливу увагу треба звернути на бджолосім'ї, які відпустили рої, або з яких відібрано відводки зі старими матками. Не пізніше як через 2–3 тижні після виходу з маточника молоді матки повинні почати яйцекладку. Якщо до цього часу у сім'ї нема ні розплоду, ні яець, у гніздо треба поставити контрольну рамку (щільник з яйцями і наймолодшим розплодом).

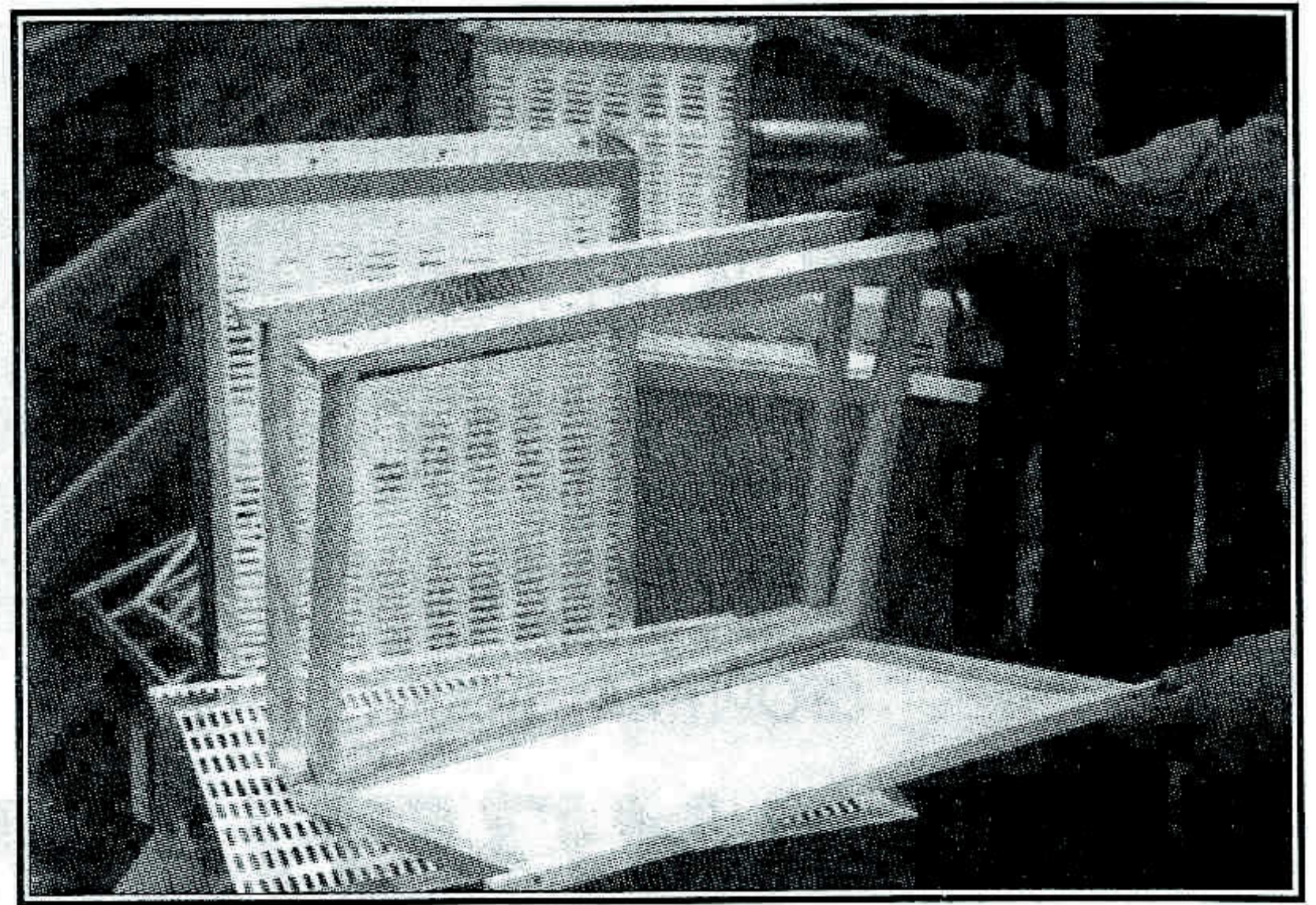
Розміщення ковпачка для підсадки матки на щільнику

У разі відсутності матки бджоли закладуть маточники і зможуть вивести собі матку. Але ліпше ці маточники зірвати, а до сім'ї дати молоду (бажано плідну) матку – бо сім'я сильно ослабне.

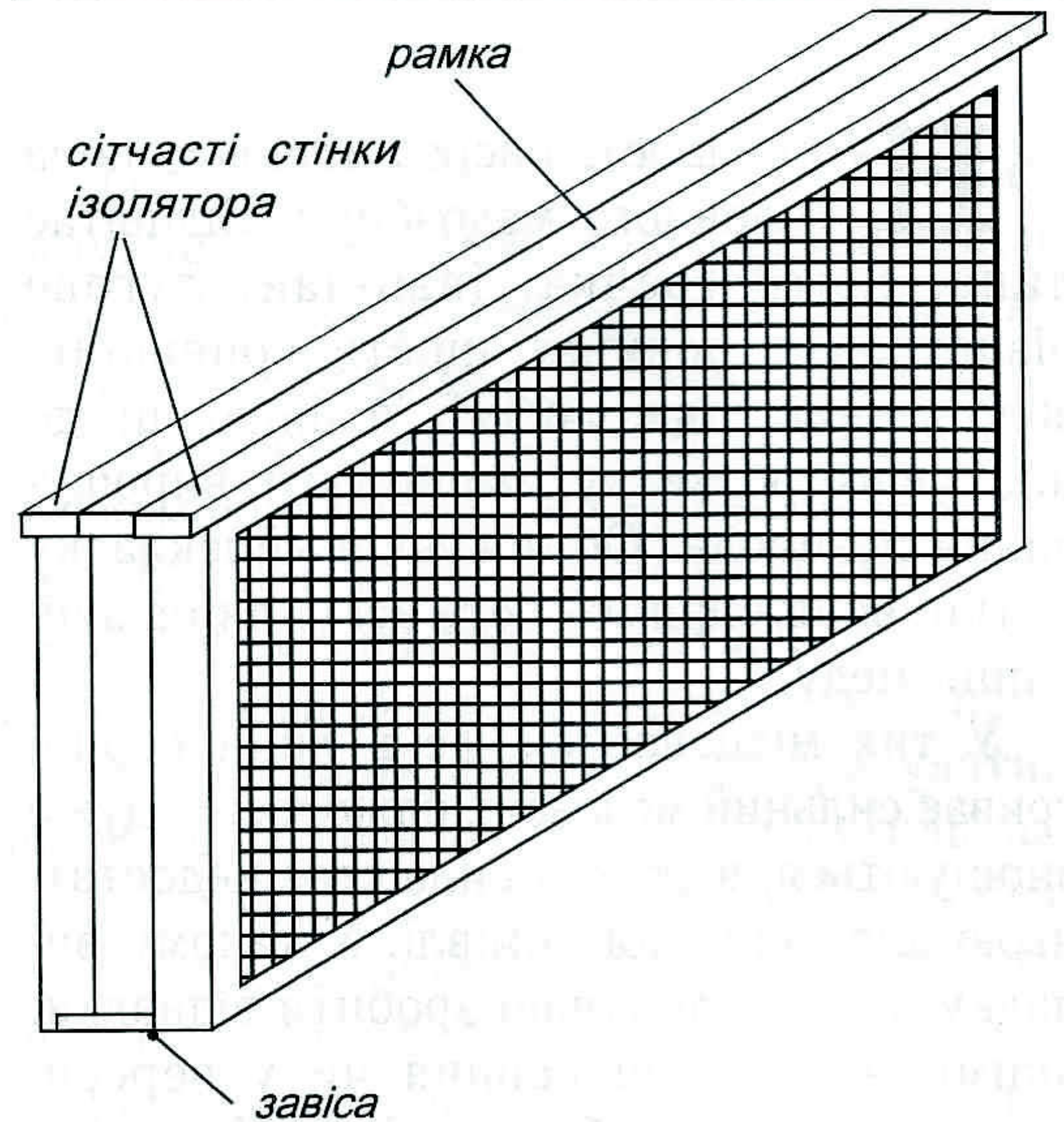
У серпні, коли різко зменшується або припиняється медозбір, а в гніздах багато старих бджіл, сім'ї дуже погано приймають підсаджених маток. Наприкінці липня та в серпні пасічники мають більше можливостей придбати племінних маток із бджолорозплідників, бо попит на них зменшується, та й ціни стають дещо нижчими. Таких маток ліпше підсаджувати в сильні сім'ї не відразу, а через невеликі відводки з 2–3 рамок закритого зрілого розплоду разом з бджолами, які розміщують зверху через глуху перегородку у багатокорпусному вулику, або збоку – у вулику-лежаку.

Сформувавши відводок, беруть із нього один щільник зі зрілим роз-

плодом (починають виходити молоді бджоли). Із цього щільника струшують в гніздо всіх бджіл і вибирають місце, де виходять молоді бджоли та є чарунки з медом, кладуть туди ковпачок, впускають під нього матку і втискають ковпачок у щільник на 5–7 мм. Через 3–5 днів бджоли підгризуть щільник довкола ковпачка і випустять матку. Нерідко матка починає яйцекладку ще під ковпачком. Через 7–10 днів після початку яйцекладки молоді матки, стару матку з сім'ї забирають, а сім'ю та відводок об'єднують.

Якщо ж матку необхідно підсадити до сильної бджолосім'ї, використовують однорамковий сітчастий ізолятор. Стару матку з сім'ї забирають. В ізолятор ставлять щільник зі зрілим розплодом на виході і невеликою кількістю меду, струсивши з нього перед цим всіх бджіл. В ізолятор впускають матку і ставлять його всередину гнізда. Молоді бджоли, які народжуються, починають годувати матку, чистити чарунки, і вона розпочинає яйцекладку.

Через 5–7 днів всі рамки сім'ї ретельно переглядають і зривають всі рятункові маточники. Якщо залишити хоча б один маточник, бджоли матки не приймають, тому перед тим, як щільник переглянути, варто струсити з нього більшість бджіл. Після цього ізолятор забирають і рамку з маткою ставлять у гніздо на те ж місце, де стояв ізолятор.

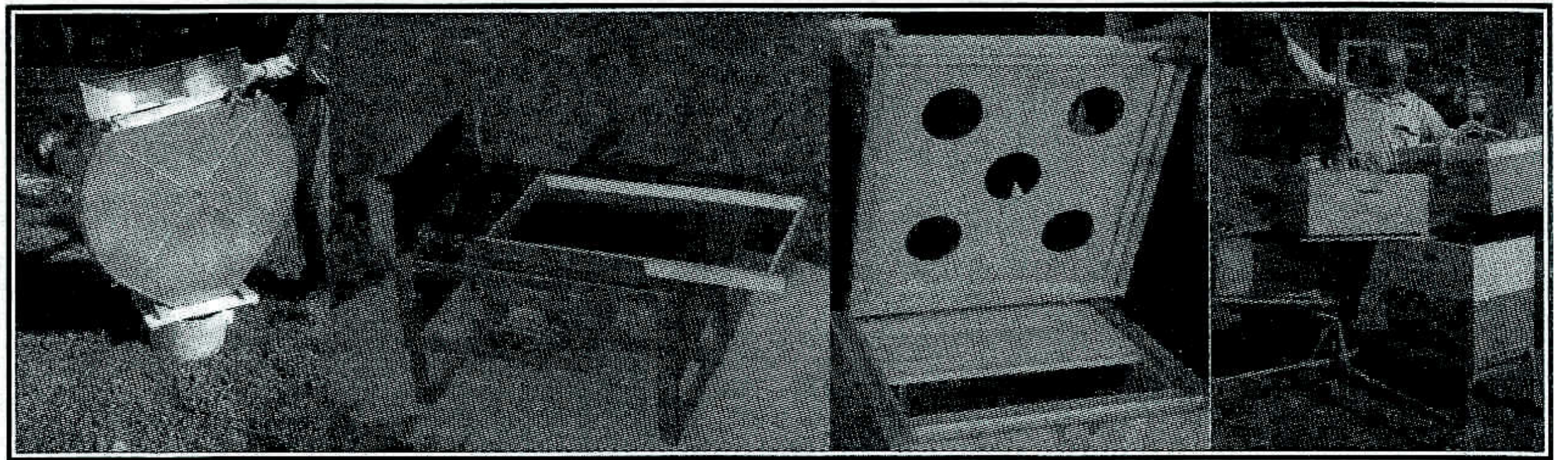
Однорамковий сітчастий ізолятор

Починаючи з другої половини липня бджолосім'ї вирощують бджіл, які будуть зимувати. Тому треба подбати, щоб всередині гнізда було достатньо світло-коричневих щільників для яйцекладки матки. Рамки з недобудованою вощиною, якщо на них є розплід або мед, переставляють на край гнізда, а порожні забирають з вулика.

Після останнього відкачування меду гнізда треба скоротити, й обов'язково обробити бджіл від кліща вароа. Найліпше для цієї обробки використати препарати у вигляді смужок – їх просто підвішують у вулику на 3–4 тижні.

Відкачуючи мед, не можна залишати бджіл "на голодному пайку" розраховуючи на те, що вони собі щось принесуть: матки у разі припинення взятку різко зменшують яйцекладку, а розплід, з якого вийде зимове покоління бджіл, буде недогодований.

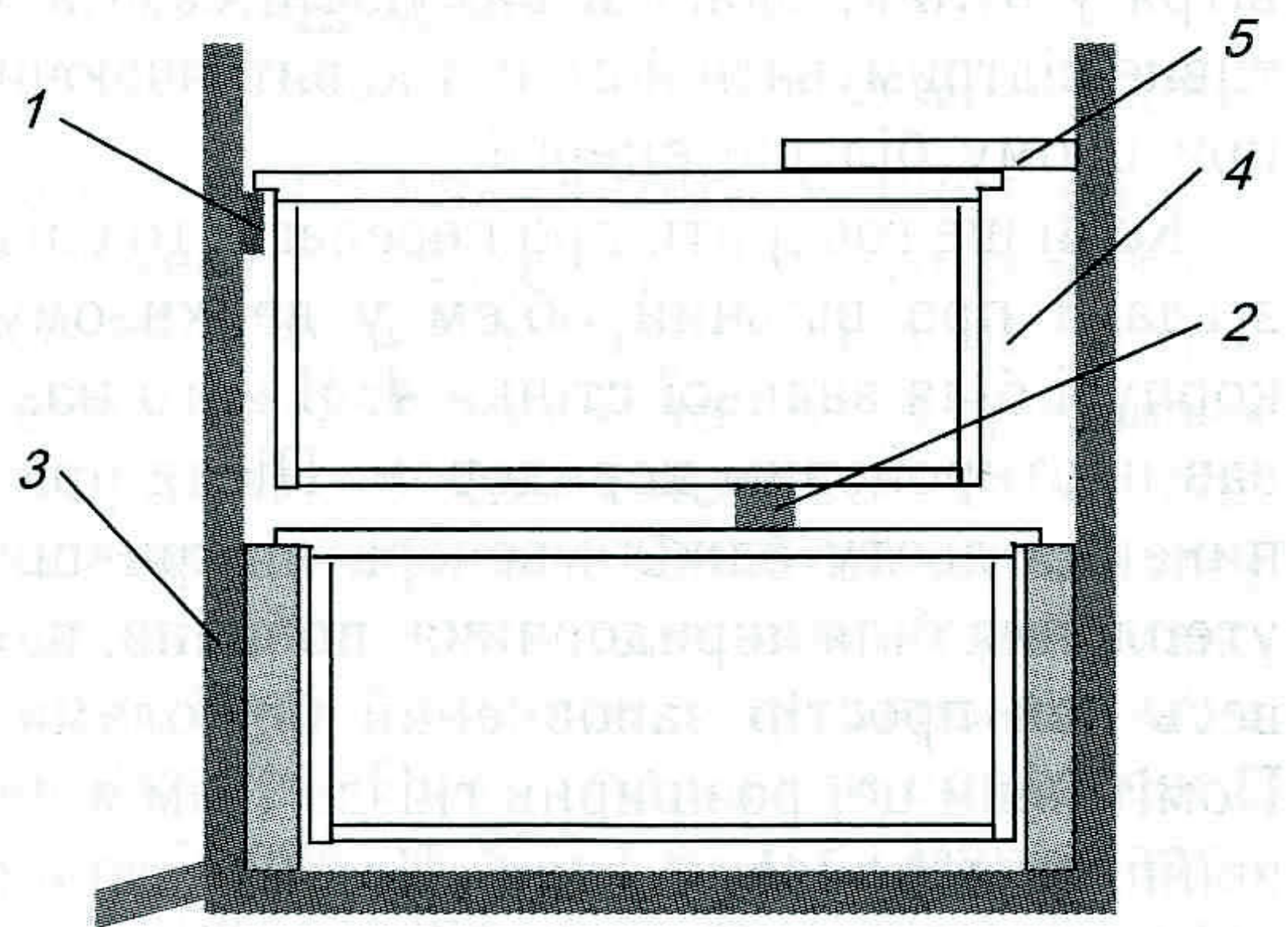
ПАСІЧНИК МАЙСТРУЄ

ПЕРЕБУДОВА ВУЛИКА-ЛЕЖАКА

Володимир ВАСЯНОВИЧ
Житомирська обл.

Починаючи займатись бджільництвом у вуликах-лежаків на 24 рамки, і набираючись досвіду, як початківець, я викачував мало меду – оскільки у нас на Поліссі слабка медодайна база, особливо зараз, коли сезони посушливі, сільськогосподарські підприємства нічого придатного для бджіл не висівають, навіть зменшилися посіви конюшини. Я вирішив переробити один вулик на двокорпусний. Але цей вулик не зовсім звичний: він суцільний, причому рамки – і вгорі, і внизу – стандартні, даданівські. Нижній корпус, як звичайно, теплий, двостінний, а верхній – холодний, одностінний (див. рис.). Оскільки верхній корпус одностінний, він всередині ширший за нижній на 50 мм.

Рамки верхнього корпусу однією стороною я чіпляю на рейку 1, яку прибавив всередині до передньої стінки вулика, а другий кінець рамок верхнього корпусу ставлю на рейку 2 перерізом 10×10 мм, яка лежить на рамках нижнього корпусу, причому рейка не суцільна, а складається з частин, які займають по 4 рамки. Це зроблено для того, щоб можна було, знявши 4 рамки верхнього корпусу, зняти цю рейку і мати доступ до відповідних рамок нижнього корпусу. Оскільки я переробляв вулик-лежак на 24 рамки на двокорпусний, то збоку утворилось вільне місце, де можна поставити рамки верхнього корпусу, які знімаю. При огляді бджолосім'ї знімаю 4 рамки верхнього корпусу і поставивши

Перебудова вулика-лежака

1 – рейка; 2 – рейка перерізом 10×10 мм; 3 – льотна стінка; 4 – протирайовий коридор; 5 – стелина коридору

їх збоку у вулик, відділяю стамескою реєчку 2, на яку опираються зняті рамки, і переглядаю 4 рамки нижнього корпусу, і так далі. Такий догляд за бджолами набагато легший ніж у багатокорпусному вулику, де треба знімати цілі корпуси.

Крім цього у багатокорпусному вулику рамки нижчі за даданівські. Мої два корпуси за площею щільників рівні трьом корпусам багатокорпусного вулика. Утеплюю обидва корпуси, поставивши заставну дошку нижнього на заставну верхнього, і знизу до верху заставляю утеплення, потім кладу дві подушки одна на одну.

Перед головним взятком, коли бджолосім'ї поступово набрали сили в 24 рамки і зайняли обидва корпуси, я помітив, що бджоли у верхньому корпусі краще відбудовують щільники по всій їх площині. Поступово з'явився бажа-

ний напруг і матка була вимушена перейти «сіяти» у нижній корпус.

У цьому вулику покращилось надходження свіжого повітря у гніздо, бджоли стали активніше літати, адже гніздо вузьке та високе і для обігрівання розплоду та вентиляції потребується менше бджіл. Потіки повітря, проходячи через льоток, підігріваються у нижньому корпусі і самі піднімаються вгору, на відміну від широкого гнізда, де ці потоки зовсім інші, оскільки в лежку льоток знаходиться далеко від крайніх рамок і, нагнітаючи повітря у вулик, бджоли вимушені самі активно підтримувати його потік, витрачаючи при цьому більше енергії.

Коли ще говорити про переваги, то слід згадати про вільний об'єм у верхньому корпусі біля задньої стінки 4. Я його назвав протиroyовим коридором. Після припинення льоту бджіл увечері, відкривши утеплення біля коридорчика, побачив, що весь цей простір заповнений бджолами. Помітивши це, розширив гніздо і сім'я не ввійшла в роївий стан. Коли б такий надлишок бджіл був у лежку, роїння не минути. Навіть не вдаючись до великого розширення гнізда, можна було вберегти сім'ю від роїння, адже велика кількість бджіл знаходила собі місце в протиroyовому коридорі. У такому вулику бджоли не будуть роїтися.

Вже відкачуючи мед, я помітив ще декілька причин, за якими моя конструкція вулика є досить пристойною. Бджоли заповнили повністю верхній корпус медом і частково пергою. Нижній корпус був зайнятий розплодом і невеликою кількістю меду і перги. Я відкачав весь мед з верхнього корпусу, залишивши нижній

недоторканим, отже, не перебирав усіх рамок, так як в лежку (адже там мед розкиданий по всіх рамках). Звичайно, матка після відкачування знову почала відкладати яйця у верхньому корпусі, але бджоли заносючи нектар у щільники саме верхнього корпусу, змушують її знову повернутися у нижній. Це і є обмеженням червління матки, а мед знову, майже весь, концентрується у верхньому корпусі.

Відкачувати можна, навіть коли накрапає дощ, обкуривши бджіл димом і змітаючи їх пір'їнкою у вулик, вони при цьому дружно втікають у нижній корпус. Відкачую по 4 щільники по чергово.

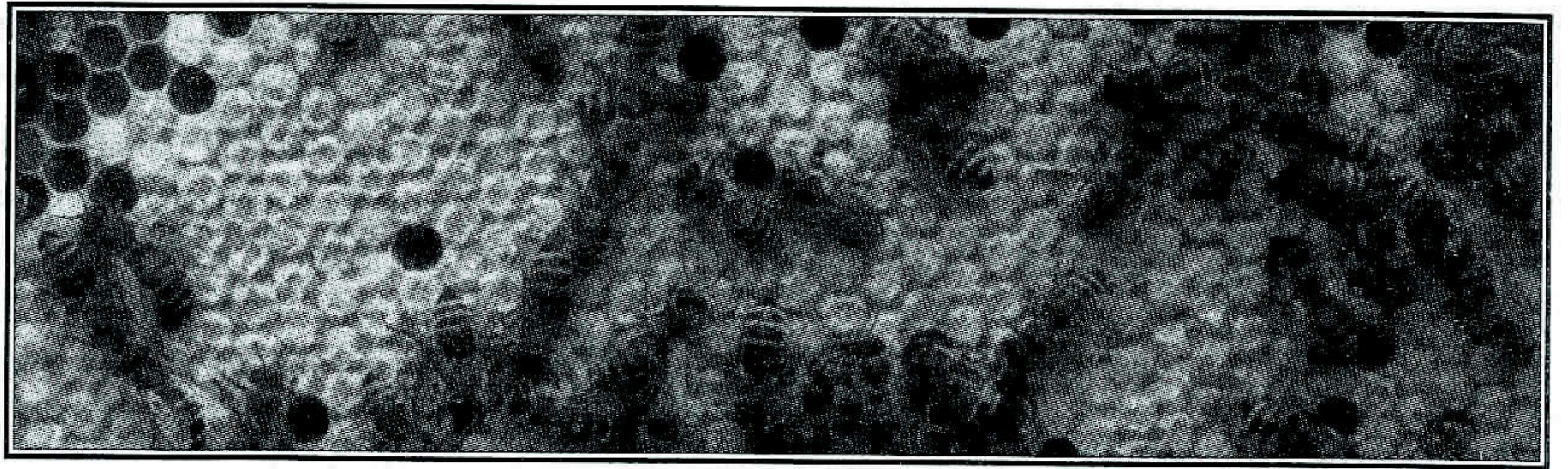
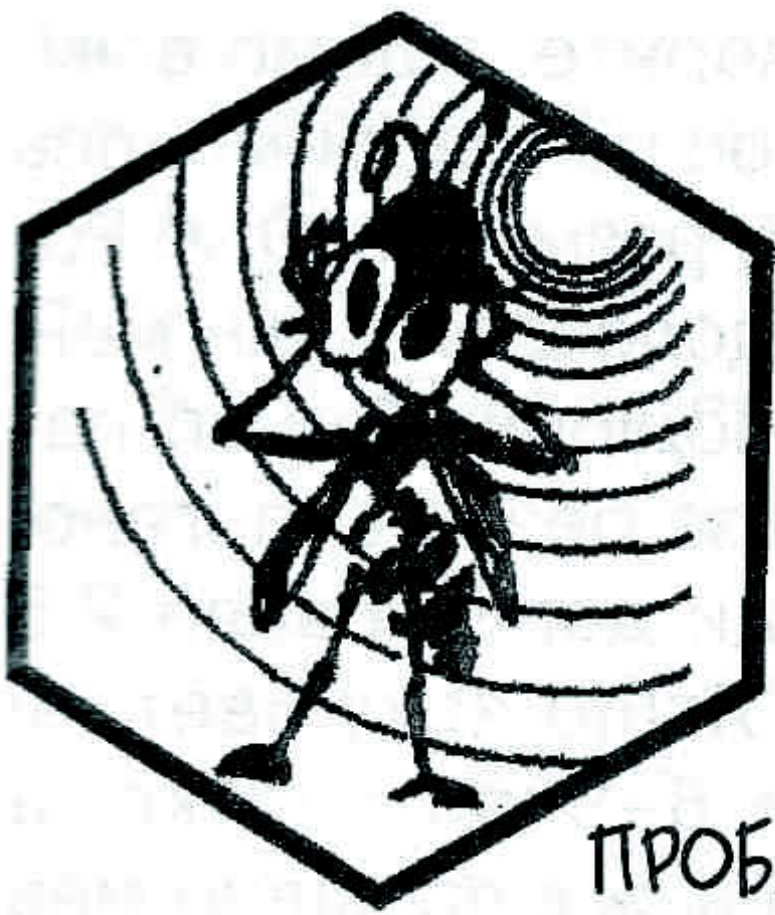
При скороченні гнізда верхні рамки ставлю у нижній корпус. Відібравши щільники для зимівлі (більше із верхнього корпусу, і частково з нижнього), профілактично підготовую від захворювань.

Багато пишуть про зрілість меду, що його бджоли довго не запечатують і він менш цінний. У двохкорпусному вулику мед бджоли запечатують повністю, особливо у верхньому корпусі, і набагато швидше ніж у лежках.

Цей вулик підходить для стаціонарних пасік із середнім та багатим медозбором, таким як з гречки, соняшнику.

Може хтось мене буде критикувати, що все це не по-книжному, не по-теоретичному – я ж буду входити у дискусію. Поданий матеріал взятий із моєї багаторічної практики. Я радий, що у нас є такий журнал, як «Український пасічник». Коли його читаєш, з кращою надією на майбутнє, то забуваєш про свої негаразди. А дискусія, як кажуть, продовжує життя, і, дай Боже, щоб такий журнал був і продовжував бути надалі.

Від редакції. Кожен пасічник має викладати свою думку з тих позицій та власних спостережень, які вважає найбільш оптимальними та правильними. Відомий вчений-бджоляр М. Вітвицький більш як 200 років тому казав, що специфіка бджільництва потребує не тільки теоретичних знань, а й фундаментальних практичних навиків: "Той не може про себе сказати, що він відмінно вивчив бджільництво, хто про нього прочитав багато книг, але не перевірів читаного на ділі".

ПРОБЛЕМИ БДЖІЛЬНИЦТВА

НАШІ ВОСКОВІ ПРОБЛЕМИ

Бесіду з **Валерієм Петровичем Домбровським**, директором Київоблбджолопрому (відомим виробником високоякісної вощини), веде **Андрій Богач**.

м. Ширяєво, Одеська обл. 5 квітня 2003 р.

А. Б. Валерію Петровичу, ви пройшли в бджільництві довгий шлях – від пасічника до директора Київоблбджолопрому, вам добре відомі проблеми галузі. Вашу думку поважають і цінують за чесність і принциповість, хотілося б почути ваші міркування про ситуацію, яка склалася на українському ринку воску. Адже ні для кого не секрет, що упродовж останніх шести років віск інтенсивно вивозили за кордон (приблизно 280–400 т на рік). А ще 80–100 т воску згорає у вигляді свічок. Ми відчули сильний дефіцит воску. Скільки ж його було, і що залишилось?

В. Д. Питання цікаве за суттю і складне за змістом, воно потребує глибокого аналізу. Я особисто розглядаю продаж як позитивний фактор, – з однієї сторони, – бо Україна продавала. Це стимул для виробників виробляти більше. Але це – більше, що важливо – має чіткі межі – 0,4–0,8 кг (до 2кг) на рік від сім'ї. Зрозуміло, якщо рік не такий, як 2002, коли цілі регіони залишились без меду, – де ж там віск?! В ідеалі кількість продажу повинна відповідати кількості отриманої продукції, не порушуючи воскового балансу.

Ми всі знаємо: "Віск – золото". Сказав, і пригадав батька, який все журився, що немає воску для обміну на вощину. У вільному продажу вощини не було. Початківцям придбати її можна було лише за заявою та й невелику кількість. Хоча запаси воску в обласних бджолоконторах становили 25–40 т, окрім того кожне господарство мало 50–100 кг воску в коморі

чи на пасіці для обміну. Якщо в районі налічувалося 25 господарств, то це мінімум 10–15 т воску в районі, а в області – приблизно 250 т воску (це дуже приблизна цифра). Отже, $250 + 40 = 290$ т – це без пасічників-любителів. Золотий запас воску в останніх теж був солідним – приблизно 200 т. Тепер, рахуйте, – це близько 500 т на область. Один Гадяцький воскозавод переробляв до 800 т на рік і мав запаси обмінного воску близько 1300 т. А якщо ще додати запаси бджолоконтор, стає зрозумілим – запаси були колосальні. Через скруту продавши їх за кордон і залишившись без обмінного воску, поступово зникло 6 із 25 обласних бджолопромів. Інші опинилися у дуже важких умовах, серед них і Гадяцький воскозавод.

Скільки насправді залишилося воску в Україні? Не знаю, хоча можу назвати приблизну цифру – близько 150–160 т у переробників (на основі опитування та аналітичних даних). Порахувати товарний віск, який є у пасічників, складно, бо немає обліку, але, виходячи з обсягів обміну воску на вощину, наприклад для однієї області, ця цифра не більша 40 т. Якщо припустити, що воску навіть на 10 т більше, то це не 500 т, як було, а в 10 разів менше.

А. Б. Розкажіть, як це впливає на галузь бджільництва?

В. Д. Якщо брати за основу Програму розвитку бджільництва, то нам, з такими запасами воску, просто нереально її виконати без Державної програми підтримки переробників, які прак-

тично на грані банкрутства. Думка про те, що цих втратимо – нові прийдуть, не вірна. Не прийдуть. Заводи будувались десятками років. Як аргумент – гроші вкладають туди, де є прибутки, а не туди, де ледве животіють.

А. Б. Валерію Петровичу, це правда, що переробка воску на вощину, якщо чітко витримувати весь технологічний процес – не підмішувати парафіну, не красти електроенергії і платити податки, – дороге задоволення. Чому в країнах, які набагато бідніші за нашу, наприклад в Югославії, переробка воску на вощину коштує близько 10 Євро?.. Чи не в цьому основна причина розорення переробників?

В. Д. Так і є, процес виробництва вощини енергомісткий. Наприклад, ми стерилізуємо віск не менше 24 години, а далі – переробка. Відомо, ціни на все выросли в десятки разів і сягають світових, тому демпінгова ціна обміну воску на вощину приведе до остаточної руйнації переробних виробництв. Хіба це не насмішка: оптовий обмін воску на вощину (за оголошеннями) 1грн за 1кг – дешевше за пачку цигарок. Навіть в часи “застою” за 1кг воску доплачували 2 карбованці до ціни закупки воску (2 крб 50 коп – 3 крб).

Ще нагадаю тим, хто забув: за демпінг в усьому світі дуже жорстко карають. Україна вступає у ВТО (Всесвітню торгову організацію), тому виробників, які не виконують умов ВТО, автоматично почнуть перевіряти – про це нас уже попередили. Був прецедент по дешевому меду минулого року. Нашу політику цін у бджільництві взято на приціл. Велике обурення у світі викликало тимчасове падіння цін на віск – зрозуміло, не без нашої участі (стільки як ми – за дарма – ніхто не продавав).

Виробникам потрібно негайно зробити висновки і перш за все розробити програму дій.

А. Б. Минулого року в багатьох областях (практично у всіх) в магазинах скуповували вощину, а по селах – віск, майже за дарма. Частина воску обмінювали на вощину, що, як потім виявилось, була суцільним фальсифікатом, через неї захворіли цілі пасіки. Чи робиться щось, щоб така ситуація не повторилася, хто і як захистить нас від цього?

В. Д. Те, що ви говорите, відомо всім. Ми з колегами давно про це говоримо, ось недавно я мав телефонну розмову з Ю. Х. Розумним з Тернопільбждолопрому, він мені розповідав про щось подібне. Те, що пасічники продають віск за безцінь, погано, адже ціна воску завжди дорівнювала 2,5 медовим одиницям. Якщо закупівельні ціни на мед сягнули 8–9грн за 1кг, а ринкові – до 20 грн, то віск відповідно мав би коштувати $8 \times 2,5 = 20$ грн. Тобто, продавши дешево віск, доведеться дорого купувати вощину – від 25 до 30 грн. Причому, в ряді областей, за ініціативою Хмельницької області, взагалі припинили продаж вощини без обміну на віск. Безумовно – це крайність, але, як засіб самозбереження, правильна.

Щодо гастролерів, то, по-перше, розумні пасічники знають ціну своїм бджолосім'ям і не будуть міняти – не відомо у кого – чистий віск на фальшивку без документів. До того ж у кожному районі є наші філіали, де пасічник здасть віск на переробку і отримає стерильну вощину з чистого воску найвищої якості, перевірену Київською державною лабораторією ветеринарної медицини, на що є відповідний документ. До речі, так роблять всі офіційні організації, що працюють у нашій галузі. Вони несуть відповідальність, їхня вощина, як і наша, номерна.

Окремо, для тих, хто все-таки ризикне, порадимо записати дані паспорта й номера авто тих, хто привіз вам “подарунок”. Не забувайте, що народна мудрість каже: “Дешева рибка – погана юшка”.

Не можна оминати питання якості воску, від якого на пряму залежить якість вощини. Ми маємо колекцію фальсифікатів воску і вощини, яка вражає навіть байдужих. Через це, і щоб не втратити досягнутий авторитет боярської вощини, ми значно посилили схему контролю (три рівні) та відповідальність за якість воску. Фальсифікацію воску вважаю найбільшим гріхом. *Віск – наше багатство*, дає його нам бджола, то повернімо їй те, що їй належить – найкращий, найчистіший віск, вона цього заслужила. А закордонні креми для взуття та все інше нехай роблять з воску другого та третього сорту. До речі, терміново потрібно розробити і ввести шкалу доплат та

процентів виходу вощини залежно від якості воску – бо сміття нікому не потрібне.

А. Б. Хто ж захистить пасічників від фальсифікацій?

В. Д. Важко сказати, адже механізм захисту пасічника часто не працює, бо не відпрацьований. На нарадах асоціації Укрбджолопром висувалися конструктивні пропозиції виробниками і переробниками воску залишалося лише підготувати відповідні рішення і подати у відповідні інстанції. Скажу відверто, що якраз в міністерстві до бджолярів дуже гарно ставляться, по-

чинаючи від міністра, закінчуючи простими виконавцями, – через те, що багато посадовців не на словах, а справді працюють з бджолами, в тому числі і міністр С. М. Рижук. Банально, але ніхто не подав програми дій з конкретними пропозиціями, що на останній нараді наголосив В. А. Піщолка (заввідділом тваринництва). Оскільки ми дивимося з оптимізмом у майбутнє, то віримо в об'єднання наших зусиль та позитивне вирішення багатьох нагальних питань.

Гонорар – на розвиток журналу

Від редакції. Сподіваємося, що після останньої селекторної наради, яка відбулася 15 травня 2003 року, під керівництвом глави Міністерства аграрної політики Сергія Миколайовича Рижук, відбудеться об'єднання пасічників на всіх рівнях, що дозволить вчасно і компетентно вирішувати усі нагальні проблеми галузі.

НАШІ ПРОБЛЕМИ МУСИМО ВИРІШУВАТИ САМІ

Степан БОРАЧОК
Львівська обл.

Сісти за написання статті спонукали мене матеріали IV з'їзду пасічників України. Читаючи матеріали з'їзду, можна сказати, що наші надії були марними. Річ у тому, що промовці на з'їзді вели мову про проблеми бджільництва на рівні районних, міських чи обласних товариств пасічників. Звичайно, в товаристві можна вирішити будь-яку проблему, адже пасічник там не один. А про те, що крім пасічників-професіоналів, які утримують 100–150 і більше бджолосімей, існують ще пасічники-любители, які утримують по 5–25, а то і 1–2 бджолосім'ї, сказано на з'їзді мимоволі і дуже мало.

А пасічники-любители – це люди, щиро закохані в свою справу. Проте їх покинуто один-на-один зі своїми проблемами. Хоч для суспільства вони приносять немало користі, їхні бджоли запилюють ентомофільні культури, збільшуючи при цьому урожай на 50–80%. Недаремно добродій С. Федоренко із Києва пише в нашому журналі №10 за 2002 рік: "Якщо у вас є хоч би одна сім'я бджіл, і за сезон ви відкачуєте хоч би майонезну баночку меду, напишіть мені про себе, дайте свої координати". Значить, є потреба підтримати початківця, в якого є одна сім'я.

На мою думку, створення товариства пасічників – це ініціатива самих пасічників. Бо ніхто зі Львова не приїде в район і не зажене пасічників в товариство. Туди охоче

підуть пасічники, якщо побачать у ньому якусь користь для себе. На Ходорівщині проживає більше як півсотні пасічників. Серед них є такі, що пасічникують більше 50 років. Є багато молодих ентузіастів. Багато з них були членами районного товариства пасічників, яке існувало в Жидачівському районі. Товариство займалося забезпеченням пасічників всім необхідним для пасічникування, час від часу ми збиралися на збори. Але з певних причин товариство у 90-х роках розпалося. І бачу з розмов із багатьма пасічниками, що про відродження товариства ніхто й чути не хоче: мовляв, що воно мені сьогодні дасть.

Дійсно часи змінилися. Проте, проблем не стало менше. Візьміть хоч би такий момент. У мене 15 бджолосімей. За сезон я відкачую більше ніж 350 кг меду. Частина меду залишив для себе, частину роздав знайомим і сусідам – залишилося 300 кг.

Возити мед на базар, стояти там і продавати його не маю можливості. Звернувся в райзаготконтору – не беруть, звернувся в Ходорівський комбінат харчових продуктів – не беруть, звернувся в магазин продовольчих товарів – не хочуть. Що робити? Знайшов у журналі номер телефону фірми, яка купує мед, але 1 кг меду по 4,5–5 гривень. Хто піде на таку ціну, коли ціна меду на базарі 10–12 грн за 1 кг?

Чому ми, пасічники-любители, працюючи для загального добра держави і нації, покинуті напризволяще?

Читаючи матеріали з'їзду пасічників, хочу підтримати думку добродія Миколи Улянича, який влучно зауважив, що дані, наведені в доповіді, не відповідають дійсності. По-перше: жодного обліку бджолосімей і продукції бджільництва по сільських і міських радах вже давно не ведеться. Мене ніхто жодного разу не питав про кількість бджолосімей і об'єми продукції. І те ж саме з тими пасічниками, яких я особисто знаю. Я впевнений, що якби в нас була відпрацьована державна політика щодо бджільництва, працював "Закон України про бджільництво" і був поставлений на належному рівні облік бджолосімей і продукції, то Україна зайняла б набагато вище місце в світі серед країн медо-виробників.

У мене виникає думка: для того, щоб хоч трохи скоординувати роботу пасічників-любителів, допомогти їм у вирішенні проблем бджільництва, а особливо ветеринарного обслуговування в тих районах, де відсутні товариства, за допомогою обласної спілки пасічників із залученням відповідних районних служб проводити хоча б два рази на рік семінари пасічників. Впевнений, що на такі семінари охоче прибудуть всі, хто має справу з бджільництвом.

Хотів би ще окремо звернути увагу на ветеринарне обслуговування пасік. Державна служба ветеринарної медицини, на мое

переконання, не приділяє жодної уваги пасікам. Нікого не цікавить, скільки пасік на території державної дільниці ветеринарної медицини. Чи оброблені в того власника бджоли проти хвороб, чи ні? Зараз середина березня, і я вже можу назвати десятки пасічників, в яких загинули бджоли. Дивно навіть те, що на з'їзді пасічників не було жодного представника держветслужби.

Хочу звернути увагу ще на таку річ. У виступі на з'їзді добродій Микола Улянич закинув докір пасічницьким журналам, мовляв про вулики пишуть тільки наші журнали і ще в деяких африканських країнах. Звідки такий скептицизм? Це мене зачепило за живе. Чому? Коли почав пасічникувати, на всіх пасіках, де я був, бачив тільки вулики-лежаки на рамку Дадана-Блатта; проте не один раз навесні бачив і таке: рамки по краях з медом, посередині порожні, а бджоли загинули. Один пасічник пояснив, у чому справа, – він встиг уже більшу половину своєї пасіки перевести на український вулик, в якому бджоли продуктивніші і краще зимують. Починаючи пасічникування, я власноруч зробив 12 вуликів Дадана, але коли в журналі "Український пасічник" №5 за 2002 рік прочитав статтю І.М. Махині "Українському вулику – зелену вулицю", – задумався, що робити далі. А звідки пасічники мали б дізнатися про вулик Курінного, про вулик Гунька. Зрештою, вулик – основа культурного і раціонального ведення бджільництва.

Об'єднання пасічників у контексті європейських традицій

Микола ГРИБОК
м. Львів

(Закінчення. Поч. в «УП» №6 за 2003 р.).

Село завжди оберігало цноту нашої моралі та культури. В духовному відродженні народу коріняться наша сила, розквіт та процвітання. Великий наліт культури, що залишений нашими предками в усіх землях України, дає всі підстави до написання історії бджільництва в окремих землях, а також до створення музеїв бджільництва в регіонах. На мій погляд, вже зараз такі кроки в стані зробити Чернігівщина, Полтавщина, Черкащина, Поділля, Волинь, Галичина, Полісся з високими історико-культурними та духовними традиціями та ряд інших земель.

Це варто здійснювати у співпраці з

музеями архітектури та побуту відповідних земель. Посильну допомогу та координацію роботи повинен дати центральний провід Спілки пасічників України. Ці питання повинні ввійти в програмні документи його роботи.

Що торкається співпраці з Церквою, то вирішення цієї проблеми не є легким в силу багатоконфесійності. Тому більш ґрунтовно зупинімось на кожній з конфесій, виходячи з ідеї входження України в європейську сім'ю народів при забезпеченні історико-культурної єдності народу на тисячі років вперед. В цьому випадку Церква повинна бути чинником мобілізації суспільства і сприяти налагодженню стосунків з зовнішніми християнськими організаціями.

янськими світами. Російська Православна Церква занадто здержавлена, політизована, включена в систему діяльності російської імперії. Візантійський двоголовий орел став гербом Росії. Одна голова означає символ світської, а друга – духовної влади. Тому в середовищі цієї Церкви поширилися ортодоксально-шовіністичні течії, спрямовані на відродження імперії [5]. Ніяка інша в світі православна Церква не має такого агресивного заряду, як російська, що перейнята доктриною експансії та домінування. А. Дугін, один з авторів геополітичної концепції розвитку сучасної Росії, пише: "Росія в своєму геополітичному та сакрально-географічному розвитку не зацікавлена в існуванні незалежної Польської держави у жодній формі. Вона також не зацікавлена в існуванні України. Не тому, що ми начебто не любимо поляків і українців, а тому, що такі закони сакральної географії та геополітики. У цьому великому зіткненні атлантичної цивілізації та європейської культури все те, що перебуває між ними – Польща, Україна, Центральна Європа, хто зна, може й Німеччина, мусять зникнути, поглинутися" [5]. Зміст цієї цитати говорить сам за себе. Росія не зацікавлена в єдиній Європі. Її інтерес – у відновленні імперії як євразійської суперпотуги і через неї повернення собі колись підвладних земель [5, 6].

Тому й не дивно, що Українська Православна Церква, будучи складовою частиною Російської Православної Церкви, так вороже ставиться до УПЦ Київського патріархату, Української Автокефальної Церкви, і не кажучи вже про Українську Греко-Католицьку Церкву. Таким чином, Російська Православна Церква зацікавлена у втягненні України в євразійський процес, що цілком тожньо політиці російського уряду. А це не відповідає європейському напряму розвитку України. Таким чином, УПЦ МП не сприяє консолідації українського суспільства в європейському напрямі, не прискорює інтеграції українського суспільства, а навпаки сприяє його розколу.

Більш відкритими до діалогу з Заходом є УПЦ КП, Українська Автокефальна Церква. Вони активно включилися в процес відродження української держави, мають тісний контакт з православними українськими громадами за рубежем.

Багатомільйонна Греко-Католицька Церква заклала потужні основи для діалогу між Сходом і Заходом. УГКЦ своєю чіткою національною ідеєю і відкритістю до Заходу змушує змінюватися самій Українській православній церкві. А це дає підставу до конструктивного діалогу між Сходом і Заходом. Таким чином, українським пасічницьким товариствам слід підтримувати контакт з тими церквами, які сприяють консолідації українського суспільства, зміцнюють його ідентичність і готові до діалогу між Сходом і Заходом для входження України в європейську співдружність держав.

Навчально-просвітницьку роботу в Україні слід піднімати в першу чергу зусиллями по відродженню пасічницьких товариств. Згуртованість пасічницької родини, організованість в роботі призводить до появи пасічницького лобі в органах місцевої влади, до координації роботи та її підтримки. В таких випадках можна організовувати офісні центри, проводити періодичні навчання та виїзди для обміну досвідом в інші організації. Наявність двох журналів "Українського пасічника" і "Пасіки", спадковість при оволодінні професією пасічника, працьовитість та розум нашого народу в стані надолужити прогаяне. Тим більше, що ряд відомих вчених у галузі бджільництва можуть взяти участь в регіональних осінніх чи весняних навчаннях. А це можливо лише при добрій організації.

Господарська діяльність об'єднань пасічників тісно пов'язана з проблемами збуту бджолопродуктів. Політику потрібно проводити таким чином, щоб пасічники були господарями на ринку меду. Для цього при пасічницьких об'єднаннях повинні бути гуртівні із закупівлі меду, фасувальні цехи і налагоджена мережа збуту через гуртівні та торгові пункти. Крім цього, через пасічницькі магазини слід реалізовувати пасічницький інвентар та ветеринарні препарати. Така організація справи дасть змогу продавати не сировину, а первинно перероблений продукт з доданою вартістю і робочими місцями. Найбільш складною проблемою є вихід на європейський та азіатський ринки меду. Для цього є всі основи. Україна – насамперед сільськогосподарська держава з надзвичайно вигідними для бджільництва кліматичними умовами. При

Таблиця 1. Світове виробництво меду, тис. т

Континенти, країни	1998 р.	Середнє значення за 10 років	%
Африка	142	131	12
Півн. Америка	184	197	18
Півд. Америка	95	95	9
Азія	391	355	33
Європа	281	249	23
Океанія	35	32	3
Усього	1128	1060	100

Таблиця 3. Ринок меду Німеччини (експорт та імпорт), т

Експорт		Імпорт	
Країна	1998 р.	Країна	1998 р.
Голландія	4000	Китай	25000
Австрія	1500	Мексика	14000
Франція	1000	Аргентина	10000
Сауд. Аравія	1085	Турція	6000
Італія	900	Румунія	5000
Велика Британія	634	Уругвай	5000
Бельгія	600	Угорщина	4000
Швейцарія	500	Австралія	2000
Данія	500	Сальвадор	2000
Швеція	100	Болгарія	2000
Греція	400	США	300
США	100	Інші	11700
Інші	1400		
Усього	12719		87000

наявних 3 млн бджолосімей Україна в середньому виробляє 60–80 тис. т меду. Внутрішнє споживання становить 15 тис. т. Надлишок створює занижені ціни на внутрішньому ринку меду, і тим самим нівелює мотивацію виробництва і зменшує інвестиції в бджільництво. Останні три роки почався інтенсивний експорт меду в Чехію, Словаччину та Польщу. Ці кроки, а також брак медозбору позитивно вплинули на ціну меду. Цей рівень слід підтримувати правильною політикою. Адже складається ситуація, коли на шляху від виробника до споживача 25% надходжень одержує виробник, а 75% – фірми, які проводять гуртівні закупівлі, первинну переробку та реалізацію меду. В Європейському Союзі 1 кг фасованого меду коштує від 5 до 7,5 дол. США. Збільшення ціни на гуртові закупи меду приведе до збільшення інвестицій у бджільництво, що стимулювало б розвиток промислових пасік і пунктів первинної переробки.

Україна при правильній організації роботи мала б усі шанси вийти по

Таблиця 2. Світовий експорт меду, тис. т

Континенти, країни	Середнє значення за 10 років	%
Китай	83	28
Аргентина	57	19,7
Мексика	33	11,5
США	6	2,07
Канада	10	3,5
Євросоюз (назовні)	9	3,15
Євросоюз (всередині)	25	8,62
Інші	67	23
Усього	290	100

Таблиця 4. Ринок меду Саудівської Аравії (імпорт 1997 р.)

Країна	Кількість, т	Ціна, тис. дол	Ціна меду, дол/кг
Іран	17	89	5,2
Пакистан	492	2462	5,0
Китай	93	135	1,5
Австралія	1177	2818	2,4
Нова Зеландія	58	143	2,5
США	285	695	2,4
Аргентина	499	892	1,8
Мексика	853	1469	1,7
Німеччина	238	1337	5,6
Туреччина	933	2938	3,1
Угорщина	64	136	2,1
Чехія	40	84	2,1
Інші	138	374	2,7

об'єму експортних операцій на третє місце в світі. Для підтвердження сказаного вище зупинімося більш конкретно на особливостях світового ринку меду, а зокрема Німеччини та Саудівської Аравії. Як видно з табл. 1–4 вони є найбільш цікавими для нас ринками меду Німеччини та Саудівської Аравії. Можливі й інші напрями експорту. Для реалізації такої діяльності потрібна більш осмислена організаційна робота Спілки пасічників України і значна підтримка органів державної влади.

Організація первинної переробки меду на внутрішньому ринку з наступною реалізацією в системі торгівлі дасть робочі місця в гуртівнях, пунктах розливу і збільшить продукцію склозаводів (випуск тари). Така діяльність приведе до збільшення надходжень для статутної діяльності Спілки і зробить нашу роботу більш мотивованішою.

1. Паламарчук Є., Андрієвський І. Зорі Трипілля. Вінниця, 2002.
2. Археологія УРСР. К., 1971. 3. Паїк В. Корінь безсмертної України. Львів, 1995. 4. Олійник О. Мова Русів у фінікійській і етрусській епіграфіці. Торонто, 1999. 5. Дугин А. Основи геополітики. Геополітичне майбутнє Росії. М., 1997. 6. Баган О. Українська Понтида. Дрогобич, 2002. 7. Керам К. Боги. Гробниці. Ученьє. М., 1960. 8. Грибок М. Бджільництво України у контексті Європейського бджільництва. Шляхи виходу з кризи. «УП» №11 за 2000 р.

Механізми взаєморозрахунків за бджолозапилення

А.І. ЧЕРКАСОВА, канд. біол. наук, К.І. ЄМЕЦЬ, ст. науков. співроб.,
Т.В. МЕЛЬНИК-ПИСАРЕНКО, науков. співроб., Л.М. СОЛОШЕНКО, ст. науков. співроб.
Полтавський філіал Інституту бджільництва ім. П.І. Прокоповича

Ситуація, яка склалася на даний час у бджільництві, в цілому потребує подальшого юридичного та економічного врегулювання і захисту прав пасічників. Особливо це стосується питань бджолозапилення.

Одним із аспектів даної проблеми є розробка варіантів взаєморозрахунків за бджолозапилення між власниками пасік та орендарями (власниками посівів ентомофільних сільськогосподарських культур), які б задовольняли обидві сторони.

Декілька варіантів орендної плати наводимо нижче.

I варіант. Базується на розрахунку орендної плати, виходячи зі збільшення урожаю запилених культур та норм постановки бджолиних сімей, необхідних для якісного запилення ентомофільних сільськогосподарських культур (табл. 1).

Відповідний порядок розрахунку подано в таблиці 2.

З таблиці 2 ми бачимо, що орендна плата за весь період квіткування запилювальної культури (соняшнику) складає 1520 грн, тобто 76 грн за 1 бджолину сім'ю.

II варіант. Розраховується на основі мінімальної заробітної плати та кількості днів перебування пасіки на кочівлі згідно з договором. "Кочові" можуть нараховуватися з розрахунку 40% мінімальної заробітної плати.

При мінімальній заробітній платі 185 грн (з 1 січня 2003 р.) вони становитимуть 74 грн в місяць ($185 \times 0,4$), або 2,50 грн ($74,0:30=2,5$) за кожен день перебування пасіки на кочівлі.

При мінімальній заробітній платі 237 грн (з 1 липня 2003 р.) власник пасіки має отримати за кожен день перебування пасіки на запиленні сільськогосподарських культур 3,20 грн ($237,0 \times 0,4:30$).

При кочівлі на масиви ентомофільних сільськогосподарських культур, які погано відвідують бджоли, пасічник тільки на дресування бджіл щоденно затрачає близько 2 годин робочого часу.

Таблиця 1. Норми поставки бджолиних сімей для запилення 1 га найбільш поширених ентомофільних культур та збільшення врожаю від бджолозапилення

Назва культури	Кількість бджолосімей на 1 га посівів	Середня сила бджолосімей, вуличок	Ріст врожаю від бджолозапилення, ц/га
Гречка	2-3	12	4,2
Соняшник	0,5-1	12	3,8
Озимий ріпак	0,5-1	7	3,3
Ярий ріпак	2,6	15	4,8
Коріандр	2	12	15,3
Еспарцет	3-4	10	5,6
Конюшина рожева	3	12	1
Буркун	3-4	12	3,2
Баштанні	0,5-1	12	5
Огірки	1	12	
Плодові дерева	2-3	7	3,6
Ягідники	1-3	7	2
Насінники цибулі	3-4	12	1,4
Огірки в теплицях			
S=500-1000м ²	1	7	820
S=2000-3000м ²	2	7	820
Гірчиця	2,8	10	3
Лаванда	2	12	
Фацелія	4	12	0,6
Конюшина червона	2	12	0,6
Люцерна посівна	6,5	12	3,4
Вика озима	2	12	0,7

Таблиця 2. Приклад розрахунку орендної плати за I варіантом

Назва культури	Соняшник
Посівна площа, га	20
Потреба в бджолиних сім'ях на 1 га	0,5-1
Загальна кількість бджолиних сімей	10-20
Ріст врожаю з 1 га, ц	3,8
з загальної площі, ц	76
Реалізаційна ціна 1 ц насіння, грн	100
Виручка за рахунок росту врожаю, грн	7600
Орендна плата (20%), грн	1520

За дресування бджіл пасічнику додатково оплачують за кожен день перебування пасіки на кочівлі по 2,20 грн, або 2,80 грн, в залежності від розміру мінімальної заробітної плати.

$185:21:8 \times 2 = 2,20$, або $237:21:8 \times 2 = 2,80$, де 185 (237) – розмір мінімальної заробітної плати на даний час, грн.;

21 – кількість робочих днів в місяці;

8 – тривалість робочого дня, год;

2 – щоденні затрати часу на дресирування бджіл, год.

Дресирування бджіл – це підгодівля бджолиних сімей цукровим сиропом, якому надають запаху тих квітів, на які необхідно спрямувати бджіл для запилення. Таку підгодівлю проводять протягом усього періоду цвітіння рослин в розрахунку 100–150 г на одну бджолину сім'ю.

III варіант. Базується на плановій середній медопродуктивності бджолиних сімей. Аналогічний розрахунок проводять в США, враховуючи продуктивність бджолиної сім'ї за всіма видами продукції.

Середня медопродуктивність по Україні за даними 2000 р. складає 18,4 кг (~18) товарного меду. Для зимівлі необхідно близько 20 кг кормового меду.

$18+20=38$ кг – планова продуктивність. Вартість 1 ум. од. в 2002 р. становила 10 грн.

$38 \times 10 = 380$ грн – вартість планової продукції.

Період кочівлі триває близько чотирьох місяців (123 дні), за які пасічник може забезпечити себе валовим медом.

$380 \text{ грн} : 123 \text{ дні} = 3,1 (\sim 3)$ грн за день перебування пасіки на посівах ентомофільних культур (при дотримуванні умов контракту).

Із вище викладених розрахунків видно, що прибуток, одержаний власниками посівів за рахунок бджолозапилення, у декілька разів перевищує плату за оренду бджолиних сімей. У деяких розвинутих країнах, де бджолозапилення вважається "узаконеним" агрономічним прийомом, орендна плата за використання бджіл на запиленні складає до 70% прибутку бджільництва.

Укладення договорів сільськогосподарськими товаровиробниками рослинницької продукції з власниками пасік гарантує якісне запилення посівів сільськогосподарських культур, одним, та відповідну орендну плату другим, не говорячи вже про більш бережливе ставлення до бджіл.

Тож залишається тільки перейти від слів до справи.

БДЖОЛОЗАПИЛЕННЯ – ВАЖЛИВИЙ ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ВРОЖАЙНОСТІ ЕНТОМОФІЛЬНИХ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КУЛЬТУР

А.І. ЧЕРКАСОВА, канд. біол. наук, *К.І. ЄМЕЦЬ*, ст. науков. співроб.,
Т.В. МЕЛЬНИК-ПИСАРЕНКО, науков. співроб.

Полтавський філіал Інституту бджільництва ім. П.І. Прокоповича

В основному сільськогосподарський товаровиробник знає про користь, яку приносять бджолині сім'ї, розміщені біля масивів ентомофільних сільськогосподарських культур та плодкових насаджень.

Проте, мабуть таки потрібно згадати, що:

– медоносні бджоли складають 85–90% комах-запильників;

– бджолозапилення сприяє зростанню урожайності ентомофільних сільськогосподарських культур на 30–60% і навіть вище;

– при використанні бджіл для запилення підвищується якість плодів і насіння, збільшується їх натуральна вага;

Усі вище перелічені твердження базуються на висновках вітчизняних та зарубіжних вчених, які довгий час займаються дослідженнями в цій галузі. За їхніми даними підвищення урожайності сільськогосподарських культур при запиленні квіток бджолами в середньому становить (%): ріпаку – 25–30, соняшнику – 40, гречки – 41, червоної конюшини – 75, люцерни – 50, баштанних – 50–60, плодкових – 65, гірчиці – 35–61.

**В гостях
у господарства "Геліонтус"**

**Галина Ференчук
в фірмовому магазині**

Частина пасіки Ференчука

Валентин Ференчук на другій частині пасіки

Одеська фірма

"Кароліна"

Матеріал читайте на с. 33.

Сергій Домбровський, старший пасічник (зліва),
Валентин Ференчук біля бджолопавільйону

Фіксація
розсувних частин платформи

Вигляд платформи спереду

Висунена
задня частина платформи

Вигляд платформи ззаду

Бджолопавільйон на 40 сімей

Такі бочки з водою є на кожному точку

Передня частина платформи

Фіксація трапу при перевезенні

Виставка-ярмарок-в-Києві

Дослідами також встановлено, що насіння сільськогосподарських культур, одержане при запиленні медоносними бджолами, має поліпшені господарчо-корисні якості, порівняно з їх самозапиленням. Так у насіння гречки плівчастість зменшується на 2,4%, кількість сирого протеїну збільшується на 0,4%, а енергія проростання – на 17%. В озимого ріпаку при запиленні енергія проростання збільшується на 11–12%, схожість – на 16–20%, вміст жирів – на 4–5%. При бджолозапиленні вага яблука збільшується на 26%, зав'язуваність плодів – в 5,5 рази, а збереженість зав'язі – на 3,3%.

За даними румунських вчених урожай насіння люцерни з ізольованих ділянок виявився невеликим, в середньому 2,4 кг/га, тоді як на ділянках з бджолозапиленням за однакових умов ґрунту і агротехніки одержано значно більший урожай насіння, в середньому від 367,6 до 411,5 кг/га – різниця суттєва. І таких випадків безліч.

У недалекому минулому в передових господарствах для підвищення урожайності ентомофільних сільськогосподарських культур використовували власні бджолині сім'ї або пасіки інших власників. У тих господарствах, де використовували лише свої сім'ї, застосовували форму взаєморозрахунків між рослинництвом і бджільництвом (коли 40–60% затрат бджільництва відносять на вартість запиленої культури). У випадках, коли для бджолозапилення залучали бджолині сім'ї інших власників, орендну плату виплачували їм згідно з укладеними договорами, виходячи із росту урожаю запилювальних культур.

Також світовий досвід вказує на необхідність застосування розрахунків між рослинництвом і бджільництвом. Майже в усіх країнах Європи і Америки існує певний механізм оплати за оренду бджолиних сімей. У деяких країнах він базується на розрахунках планової продуктивності бджолиної сім'ї (США), в інших рахують, залежно від зростання урожаю. Іноді ці розрахунки передбачають натуральну оплату продукцією (Італія, Мол-

дова). Але в усіх випадках забезпечують обопільну матеріальну зацікавленість.

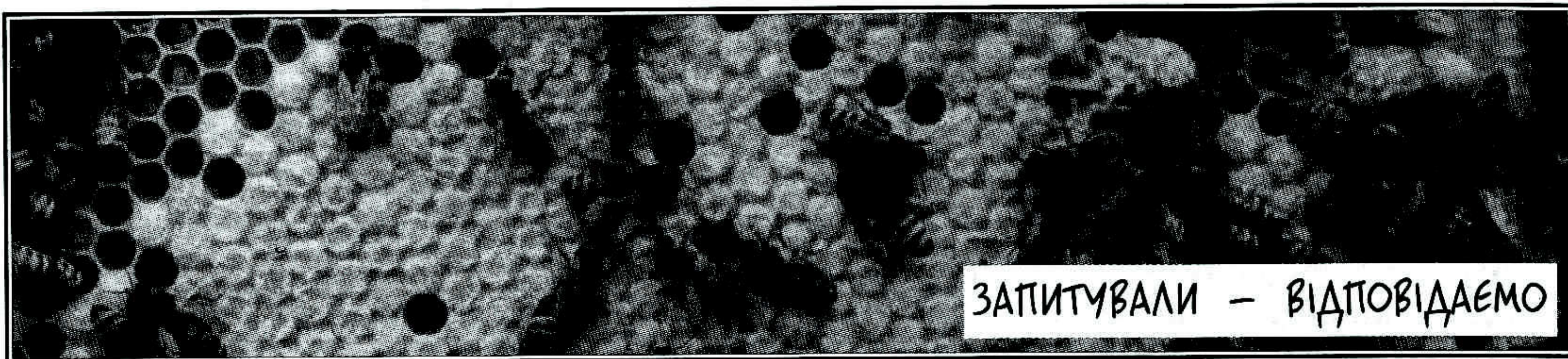
У нашій країні на даний час склалася така ситуація, коли власник пасіки не тільки не має прибутку від бджолозапилення, але іноді ще й змушений виплачувати хабар власникам посівів, біля яких хоче розмістити пасіку. У випадку відмови ризикує втратити всю пасіку. Той, хто хоч раз опинився в такій ситуації, мабуть більше не виявить бажання займатися кочовим бджільництвом.

В Україні на кінець 2000 року налічувалося близько 3 млн. бджолиних сімей. Так як для ефективного бджолозапилення на території України бджолиних сімей не вистачає, на майбутнє їх кількість планується довести до 6 млн. Та, щоб збільшити кількість бджолиних сімей удвоє, передусім необхідно зацікавити власника в нарощуванні бджолиних сімей, їх кочівлі до масивів сільськогосподарських ентомофільних культур. Для захисту прав пасічника бажано було б створити службу по запиленню ентомофільних сільськогосподарських культур.

Служба запилення має володіти щорічною інформацією щодо кількості бджолиних сімей, їх ветеринарного стану, структур посівних площ і сортозабезпеченості ентомофільних сільськогосподарських культур, строків застосування ядохімікатів для обробітки насаджень і посівів. Також було б бажано надати цій службі повноваження щодо підвезень та розміщень пасік на посівах сільськогосподарських культур та багаторічних насаджень, контролю за виконанням договорів між орендаром пасіки і орендодавцем та врегулювання конфліктів.

Виходячи зі становища, яке склалося на даний час у бджільництві, бджолозапилення повинно бути узаконене як обов'язковий агрономічний прийом вирощування ентомофільних сільськогосподарських культур.

Для більш плідної праці служби запилення доцільно її підпорядкувати агрономічній службі Міністерства аграрної політики.

ЗАПИТУВАЛИ – ВІДПОВІДАЄМО

ДЕ ПРИДБАТИ ТИМОЛ?

Іван Панімаш,

с. Китайгород, Іллінецький р-н, Вінницька обл. 22751

Шановна редакція, у журналі “УП” №9 за 2002 рік надруковано статтю “Завершальні обробки проти вароатозу бджіл”.

Я аж тепер дочитався і прошу вислати мені 3 упаковки тимолу. Гроші я відразу відішлю. Дякую.

Шановний Іване Сидоровичу, тимолу в редакції уже нема. Щодо його придбання звертайтеся у бджолярські магазини або до виробника: Державне виробниче підприємство “Скіф”. 04073, м. Київ-73, а/с 16.

ХОЧУ ПРИДБАТИ

Прошу мене повідомити, якщо редакція має таку інформацію, або опублікувати мою просьбу у журналі «Український пасічник», а саме: де можна придбати кілька кілограмів **лактози**? Буду дуже вдячний.

А. Зпобищев

с. Светиловна, Голобинський р-н, Пільвавська обл. 09020

Такою інформацією не володіємо. Тому й друкуємо ваше прохання. Можливо, хтось відгукнеться і допоможе вам.

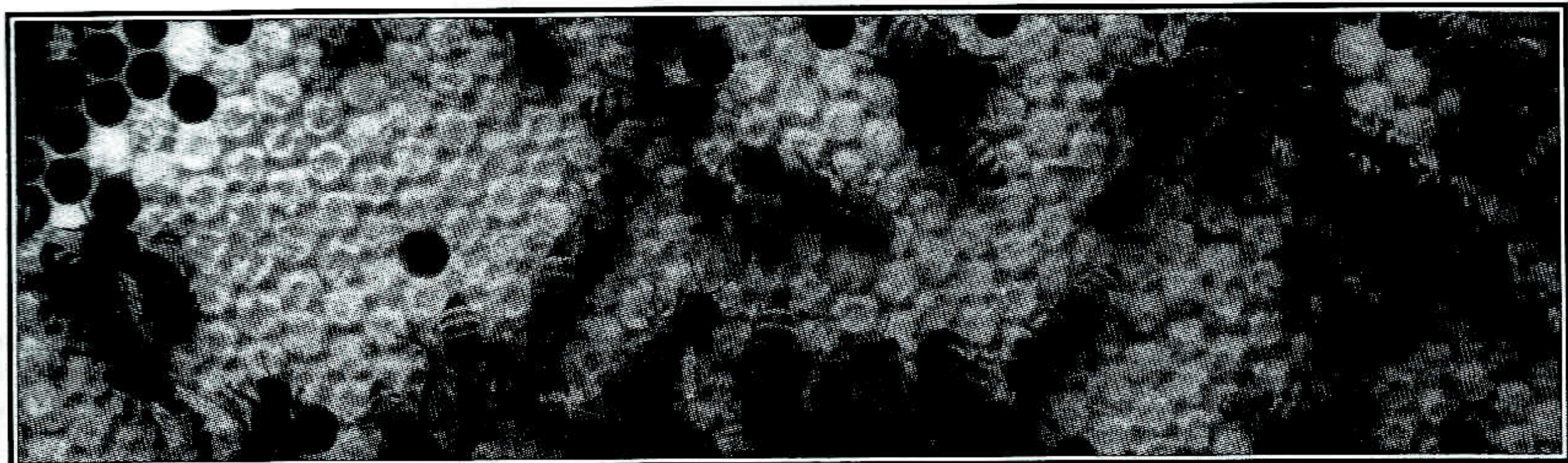
ОБОВ'ЯЗКОВО У СЕРПНІ

Серпень – час закінчення головного медозбору та початок підготовки до зимівлі. Бджоли, виведені з яєць, відкладених маткою в серпні, найкраще зимують, тому в цей період необхідно створити всі умови для підтримання якнайвищого рівня яйцекладки матки. Для цього:

- ◆ Скоротити гнізда у відповідності до сили сімей, виїнявши з вуликів старі, не придатні для зимівлі порожні щільники.
- ◆ Старих маток, які в цей час майже повністю припиняють червління, варто замінити молодими, які інтенсивно відкладають яйця.
- ◆ Кочові пасіки перевезти до пізньоквітучих медодаїв, що ефективно стимулює яйцекладку маток та осінній розвиток сімей.
- ◆ За відсутності підтримуючого медозбору бджіл підгодовують цукровим сиропом.
- ◆ Для інтенсивного нарощування сили бджолосімей до зимівлі в гніздах повинно бути не менше 6–8 кг меду та достатні пергові запаси.
- ◆ Добрий результат для додаткового нарощування бджіл для зимівлі дає використання тимчасових відводків з матками-помічницями. У подальшому такі відводки об'єднують із сім'ями і залишають молодих маток.
- ◆ Одразу після останнього відкачування меду слід провести першу обробку сімей від вароатозу.
- ◆ Необхідно поповнювати кормові запаси для зимівлі.

НАМ ПИШУТЬ

ОПТИМІЗМ ПОВИНЕН БУТИ ЗАВЖДИ

Іван ПРИСЯЖНИЙ

с. Поздимир, Радехівський р-н, Львівська обл. 80216
нізм від шлаків, позбувся багатьох хвороб. Живу і жити хочеться, на зразок бджоли.

Бог створив людину здоровою, а через неправильний спосіб життя і харчування вона сама себе робить хворою. Існує більш як 80 видів різних паразитів, яких сатана вселяє в людину, щоб використати на її шкоду. Скажімо, наші клітини від неправильного харчування не одержують повноцінного живлення, а токсини, що виділяють згадані паразити, їх отруюють, внаслідок чого клітини хворіють і гинуть. Зашлаковується, хворіє і гине весь організм. Але, якщо вести здоровий спосіб життя, навіть при сьогоднішній екологічній ситуації, людина може жити до 120 років. Зрештою, є багато книжок, які про це пишуть.

Коли мені було 40, то турбували різні болячки: атеросклероз, тромбофлебіт, холецистит, гепатит, радикуліт, поліартрит, менингіт тощо... А зараз мені 68 років. Тепер я веду здоровий спосіб життя і харчуюсь роздільно. Уже три роки не вживаю солі, м'ясних і молочних продуктів, а всі необхідні речовини для живлення моїх клітин поповнюю продуктами бджільництва.

Мої діди і прадіди жили на півночі Житомирщини і тримали бджіл у вуликах-колодах, а ж став їх тримати у вуликах-коритах у сучасних павільйонах, де є всі умови для проживання бджіл протягом року та щоб підтримувати відповідний тепловий режим і виконувати всі роботи, пов'язані з доглядом та утриманням бджіл.

Я постійно дихаю цілющим повітрям у павільйоні, а це – найкоротший шлях живлення моїх клітин. Такі павільйони прості, дешеві у виготовленні, обслуговуванні й доступні кожному початківцю. Постійно дихаючи цілющим повітрям павільйону та вживаючи продукти бджільництва, я очистив свій орга-

Технологію утримання бджіл у подібних павільйонах добре описує у своїй книжці "Золотые соты" відомий пасічник Іван Федорченко. І я з ним згідний, що одна двоматочна сім'я може дати за сезон 1000 гривень економічного ефекту.

Одне тільки непокоїло – це аскофероз, який з'явився на пасіці 1994 року. Боляче було дивитися, як гинуть бджолосім'ї.

З 1991 р. передплачую прекрасний журнал "УП". Лікування, про яке писав і рекомендував журнал, я випробував на бджолах, а результат все ж був не втішний.

Торік я мав 60 бджолосімей. Одержав від В.А. Гайдара 20 маток і сформував 10 серпня 20 бджолосімей, які пішли в зиму, оброблені від аскоферозу аскофітом. Хочу сказати, що Гайдарівські матки прекрасні, я придбав у нього ще 20 племінних картатських маток. Велике йому спасибі.

Перезимували всі 20 нових бджолосімей, але 6 із них були слабенькі і після обльоту не брали сиропу. Але я мав 6 таблеток нового препарату – апікон. Ним обробив ці ослаблені сім'ї. Через деякий час заглянув до них і був здивований. У всіх цих сім'ях було по 4–5 рамок чистого розплоду без жодного пропуску і зовсім мало старих бджіл. У павільйоні в цей час температура сягала +20°C, а тому запечатаний розплід почував себе добре. Тож велика подяка розробникам препарату апікон.

Одержавши 20 маток, зробив відводки і у зиму пішло 50 здорових бджолосімей, яких я у жовтні обробив від кліща біпіпом. При такому інтенсивному нарощуванні сімей кліщ не встигає набрати сили.

УСЕ РОБЛЮ САМ

Василь ДОРОТА
Івано-Франківська обл.

Я інвалід першої групи, самостійно на ногах не стою. Восени 2000 року вирішив завести бджіл, а у травні 2001 року купив 2 пакети по 4 рамки та 1 рій. До осені мав 7 бджолосімей і трохи меду (30 л). Усі сім'ї перезимували. У нинішню зиму пішло 10 сімей.

Мені ніхто не допомагає, усе роблю сам: вулики, рамки, пилковловлювачі. Вулики виготовив з ДВП (з двох сторін, всередині – пінопласт) з нижніми і трьома верхніми льотками. Дно сітчасте із задніми дверцятами, через які вставляю лист ДВП, обтягнутий поліетиленовою плівкою і змащений олією.

Повторюю, ніхто мені не допомагає. Поблизу пасічників з досвідом немає. Тому всі інформації черпаю з журналів...

РІЙ У... БЕРЕЗНІ

Костянтин МАТУЩАК
Вінницька обл.

Земляк, пасічник Леонід Якимович Луцков, розповів мені дещо незвичну історію. На початку березня поточного року його пасіка збільшилась на одну сім'ю. А трапилось ось що.

Односелець Іван Кондель – колишній фронтовик – попросив двох знайомих, щоб зрізали, на половину, старі верби в кінці городу. Як тільки одна з них впала на землю, із дупла почали вилітати бджоли. Щоб дати їм раду, господар покликав Луцкова, який загнав потривожених комах димом у дупло, закрив отвір папером, а потім із сином Володимиром вирізали колоду так, щоб отвір дупла був у центрі.

Завантаживши колоду на підводу, привезли її додому і поставили на точку вер-

тикально, закріпивши зверху невеликий дашок. Оскільки всередину бджолиного житла не заглянеш, Леонід Якимович приготував цукрово-медовий корм у вигляді кульок і повкидав у дупло. Поведінка бджілок була обнадійлива – гули спокійно і врівноважено.

Очевидно, рій господарював у вербі не один рік, тому й меду було достатньо. Та й сім'я, мабуть, жила там сильна. Інакше не дотягнула б до березня. Сильним сім'ям з добрими запасами кормів і холодні зими не страшні.

– У вересні минулого року в мене зникли дві сім'ї, – розповідає Леонід Якимович. – Будемо вважати, що одна повернулася...

ЧЕКАЮ ДОБРОЇ ПОРАДИ

Ярослав САВІЦЬКИЙ

вул. Б. Хмельницького, 3, кв. 6, м. Золочів, Львівська обл. 80700

Пише до вас молодий пасічник з м. Золочева. Я б хотів порадитися зі спеціалістами, можливо, хтось знає, як відновити стару оцинковану медогонку, що дісталася мені у спадок від батька. Коли відкачую мед, то мушу якнайшвидше її мити, бо мед роз'їдає цинк.

Мені порадили пофарбувати медогонку із внутрішньої сторони. Але виникає запитання: якими фарбами і чи дозволяється це робити? Буду дуже вдячний, якщо мені хтось допоможе – через журнал "УП" або особисто на мою адресу.

Від редакції. Друкуючи цю замітку, сподіваємося на позитивну відповідь – для автора і не тільки.

БУВ І ТАКИЙ ВИПАДОК

Сергій РОМАЗАН
Чернігівська обл.

Якось зайшов на пошту і побачив, що біля вікна, із зовнішньої сторони, вилітають та кружляють бджоли. Підійшов туди ближче і помітив тріщину у стіні будинку, через яку бджоли проникали всередину і вилітали. Вирішив витягти їх звідти і переселити у вулик. Спитав дозволу у завідуючої відділенням зв'язку. Потім зубилом зробив більший отвір, щоб зручніше було добути крилатих зі стіни. Коли це зробив, то побачив, що стіна всередині пустотіла. Тому бджоли й збудували собі таке незвичайне житло.

Стіни навколо щільників були запрополюсовані, а щільників там було, що вистачило б на 7 відбудованих рамок 435×300 мм (див. фото на с. 3 обкл.). Розплоду – майже 3 рамки, а решта "язиків" з медом, пергою і свіжопринесеним нектаром. Вирізвав усі язики і поставив в один бік ву-

лика, в інший – відбудовані щільники. Потім поставив цей вулик під стіною будинку. Бджоли, що кружляли, надвечір усі зібралися у вулику. Поки я пересаджував цю сім'ю, з іншого боку в цей будинок залетів другий рій. Отак, за день, я зловив два рої.

ЗВІДКИ НАБИРАТИСЯ ДОСВІДУ?

*Хто ж розумний і щедрий,
а хто скупий і нерозумний –
ми, а чи наші батьки-діди?!*

Мирон ДЕЙНЕКА
Львівська обл.

Перечитуючи пожовклий номер "УП" №8 за 1936 рік, натрапив на статтю, яка мене зворушила своєю щирістю й дотеперішньою актуальністю. Вважаю, що корисно буде її прочитати тим, хто і тепер ще думає-гадає: виписувати, чи не виписувати наш пасічницький часопис. Ось до такої саме "когорти" пасічників звертався п. Цівюк зі с. Старуня у дописі "Бджоли мені купили морг поля":

– Пасічникую 13-й рік, і поки не читав "УП", то пасіка мені чомусь не велася. Тільки завдяки згаданому часопису тепер йде все добре. Без науки сьогодні пасічник, рішуче, не буде господарити, бо настали такі часи для пасічництва (як і наші – М.Д.), що тільки вчений пасічник може мати користь зі своєї пасіки, а старої моди пасічник, а ще забобонний, з чарами і приворожуванням, мусить покинути пасіку, бо

як ні, то за пару літ вона його покине. Без невпинної праці і науки тепер немислиме провадження прибуткової пасіки. Тому закликаю вас, шановні пасічники, беріться до впертої і витривалої праці і науки, а біду поборемо. Як це робити, і як поступати, того може вас навчити наш єдиний часопис "Український пасічник".

Видатки не великі, усього 2 літри меду на рік. Але треба читати, а не тільки переглядати світлини пасік, і думати собі не без заздості, – е-е, то панські примхи! – де мене стане на таке.

Ні, товариші, не примхи, а необхідність! І я колись так думав, бо був бідний як турецький святий, а завдяки бджілкам, а ще більше "Українському пасічнику", вже й земельки кусок купив, і живу не злиденно, бо не жалую своєму учителеві дати на рік дві літри меду!

– Оце вам, шановні, і правдива селянська мудрість, і патріотизм, відчуття бджолярсько-господарського обов'язку.

Не знаю, скільки класів і які школи закінчила ця людина-трудолюб, але за

розумінням ним вартості журналу "УП" він стояв і стоїть ще й нині вище від деяких сучасних "мудрагелів-пасічників", яким жаль двох літрів меду, щоб передплатити свій фаховий журнал.

Сьогодні міністр пообіцяв допомогу – чи вдасться йому виконати свої обіцянки?

Ігор БРИК,

голова спілки пасічників Стрийщини
вий розвиток дітей. І це в країні, яка постраждала від радіації.

Це вперше Міністр аграрної політики України був на прямому зв'язку з пасічниками. 15 травня з допомогою засобів Укртелекому відбулася годинна нарада-зустріч Міністра аграрної політики п. Сергія Рижук з керівниками пасічних організацій та керівниками агропромислового комплексу всіх регіонів України. Як висловився сам Сергій Миколайович, до цього привів "надзвичайний стан" в бджільництві держави, коли за зиму 2002–2003 року загинуло більше бджолосімей, ніж за 10 останніх років, – загибель, яку спричинили погодні умови осіннього розвитку бджіл, довга безоблітна зима і сам стан сьогодишнього бджільництва.

І друге. Бджолине запилення ентомофільних сільськогосподарських культур – це ріст врожайності в державі. А для окремих культур цей ріст врожайності при запиленні бджолами становить до 40%. Тут і гречка, і соняшник, і ріпак, якими сьогодні в Україні засіяні великі масиви. У цілому ж запилення бджолами – це сотні мільйонів, а то і мільярдів додаткових гривень прибутку в сільському господарстві.

У вступному слові міністр звернувся до керівників всіх рівнів з роз'ясненням важливості матеріальної підтримки пасічників та галузі в цілому, яким ніякі страхові агентства збитки не відшкодовують, і які сьогодні, на голому ентузіазмі зі збитковими цінами на свою продукцію, все таки стараються утриматися на плаву і розвивати бджільництво. Адже майже в усіх країнах Європи бджільництво є дотаційним, пасічники отримують доплату за реалізовану продукцію, здешевлені ліки для бджіл та оплату за запилення. А в Японії, країні, яка постраждала від ядерної зброї, державою ведеться фінансування реклами про користь продуктів бджільництва в питаннях виведення радіонуклідів з людського організму та на підконтрольне державі використання в харчуванні школярів продуктів бджільництва (обов'язкове щоденно). Тільки маточного молочка для цих дітей за кошти держбюджету Японія закуповує в інших країнах десятки тон.

Отже, до сьогодні важливість галузі бджільництва багатьма керівниками недооцінювалася. Таке ж було відношення і до питань її фінансування. Ветеринарний нагляд в галузі на місцях майже відсутній. Все віддане на самовиживання, що сьогодні є вже недопустимим, бо веде до серйозних економічних збитків, як для окремого пасічника, так і для держави в цілому.

І тому у своєму виступі Міністр аграрної політики України п. Сергій Рижук пообіцяв наступне:

1. Допомогти налагодити співпрацю адміністрацій регіонів з пасічниками в питаннях обліку бджолосімей і надати пасічникам допомогу на всіх рівнях.

2. Вирішити питання зниження відпускної ціни на вітчизняний цукор для бджіл. Адже часто сорти цукру, які завозять з-за кордону є хімічно відбілені і мають набагато нижчу цукристість, ніж вітчизняні, а продаються на ринках під видом і з етикетками українських виробників. Бджолу такою етикеткою не обдуриш.

3. Надати цільову матеріальну допомогу племрозплідникам галузі в селекційній роботі.

4. Надати допомогу в розробці та прийнятті Закону про запилення бджолами.

Звідси і найвищий у світі середній вік жителя Японії і високий розумо-

5. Вирішити проблему з відрахувань проценту прибутків від реалізації ентомофільних культур на розвиток бджільництва та знизити вартість ветпрепаратів для лікування бджіл.

6. Допомогти в організації, відкритті та діяльності в районах та обласних центрах "Будинків меду".

7. Вирішення всіх цих питань постійно тримати під своїм особистим контролем.

Було б дуже добре, якби держава сприяла, а ще ліпше, коли б виділила кошти на

рекламу важливості бджіл і бджолопродуктів. Адже добре поставлена реклама надасть поштовх різкому збільшенню реалізації в Україні продукції бджільництва – як лікувально-профілактичної, що відповідно приведе до розвитку галузі бджільництва і прибутків в аграрному секторі економіки. А збут розфасованого меду за кордони України (за високими цінами) довершить поставлені нами цілі відродження галузі і слави українського бджільництва.

НАМ ПИШУТЬ

С. О. ДМИТРЕНКО

Пишу Вам листа за дорученням спілки молодих бджолярів Щорського району. Ми багато чули про цілющі властивості маточного молочка, але конкретної інформації про цей продукт бджолярства ніде знайти не можемо. Коли ваша ласка, то надішліть нам накладною платою інформацію про збір цього продукту, коли його збирають, як зберігають, а також хто його потребує.

Шановний п. Сергію (та всі зацікавлені пасічники), журнал "УП" вже не один раз друкував інформацію про бджолопродукти, а у тому числі й про маточне молочко. Однак, якщо читачі просять, то редакція повинна прохання виконати, тому у наступних номерах "УП" такий матеріал буде.

Спеціальної літератури про маточне молочко у редакції нема, тож вислати її бандероллю не можемо. Щодо питання, "хто його потребує". Тут напрошується відповідь, що завжди треба передплачувати і читати журнал "УП": якщо споживачі звертаються до редакції про подачу реклами чи іншої подібної інформації, то журнал її друкує.

Надходять до редакції листи такого змісту: "Надсилаю відомості, потрібні для нарахування гонорару за статтю (назва), яка надрукована у такому-то номері УП".

Редакція вдячна всім дописувачам за співпрацю й довіру, незалежно, чи офірують вони авторську винагороду журналу, чи хочуть її отримати.

Коли дописувач хоче авторської нагороди, то разом з дописом повинен направити копію довідки про присвоєння ідентифікаційного номера. Водночас повідомляємо, що з нарахуваного гонорару вираховують 20% прибуткового податку, ціну поштових послуг на перекази та повідомлення до податкової інспекції, в пенсійний

фонд і соцстрах. Крім цього редакція до нарахованої винагороди повинна перерахувати ще 37,5% податків у держбюджет. Це хоч і додаткова бухгалтерська робота, але нормальна – завчасно відома. У цьому випадку, при виході у світ журналу, вчасно і реально враховано всі витрати.

У випадку ж, коли деякий час після виходу журналу вже пройшов, й автор надсилає довідку та просить гонорару, редакція змушена додатково виконувати незаплановану і ускладнену бухгалтерську операцію щодо обліку і звітності.

Є пасічники, які використовують на своїй пасіці пристрої чи технології догляду, які у деякій мірі є авторськими винаходами, і – не впевнені в позитивній оцінці іншими – пишуть нам дописи. Працівники редакції оцінюють, опрацьовують і друкують. Тоді автор переконується у позитивності винаходів, прочитавши свій допис у журналі, просить гонорару.

Є ще такі випадки, коли дописувач пише статтю з приміткою: "Якщо надрукуєте, буду ще писати". Шановні дописувачі-співробітники, пишуть нам з впевненістю і без вимог, але опишіть те, що перевіряли практичним застосуванням.

Микола ОСТАШЕВСЬКИЙ

ВІСТІ З КРАЮ

УХВАЛА КОНФЕРЕНЦІЇ

В №5 "УП" за 2003 р. на стор. 30–31 вміщено матеріал про пасічницьку конференцію у Львові, на якій обговорювалося тематичне питання з ухваленням відповідного рішення, яке у майбутньому треба виконувати.

Подаємо ухвалу цієї конференції, яку надіслав до редакції віце-президент Західного регіону Спілки пасічників України Богдан Рудка.

Ухвала I-ої регіональної науково-практичної конференції Західного регіону Спілки пасічників України.

1. Організаціям та установам Спілки пасічників України Західного регіону та окремим пасічникам членам Спілки сприяти розвитку селекційно-племінної справи у бджільництві, маючи на увазі підвищення продуктивності та поліпшення інших господарчо-корисних ознак (зимостійкість, хворобостійкість, неагресивність тощо).

2. Для активізації співпраці Спілки пасічників України у бджільництві Західного регіону затвердити координаційну Раду в кількості 15 чоловік.

3. Скликати 28 серпня 2003 р. в м. Тернополі ювілейну конференцію, присвячену 160-річчю видатного українського пасіч-

ника о. Миколи Михалевича, і приурочити її до професійного свята, Дня пасічника України, та до Дня м. Тернополя.

4. Організаціям з бджільництва та спілкам пасічників розробити та виготовити у 2003 році відповідну символіку.

5. У 2004 році пасічничим установам спільно з редакцією журналу "Український пасічник" та за її погодженням провести заходи по відзначенню 90-річчя заснування журналу.

6. Відродити районні і міжрайонні спілки пасічників у Західному регіоні (в структурі Спілки пасічників України).

7. Скликати Координаційну Раду Західного регіону Спілки пасічників України. Не рідше одного разу на рік.

ВИСТАВКА ЯРМАРОК 2003

Микола ДМИТРА,

член Національної спілки журналістів України

23–24 травня 2003 року на спеціальному майданчику в Інституті бджільництва ім. П. І. Прокоповича відбулася традиційна весняна виставка-ярмарок продуктів бджільництва, пасічничого реманенту та обладнання, засобів захисту бджіл від шкідників та хвороб, спеціалізованої літератури, квітів та різноманітного насіння (див. с. 4 вкл.). Упродовж цих двох днів він був заповнений наметами та стендами із вказаними товарами.

Майданчик ці дні був повнолюдним – мешканці столиці мали можливість придбати мед та інші бджолопродукти, а українські пасічники – все необхідне для успішного догляду за пасікою. Виставку-ярмарок відвідали Міністр аграрної політики України С. М. Рижук, голова міської Ради м. Києва О. О. Омельченко, Народний депутат України В. А. Ющенко.

Виставка-ярмарок відбулася не тільки як захід "купи-продай", але й як дружня зустріч пасічників з усієї України, де за

чашкою кави чи чаю, вони змогли поговорити про різноманітні турботи та радісні новини, а водночас відпочити.

І учасники, і відвідувачі сприймали цей захід як свято меду, за що всі вдячні

організаторам – працівникам Інституту бджільництва ім. П. І. Прокоповича, зокрема директору Л. І. Боднарчуку.

ОДЕСЬКІ ЗУСТРІЧІ

(див. фото на с. 1–3 вкладки)

Микола ОСТАШЕВСЬКИЙ,
Андрій БОГАЧ

Валентин Ференчук – голова Ширяєвського районного товариства пасічників Одеської області. Він же організатор і керівник приватного підприємства, яке основним завданням має різноманітну допомогу пасічникам Ширяєвського і сусідніх районів.

В. Ференчук організовує збори-семінар, на які запросив не тільки пасічників-партнерів, але і представників науки, виробництва, преси, зокрема й "УП". 6 квітня 2003 р. Валентин Ференчук зустрів нас на Одеському вокзалі і у першу чергу познайомив із співзасновником фірми "Кароліна", пасічником Сергієм Вікторовичем Домбровським. Інший співзасновник фірми "Кароліна" й її директор – Нетельський Олексій Олегович.

Фірма "Кароліна" – це велике пасічне господарство, яке має декілька бджолопавільйонів, на базі різноманітних автошасі, ним створено теж механізовану пересувну установку відгонки меду та розпечатування щільників. Бджолопавільйони є різних модифікацій. Виготовлення їх нині вимагає багато коштів, які повернуться при впровадженні лише через кілька років. Це дуже добре розуміють засновники фірми "Кароліна", які власне й розробили документацію на ці кілька розсувних бджолоплатформ їх та виготовили на базі автомобільних причепів. На такій платформі водночас розташовується до 70 бджолосімей. Пасіка фірми "Кароліна" налічує біля 500 бджолосімей у багатокорпусних вуликах. Коли відвідали це господарство напередодні семінару 5 квітня 2003 р., виявилось, що майже всі бджолосім'ї успіш-

но перезимували: як у павільйонах, так і в зимівнику. У зимівнику були всі бджолосім'ї, які у майбутньому розташовуються на розсувних платформах. Зимівник обладнаний приточною і витяжною вентиляціями.

6 квітня, як і планувалося, основні події відбулися у районному місті Ширяємо, на господарстві приватного підприємства "Геліонтус", назва якого відповідає найпоширенішій українській рослині-медодаю – соняшнику. Та й підприємство своїми діями відповідає назві, оскільки старається допомагати пасічникам, інформувати їх про добрий і надійний догляд за пасікою, тож зігриває їх увагою як сонячні промені зігривають всіх нас і несуть світло, необхідне для нашого добробуту.

Директором цього підприємства є Тамара Павлівна Ференчук, а всі завдання підприємства виконуються сім'єю Ференчуків, де їхні дочки є активними помічниками старших.

На присадибній ділянці розташована для зимівлі велика пасіка, а також пасічна крамниця – приміщення невеличке, але з багатим найменуванням товарів, які потрібні у бджільництві (решанент та обладнання, ветпрепарати та насіння медодайних рослин тощо). Тут можна й обміняти віск на вошину, продати та купити бджолопродукти.

І щороку відбуваються збори-семінари. На цьогорічних зборах були присутні пасічники не тільки з цього району, але й з усієї області. Гостями одеських пасічників були завідувач кафедри бджільництва Національного аграрного

університету Валерій Броварський, голова Київоблбджолопрому Валерій Домбровський, директор ТзОВ “Бартнік” Валентин Паньковський, пасічник-бізнесмен з Польщі п. Роберт Колосівський.

Першим виступав Валерій Броварський, який привіз два відеофільми з бджільництва. Після перегляду відеофільмів, він ознайомив пасічників з технологією та новим пристроєм для штучного запліднення бджолиних маток. Далі слово взяв Валерій Домбровський, який коротко розповів про ситуацію, що склалася на ринку воску в Україні, та зупинився на виробництві та використанні профілактично-лікувальної вощини, яку виготовляє Київоблбджолопром. Валентин Паньковський подарував одеським пасічникам фірмові календарі ТзОВ “Бартнік”, він розповів про сорти меду, які вже освоїла та фасує його фірма, а також запевнив одеських пасічників, що якщо їхня тісна співпраця буде розвиватися такими ж швидкими темпами і далі, то він готовий започаткувати випуск та фасування нового сорту меду – буркунового (буркун – один з найпоширеніших медодаїв в Одеській області). Але пасічники повинні здавати цього меду в достатній для технологічного процесу кількості, тож запросив їх до співпраці. Про проблеми в галузі бджільництва та шляхи їх вирішення розповів пасічникам головний редактор “УП”. Відповідав на найрізноманітніші запитання, які ставили йому пасічники. Розповідь Миколи Осташевського про судову справу щодо отруєння бджіл отрутохімікатами на посівах озимого ріпаку, яку виграли пасічники Білоцерківського району (“УП” №4 за 2003 р.), привернула найбільшу увагу пасічників. Головний редактор “УП” наголосив, що пасічники виграли цю справу тому, що були згуртовані та настійливо шукали правди (яка була на їхньому боці).

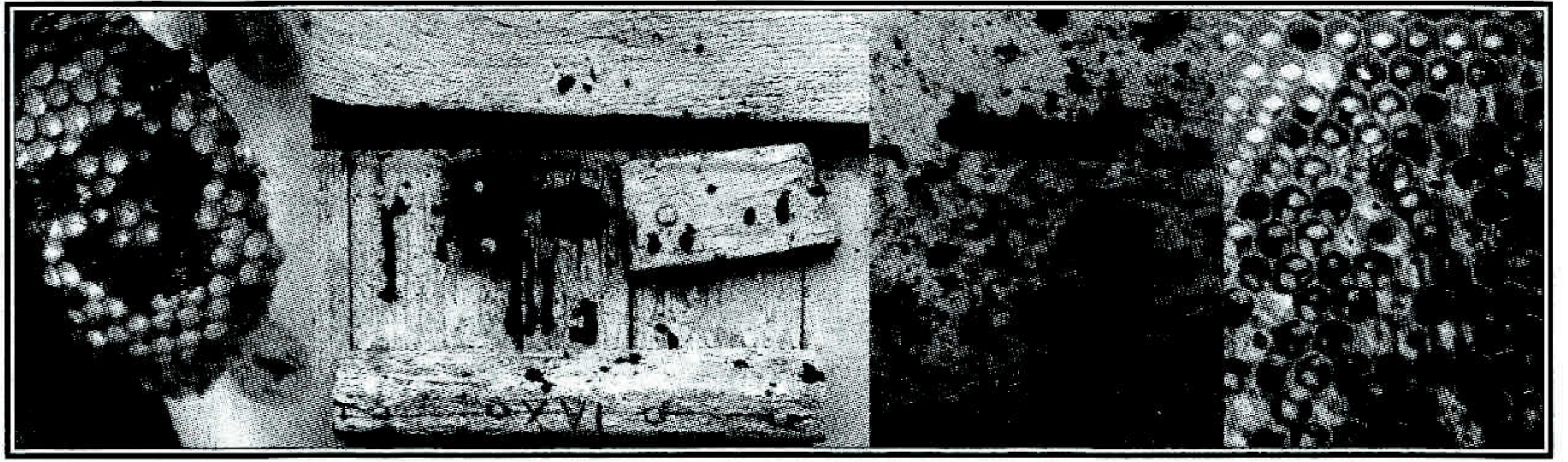
Взагалі тема об'єднання та гуртування пасічників довкола одного лідера червоною ниткою відслідковувалася майже у всіх доповідях та виступах. За-

раз в Україні є великі фірми, які займаються виготовленням бджолярського реманенту, виробництвом вощини, закупівлею меду та інших бджолопродуктів. Але їм легше працювати з одним представником від групи пасічників, ніж з кожним бджолярем окремо. Відтак виграє від цієї співпраці і пасічник, і фірма. Це, по-перше, поліпшує контроль за продукцією, яку здають пасічники, бо голова об'єднання мусить перевіряти якість бджолопродуктів, які він бере у пасічників та передає переробникам, а, по-друге, таким чином формуються великі партії бджолопродуктів, які швидше закупають фірми-переробники. Яка ж користь від об'єднання пасічнику? Він не має проблем зі збутом своєї продукції. А крім того, лідер групи, зібравши замовлення у своїх колег-пасічників, знову ж великими партіями, закупає бджолореманент (на гуртову закупівлю існують знижки) і віддає його замовникам – відповідно простий пасічник за цей товар платить менше.

Й не дивно, що наприкінці зборів надійшла пропозиція створити товариство, яке запропонували назвати “Товариством незалежних заготівельників меду”, – це товариство має завданням відстоювати (в будь-якій державній чи недержавній інстанції) інтереси простих індивідуальних пасічників, які входять до нього, гарантувати їм збут бджолопродукції та сприяти у придбанні всього необхідного для пасічникування.

Отож, такі семінари організуються принаймні раз у рік, і Валентин Ференчук підтверджує їх результативність такою оцінкою: “Якщо по області загинуло під час зимівлі 2002–2003 рр. більше 70% бджолосімей, то у пасічників, які відвідують наші зустрічі – 15–20%; а якщо років два-три тому пасічник доглядав 10–15 бджолосімей, то сьогодні – 30–40”.

Бажаємо всім одеським пасічникам повних діжок меду. Від імені пасічників дякуємо В. Ференчуку, за високий професійний та технічний рівень проведення конференції.

ХВОРОБИ ТА ШКІДНИКИ

МУРАШКИ – НЕ ТІЛЬКИ ДОБРІ СУСІДИ

А.П. КОСТИНА

вул. 50-річчя перемоги 137/136, м. Біла Церква, Київська обл.

Про цих цікавих комах багато написано і сказано. Мурашки – комахи санітари. Але на пасіці вони – шкідники. Про це пишуть пасічники-любителі у журналах про бджіл. Напишу про те, що було на моїй пасіці.

Приїхали в поле на медозбір з акації. Розмістили пасіку у лісопосадці. Це було о другій годині ночі. З ліхтариком розставили вулики. Підставили прилітні дошки, відкрили льотки, і, натомившись, лягли спати. Прокинулись, коли бджоли облітувалися. Виявилось, що вулик №9 стояв майже на великому мурашнику. Вулика не переносили, бо бджоли вже облетілися. Прилітна дошка спиралася прямо на мурашник. Великі коричневі мурашки сиділи на середині прилітної дошки. Бджоли виставили велику охорону. Та мурашки і не думали напади на бджіл. Як добрі сусіди, вони знайомились два дні, а потім кожен узявся за свою роботу.

Біля вулика пахло мурашиною кислотою. Ціле літо жили мирно і без нападів. На другий рік ми знову стали на те ж саме місце. Я спеціально вулик №9 поставив біля мурашника. Бджоли і мурашки, як добрі знайомі, жили мирно. Під вуликом була стежка, якою мурашки ходили на роботу.

Та не завжди буває так, як у цьому випадку. У другому вулику на рамках під подушкою розмістилися маленькі руді мурашки, у гнізді було вже багато мурашиних личинок. Я подусив личинок та ловив мурашок, але декілька мурашок бігало по рамках. Я вирішив у цей вулик підставити рамки з вощиною. Підняв з вулика рамку – а на ній матка. Зненацька на рамку впала мурашка і одразу напала на матку. Матка прямо на очах скрутилась і загинула, мабуть, від мурашиної кислоти. Так що мурашки – не тільки добрі сусіди, але й великі вбивці. Сім'я залишилась сиротою. Довелося підставити маточник, з якого вийшла молода матка.

Правда, що бджолиній науці немає кінця. Раджу, для того, щоб у вулику не водились мурашки та міль, покласти два стебла пижма – шкідників не стане. Є ще одна порада. Сьогодні прогресує аскосфероз. Маю ефективні ліки від нього. Треба взяти польовий хвощ, заварити (як чай) і ним обробити з "Росинки" все всередині вулика. За лічені дні аскосферозу у вуликах не буде. Це найефективніший препарат і не на отруйній основі.

Тяжка (а для декого катастрофічна) зимівля бджіл у 2002–2003 році

Ярослав ЗЛОНКЕВИЧ, проф.

Львівська державна академія ветеринарної медицини ім. С. З. Гжицького

Я виділяю дві основні причини загибелі бджіл протягом зимівлі 2002–2003 років: 1) падевий токсикоз, зимівля на темних медах; 2) порушення технології

ведення бджільництва. Загодівлю бджіл треба починати з 10-го серпня. Краще зимують бджоли на цукрі. А якщо вже зимують на меді, то давати

відібрані медові рамки світлих медів (заготовлених в травні–червні). Я повернув бджіл з кочівлі 18 вересня. Яка тут загодівля!? – зимував на гречаному меді з великою кількістю паді.

З бджолами я маю справу ще з 1960 року, але по-справжньому почав займатися цим з 1980 року, тобто маю великий стаж. Кілька років викладав хвороби бджіл в інституті. Увесь цей час (23 роки) кочую, перевозжу бджоли, – за літо 3–4 рази. До 2003 року все було в порядку. За зиму відходила одна-дві сім'ї із 30. У цьому році катастрофа по всій Україні, в тому числі і в мене.

У Львівській області з кожним роком з кочівлею тяжче, майже нема сіяних медодаїв (еспарцет, буркун, т.д.). Наші пасічники змушені шукати їх в інших областях. У минулому році, десь в кінці липня, ми поїхали на гречку в Хмельницьку область. Тут гречка прекрасно медувала – а у Львівській, Тернопільській областях гречка майже нічого не дала. У Хмельницькій області кліматичні умови для гречки чудові: озера, озерця у кожному селі, на полях – рови, струмки, по всій території. Вологість, туман і тепло.

Гречка медувала рання, а ще краще – пізня. Пройшов серпень, а ми ще на гречці – переїхали на другу площу, де ще кращі меди. Достатньо сказати, що 15–18 вересня гречка давала ще по 2–4 кг меду на сім'ю, – шкода було залишати.

І думав, що зимівля на меду буде чудовою. Але не так сталося. Слід було б подумати, що може бути падь, але в роботі цього не помічаєш, і чим вже можна було замінити темні гречані рамки? І почалась зимівля на падевому меді, яка призвела до катастрофи.

Хід зими контролюю за розробленим мною способом: відкриваю вулики зимою. Перший раз відкрив і оглянув всі сім'ї 7 грудня. Підмору не було. Другий раз оглянув ці сім'ї 15 січня. Одній сім'ї допоміг, змінивши 4 рамки з пергою з гречки на медові, зимівля ніби задовільна. Третій раз проконтролював хід зимівлі 2 лютого, знову всі сім'ї. У 16 вуликах – розплід, допоміг. Багато підмору. Одна сім'я загинула з голоду – пішла в сторону. Зимівля ніби задовільна.

Четвертий раз розкрив і оглянув всі сім'ї 8 березня. Катастрофа – у всіх пронос, із 23 сімей залишилось 11. Зробив аналіз меду в обласній ветлабораторії – це падь. Мед дуже темний, смолистий, у 8–10 разів більше містить мінеральних солей, неперетравних бджолами цукрів (мелезитози, манози), спори, зокрема грибків, токсинів з них, і різні тверді аерозолі з атмосфери. Дослідження і визначення падевого меду проводили за спиртовою і вапняною реакцією.

На підтвердження того, що причиною загибелі бджіл став падево-гречаний мед, наведу такий приклад. Троє моїх колег стояло на гречці на межі Бузького і Бродівського районів, у кожного по 30–40 сімей. Був серпень. Двоє з них вирішили відкачати весь мед і загодувати бджіл цукром. Третій пасічник вирішив зимувати на меду. У тих двох, які зимували на цукрі, всі бджоли вижили (30–40 вуликів в кожного). У третього, який зимував на меду, всі 40 сімей загинули. Падь.

Падь може бути на деревах (липі, клені, дубі, буку), зрідка – на травах. Жарка погода без дощів (як було у 2002 році) сприяє розмноженню попелиць, а останні продукують падь. Попелиці – це маленькі комахи, що оселяються на нижньому боці листків. Їх випорожнення вибрикується з кінчика черевця і падає на верхній бік нижніх листків (звідси й "падь" – падає з одного листа на інше).

Висновки:

1. Причиною загибелі бджіл зимою 2002–2003 року було отруєння їх падевим медом.

2. Зимівля бджіл на темних медах не бажана.

3. Не слід допускати порушення технології ведення бджільництва.

4. Найкраща, найбезпечніша зимівля бджіл на цукрі.

5. Загодовувати бджіл слід починати з 10-го серпня і до кінця місяця закінчити.

P.S. Ситуацію ускладнив нозематоз, але це вже вторинне, другорядне. Перша причина – падь.

Гонорар – на розвиток журналу

ЛЮДИНА ТА ЇЇ СПРАВА

ВІТАЄМО З ЮВІЛЕЄМ

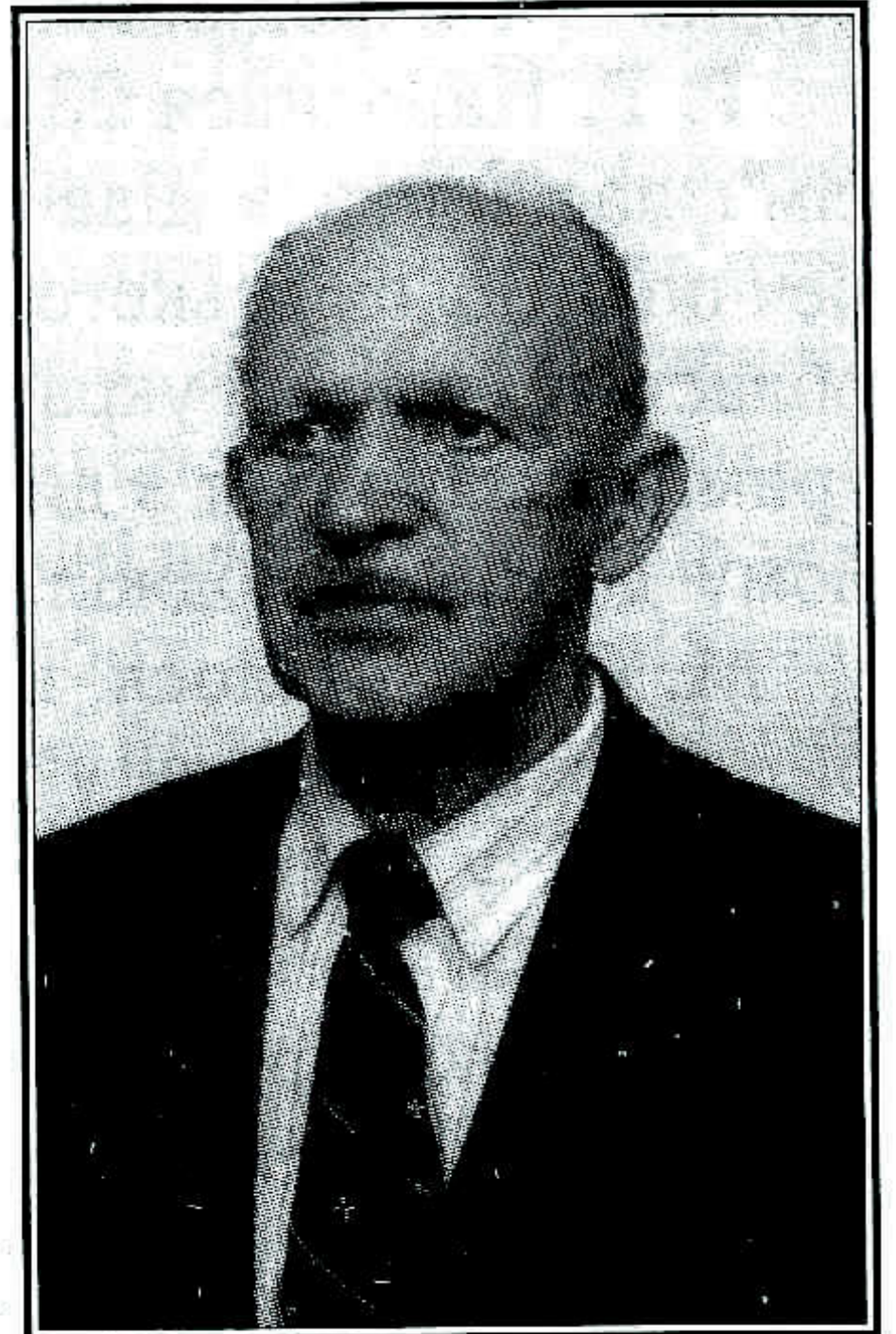
Петра Андрійовича Возного з 65-річчям.

Петро Андрійович почав трудову діяльність районним зоотехніком з бджільництва у Запорізькій області, продовжив її як науковий співробітник Української дослідної станції бджільництва ім. П.І. Прокоповича, а пізніше працював головним зоотехніком та головою правління ВАТ "Сумибджолопром".

Має дев'ять авторських винаходів. Сконструював бджолопавільйон "Сумчанин" і організував його серійне виробництво, що сприяло підвищенню рентабельності пасік області. Пасічницька галузь цього регіону незмінно вважалася кращою в Україні.

Незважаючи на пенсійний вік, Петро Андрійович віддає багато часу та енергії просвітницькій роботі, передає молодим пасічникам багатий практичний досвід бджолярської майстерності. У вільний час пробує себе в поезії (частину якої покладено на музику) та в жанрі гумору.

У день ювілею колектив ВАТ "Сумипром" бажає Петру Андрійовичу творчих успіхів, міцного здоров'я, щастя, сімейного благополуччя та багатого медозбору. Колектив редакції "УП" приєднується до цих побажань.

Мандзюка Омеляна Мирославовича із с. Колодіївка Підволочиського району Тернопільської області з 60-річчям. Омелян Мирославович свого часу працював у Тернопільбджолопромі, обирався головою міської спілки пасічників, головою обласного товариства бджолярів. Сьогодні Омелян Мандзюк утримує на своїй пасіці 80 бджолосімей, своїм досвідом ділиться з молодими пасічниками.

Бажаємо Омеляну Мирославовичу міцного здоров'я, щедрих медозборів та активної життєвої позиції.

Тарасу Гарбузинському — 60

Микола ОСТАШЕВСЬКИЙ,
член національної Спілки журналістів України

Скільки виходить у світ втретє відроджений журнал «УП», стільки й цікавиться його життям і діяльністю Гарбузинський Тарас Степанович, пасічник з м. Львова; при черговій зустрічі поспілкувалися з ним, пропонуємо це інтерв'ю читачам.

М. О. Пане Тарасе, коли, де, в якій родині Ви народилися?

Т. Г. Народився 23 липня 1943 року у сім'ї пасічника з діда-прадіда, у с. Гавареччина Золочівського району Львівської області, у свідомій українській сім'ї. Батько тримав пасіку, а я з дитинства допомагав йому доглядати бджіл.

М. О. Як сталося, що з дитинства любили бджіл, а пішли у торгівлю, — і тепер працюєте у господарському магазині? Це вимагає багато часу?

Т. Г. Так, торгівля, зокрема гуртова, — нелегка справа, та все ж від пасіки не відмовляюся. Вона у мене в селі. Доводилося навідуватися до бджіл і після роботи, але в основному — це субота і неділя.

М. О. У крамниці госптоварів ви створили куток гарної глиняної посуду, відомої чорної «Гавареччини». Це зрозуміло чому — патріотизм і пропаганда культури. А що спонукало торгувати товарами бджільництва?

Т. Г. Полюбивши бджіл, я — як і вони, але через торгівлю — намагався творити добро суспільству. Щодо створення бджолярського куточка, то це, у першу чергу, допомога пасічникам.

По-друге — пропаганда важливості бджіл і бджолопродуктів, як для суспільства, так і для окремої людини. Крамницю госптоварів відвідує дуже багато людей, то ж не обминають стендів з бджільництва, пасічницькою літературою. А це додаткова інформація.

М. О. Колись Вас можна було бачити на різноманітних форумах товариств пасічників, сьогодні Ви там рідкий гість. Чому так сталося?

Т. Г. На мою думку, там багато говорять, але мало конкретного, ділового — щодо залучення коштів і знань (для пропаганди бджільництва). Водночас не видно зацікавленості у перспективах розвитку бджільництва Львівщини — як у державного, так і в громадського керівництва (яке має відповідні зобов'язання).

М. О. Як працівника редакції цікавить і таке питання: чому до журналу «УП» Ви завжди ставилися добропорядно і благочинно?

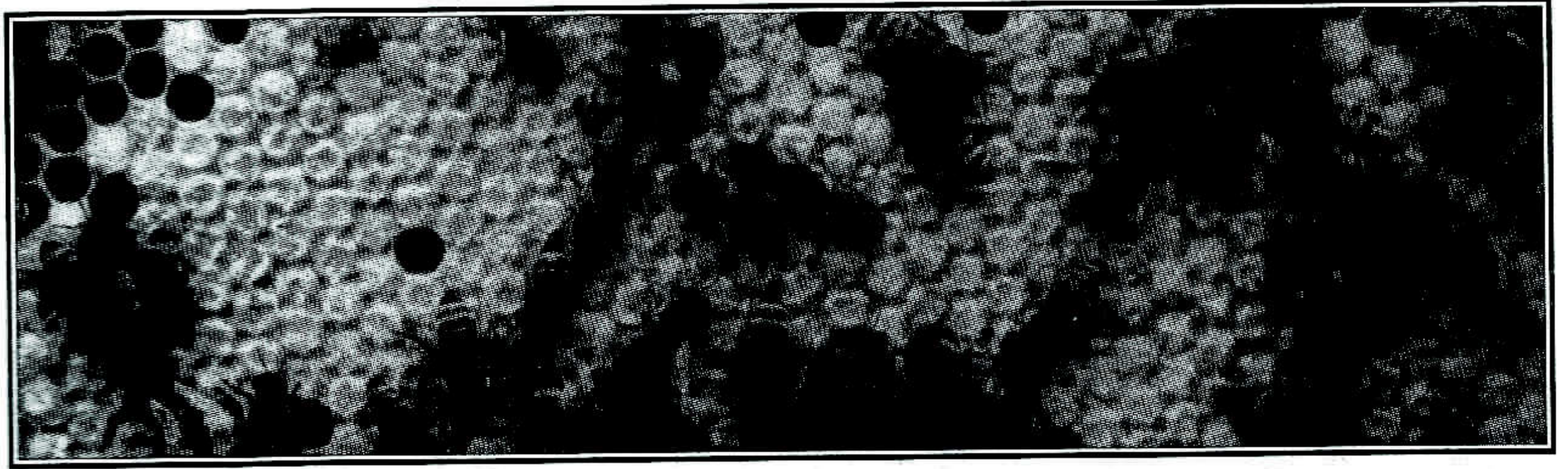
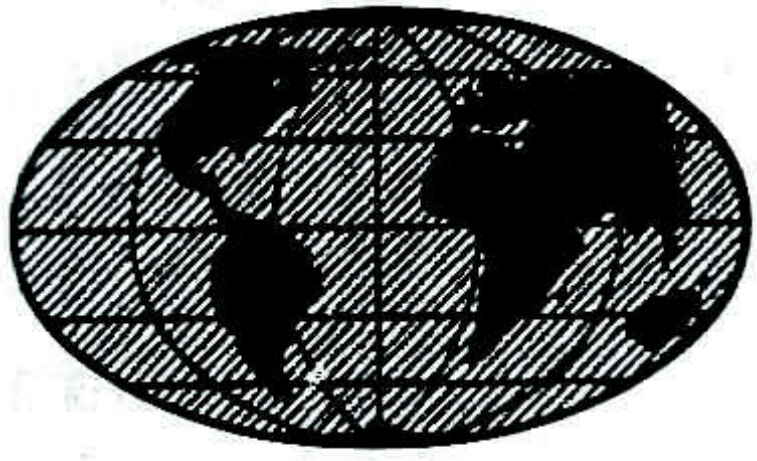
Т. Г. Пам'ятаю, як журнал відроджувався, які були проблеми. Знаю, які труднощі і досягнення є сьогодні. Усі ці роки журнал виходив стабільно, і весь час намагався поліпшувати свій фаховий рівень. Сьогодні він є першим порадином у бджільництві, на високому професійному рівні. Творить корисну і потрібну справу. Вважаю, сьогодні пасічник, який уболіває за українське бджільництво, повинен приділяти всі свої знання і сили для допомоги журналові. А у першу чергу — постійно передплачувати і читати.

Щодо себе, то запевняю, доки маю силу, постійно буду сприяти розвитку бджільництва, іншого для себе не бачу.

Р. С. Для читачів дозволимо собі висловити таку думку.

Тарас Гарбузинський свою мрію пропаганди розвитку пасічництва впровадив, створивши відділ торгівлі у крамниці госптоварів. А присвятив це своєму 60-річному ювілею. І таким чином — створивши не просто відділ торгівлі, а й куточок, де є стенди з різноманітними нормативними документами і літературою — гідно його відзначає.

Колектив редакції «УП» вітає Тараса Гарбузинського з 60-річчям, бажає міцного здоров'я, великої і тривалої наснаги у пропаганді бджільництва, успішних торгівлі та пасічництва.

БДЖІЛЬНИЦТВО ЗА КОРДОНОМ

ПАСІКА У ПРАЗІ

Віктор МАРЧЕНКО
Прага, червень 2002 р.

У столиці Чехії є чимало наших колег, які займаються улюбленою бджолярською справою безпосередньо в місті – розташовуючи пасіки на присадибній ділянці поруч з будинком або в колективних садах. Специфіка міського пасічництва вимагає від пасічника певного пристосування до цих умов. Хочу коротко розповісти про те, як у подібних умовах працює один мій знайомий пасічник Марсель Шкрета.

Пан Шкрета за фахом – агроном, а з бджолами дружить вже третій десяток років. Як і більшість чеських пасічників, він зараз на пенсії. Отже має досить вільного часу, щоб віддати його здавна улюбленій справі. На невеликій міській присадибній ділянці він примудрився влаштувати, крім пасіки, дві охайні теплички, один малесенький ставочок з карасями і коропами, власноруч виростити кілька десятків найрізноманітніших, приємних для ока та зручних у практичному житті сім'ї, дерев, плодових і декоративних кущів, квітників, більшість з яких є до того ж і чудовими медодаями.

Земельну ділянку облаштував на західному схилі Кавчих гір (неподалік від будівлі телецентру в четвертому столичному районі). Численним відвідувачам і гостям пана Шкрети за густою рослинністю відкривається звичайний для Чехії "вчелін", або (по-нашому) павільйон, в якому розміщено бджіл: по сім вуликів з обох боків у корпусі заскленої будівлі. Сам вчелін поставлено (очевидно, також

специфіка міста) над приватним гаражем. Отже, бджоли вилітають через вічка нижніх корпусів вуликів, а ті, що випадково потрапляють до павільйону, вилітають із нього через відчинені влітку вікна. До всіх вуликів уздовж обох сторін є вільний доступ зсередини приміщення. Рамки розташовано на "теплий занос". Усі нижні корпуси вуликів ззаду мають дверцята, відкривши які, бачимо, що робиться у корпусі безпосередньо, не турбуючи інші, верхні, корпуси. Вільне від вуликів місце у павільйоні відгороджене перегородками – створює, таким чином, закритий простір, де розташовані полички з реманентом, вошиною, медом, банками, а також робочий стіл, умивальниця з підігрівом води, вентилятор, медогонка тощо. Все, що необхідно для праці, є "під рукою". Пасічник може заглянути до вуликів за будь-якої погоди. Але найголовніше в системі пасічництва пана Шкрети – інше.

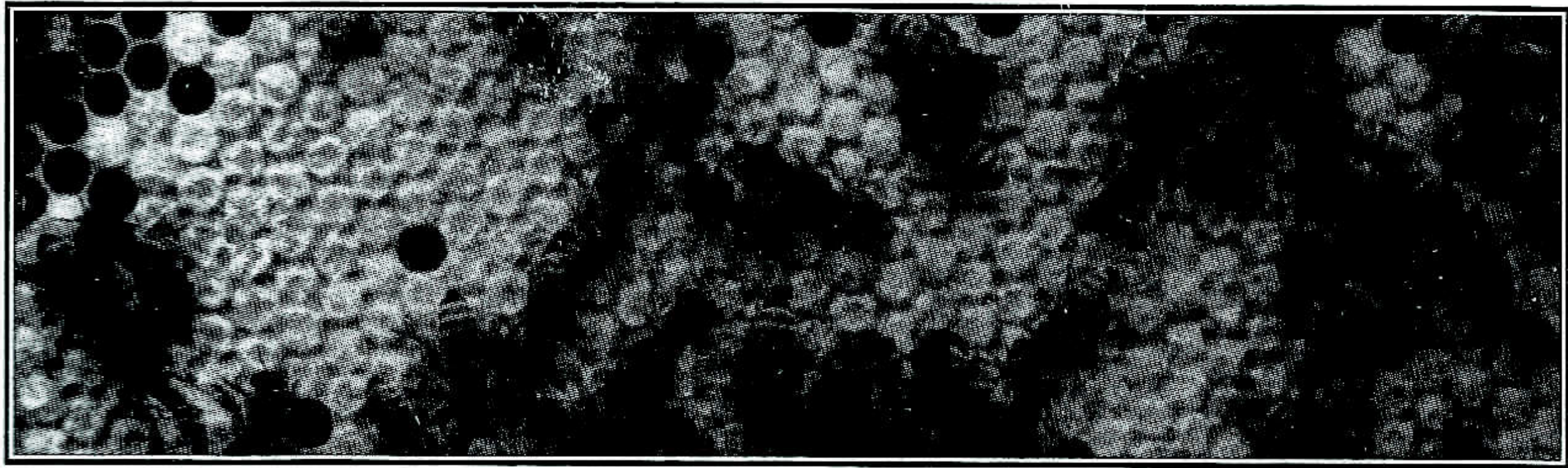
Я звернув увагу лише на декілька з професійних таємниць цього досвідченого пасічника, якими, до речі, він щедро ділиться зі всіма бажаючими, проводячи регулярно бджолярські практикуми та на власній сторінці Інтернету. Так пан Шкрета зовсім не залишає на зиму запасних щільників, повністю перетоплюючи їх на віск, що позначається на загальному санітарному стані пасіки. Зимують бджоли в одному вулику, в якому весною, десь приблизно в час цвітіння черешні, він відшукує мічену матку, яку на двох щільниках переносить до ново-

го, другого корпусу, відокремлюючи його роздільною решіткою та заповнюючи цей корпус навощеними рамками. Бджілки мають над чим працювати і куди відкласти нектар, а матка завжди працює лише в одному верхньому корпусі (де її легко знайти, і звідки вона не може вилетіти з роєм). Таким чином не виникає проблем з роїнням, що в урбанізованих умовах є дуже важливим. Поступово бджоли витісняють матку медом і у верхньому корпусі, де їй постійно бракує вільних чарунок для кладки, а бджілки народжуються добре нагодованими та великими, оскільки на світ вони завжди появляються лише в нових, "панських" щільниках. За потреби матка переводиться ще на один корпус вище і знову ж таки відокремлюється роздільною решіткою, через яку вона не може проникнути донизу, а бджілки знову отримують чергову кількість вощини. Отже, на відміну від широко практикованого у нас відокремлення решіткою медових корпусів нагорі багато-корпусного вулика, пан Шкрета робить те ж, але знизу вулика, залишаючи для матки при цьому лише один верхній корпус. Слід зауважити, що під час перенесення матки на третій "поверх" між нижнім першим корпусом та другим кладеться ще одна решітка, яка знадобиться біля 20 липня, коли матку доведеться переселяти в нижній корпус та загодовувати бджіл цукром на зиму. Запечатані (чеською мовою – "завічковані") щільники зі зрілим медом витягають через ті ж дверцята ззаду, також за будь-якої погоди. Під стелею павільйону прибито кілька рядів рейок, на які вішають рамки, так що вони не заважають ні бджолам, ні пасічникам. А оперувати ними можна завжди, бо вони завжди – на відстані "витягнутої руки".

Отже, пан Шкрета, не маючи проблем з роями, виводить нові покоління бджіл на свіжовідбудованих щільниках (25–30 рамок на рік), практично щороку отримує у специфічних міських умовах два-три корпуси меду. В його арсеналі є й багато інших професійних "таєм-

ниць", про які, можливо, ще іншим разом. Наприклад, щодо боротьби з кліщем вароа. Вчені небезпідставно вважають, що цей кліщ потроху пристосовується до тих хімічних препаратів, які пасічники застосовують у боротьбі з ним. Пан Шкрета також використовує рекомендовані Спілкою пасічників Чехії методи такої боротьби (які, до речі, є уніфікованими і обов'язковими для всіх пасічників країни). А тих особин цього паразита, які після цього вижили, пасічник збирає навесні та знищує, через трутневий розплід. Обов'язкові у Чехії контрольні перевірки наявності на пасіках країни цього паразита бджіл, що проводяться відповідними науковими центрами Чехії безкоштовно на підставі зразків підмору з вуликів, які пасічники зобов'язані надсилати до них у січні, переконливо свідчать, що бджоли пана Шкрети успішно виживають за складних сьогоденних умов практично повсюдного зараження кліщем вароа.

Щоб пасіка була прибутковою, пан Шкрета не продає меду гуртовикам. Виготовляє також за відомими лише йому рецептами медовуху, та, маючи вдосталь воску, робить і реалізує під Новий Рік свічки. Виготовляє суміші меду зі свіжим пилком та маточним молочком, суміші меду з фруктами з власного саду, збирає прополіс. Продає бажаючим також матки та цілі відводки власної селекції особливої, "міської" породи бджоли карніка, яку відібрано за такими важливими якостями, як дотримання чистоти у вуликах і відсутність хвороб, миролюбність щодо перехожих та пасічника, добре утримання бджіл на щільниках під час огляду вулика тощо. Згадані вище бджолярські практики, високий професіоналізм, відвертість та щирість характеру поцінуються, як відомо, не одними лише людьми, але, мабуть, також і комахами.

ПРОДУКТИ БДЖІЛЬНИЦТВА

МУЛЬТИТАБСИ ІЗ ВАШОГО ВУЛИКА

В. О. СОЛОМКА ("Дід Василь"),

О. В. СОЛОМКА, фармацевт

Тел. (044) 474-21-77 (удень), 213-67-76 (увечері),
(04476) 2-83-68 (у вихідні)

(Закінчення. Поч. В "УП" №6 за 2003 р.). Отже, за складом і діапазоном впливу на людський організм квітковий пилок значно переважає кожний з відомих і широко рекламованих препаратів. Більше того, він переважає навіть окремі вітаміни, мінеральні і амінокислотні комплекси, взяті разом! Детальніше про значення і вплив на людський організм складових біологічно активних елементів, враховуючи одержані порівняння, викладено в нашій статті (Цветочная пыльца и здоровье // «Мед. вести» №4 за 1998 р.) та в Інтернеті (<http://www.doromoha.kiev.ua/tirms/medpilca.htm>). Зараз же обмежимося деякими коментарями.

Зверніть увагу на те, що тільки в квітковому пилку є вітаміни групи Р – рутин (цитрин), який зміцнює стінки капілярів, сприяє підвищенню стійкості до інфекцій. Відоме світило бджолярства Н. Йойриш підкреслює: лише 1 г обніжжя містить стільки добових доз рутину, що допоможе запобігти від крововиливу (в мозок, сітківку ока і серце) кільком людям. Але головне те, що вітамін Р працює синергічно (підсилює дію) з вітаміном С, запобігає його руйнуванню окисленням. Вітамін С, у свою чергу, відновлює вітамін Е, витрачений на зниження вільних радикалів у ліпідах. У наукових журналах з'являється все більше інформації про роль вільних радикалів у виникненні хвороб (серцевих, раку, старіння, астенічних, артрити та ін.) з рекомендаціями використовувати

для захисту від них антиоксиданти. Вітаміни Р, С і Е якраз належать до найдієвіших антиоксидантів.

Для того щоб ефективно використовувати і синтезувати білок, в організмі повинні бути в необхідній пропорції всі незамінні амінокислоти (надходять тільки з їжею). Зі зменшенням кількості будь-якої незамінної амінокислоти пропорційно зменшується ефективність всіх інших. Пропорції незамінних амінокислот у квітковому пилку близькі до оптимальних.

Пилок містить у собі майже всі мікроелементи, які входять до складу людської крові. Це природній стимулятор кровотворення. Порівняння з одним з найбільш відомих комплексів "Краплі Береш-плюс" (табл. 3. див «УП» №6 за 2003 р.) показує, що за основними мінеральними складовими обніжжя йому не поступається і значно переважає "краплі" за такими важливими компонентами, як калій (підтримує скорочення серцевого м'яза, запобігає набрякам, допомагає при ревматизмі, зайвій перистальтиці кишок тощо), кальцій (запобігає рахіту, остеомаліції, остеопорозу, підтримує нормальний серцевий ритм, зменшує безсоння тощо), магній (антистрессова речовина – допомагає в боротьбі з депресією, забезпечує здоровий стан серцево-судинної системи і підтримує здоровий стан зубів, запобігає серцевим приступам, відкладенню каменів у нирках та жовчному міхурі), хлор (регулює кислотно-лужний баланс крові,

сприяє виведенню шлаків з організму, поліпшує функції печінки).

Науковці Буковинської наукової академії під керівництвом проф. Г.Д. Бердишева довели, що бджолине обніжжя і бджолині продукти мають адаптогенні, радіо- і органопротекторні властивості.

Лікарі рекомендують вживати бджолине обніжжя з медом. У меду співвідношення між макро-, мікро- і ультрамікроелементами майже таке ж, як у сироватці крові. Жодний з "живих" продуктів не має такої збалансованості біологічно активних елементів, як бджолине обніжжя.

Слід врахувати також сорбентні властивості пилку. Після руйнування мікропор пилкових зерен в шлунково-кишковому тракті здійснюється травлення та засвоєння вмісту їх з подальшим заповненням звільнених зерен-капсул неперетравленими, значною мірою токсичними залишками їжі. Досліди свідчать, що 1 г квіткового пилку має поверхню сорбції 1 м², що позитивно впливає на процеси в шлунково-кишковому тракті. А якщо врахувати, що бджолине обніжжя має лужну реакцію, то стають зрозумілими, наприклад, і рекомендації щодо його вживання під час печії.

Бджолине обніжжя – рослинний продукт, який містить також і цілий ряд гормонів, біологічно активних речовин тваринного (бджолиного) походження. В ньому за мільйони років еволюції збалансувалися між собою всі біологічно активні речовини в найсприятливішій для живих організмів формі (живе животно взаємодіє з живим мільйони літ). Тому добавка їх у раціон особливо слухна при вікових змінах (при гормональних спадах, пов'язаних зі старінням організму і патологічними порушеннями роботи залоз внутрішньої секреції), коли з цілого ряду причин спостерігаються порушення обмінних процесів. Його можна приймати при безплідді, пов'язаному з порушенням гормонального фону в жінок, і недостатній кількості живих сперматозоїдів у чоловіків. Більшість авторів стверджує, що квітковий пилок – могутній зміц-

нювальний засіб, який особливо сприяє одужанню після тяжких хвороб і операцій ослабленим і літнім людям. Є така думка, що квітковий пилок підсилює ефект лікувальних препаратів, зокрема антибіотиків (можна навіть зменшувати їх дозу, якщо вживати разом з пилком).

Володимир Фролькіс – учений зі світовим іменем, академік АНА і АМН України, один із засновників Інституту геронтології НАНУ – заповідав: "Обов'язково вживайте полівітаміни (це ж бо зовсім не важко), один-два рази на рік, особливо коли вам за 40. А ще антиоксиданти, котрі попереджують старіння клітин і розвиток вікових хвороб, ентеросорбенти – як природні, в овочах і фруктах, так і синтетичні – вугілля, наприклад. Добре час від часу "підгодовувати" організм адаптогенами, які підвищують пристосовуваність організму". І все це є у квітковому пилку (бджолиному обніжжі), цьому унікальному дарунку матінки Природи!

"Усе це, безумовно, цікаво, – скажете Ви. – Але для чого все це, діду, ви нам розповідаєте?" А ось чому.

1. Ми з вами, бджолярі, – найперші споживачі квіткового пилку. І ми ж з вами – апітерапевти для наших близьких, оскільки фахівці з цієї унікальної професії в Україні майже не відомі широкому загалу. При засиллі дорогих імпортованих вітамінних комплексів і їх агресивній і всюдисущій рекламі важко зорієнтуватися в тому, чим же вони відрізняються один від одного хоча б за якісним складом. От і погляньте, яке місце займає бджолине обніжжя серед вітамінних комплексів. Сподіваюсь, нам удалося посіяти принаймні сумнів щодо місця близького і доступного всім нам продукту. А якщо врахуєте вартісні показники, то у вас з'явиться і впевненість у тому, що це місце чільне.

2. Ми, з нашими бджілками, – і виробники цієї продукції. І якщо вони можуть тільки її збирати, то ми з вами повинні довести її до певних кондицій і запропонувати співвітчизникам, показавши переваги нашого продукту. Враховуючи те,

що наші люди широкою рекламою біологічно активних комплексів вже підготовлені до їхнього вживання (і вже купують їх), давайте скористаємося цим, і покажемо, що наша продукція і не гірша, і дешевша.

3. Інтерес до продуктів на основі квіткового пилку в Україні невпинно зростає. Збільшується і кількість продукції, і попит на пилки як на сировину. Вперше за останні роки цієї весни бджолине обніжжя в заготівельних організаціях у дефіциті. Та й ціна, слава богу, на ринках Києва (та й Трускавця) була досить пристійна. Окрім того, в минулому сезоні багато хто з бджолярів, як і я, залишилися практично без меду. А от з обніжжям і пергою я, наприклад, "не пролетів". Так що, шановні колеги, займатися збором квіткового пилку стає все вигіднішою справою. Але тут варто зважити на четвертий аспект, який для нас з вами, мабуть, найважливіший.

4. Усі унікальні властивості бджолиного обніжжя зберігаються тільки за умови правильного збирання, сушіння, збереження, переробки і вживання цього воістину безцінного продукту (короткий перелік руйнівних факторів, які діють тільки на вітаміни: тепло – B_1, B_2, B_5, C, P , сонячне світло – B_2, B_{12}, C, P). А то все непрості технології, і порушення навіть в одній із ланок ведуть до втрати певних компонентів, і руйнується власне та "оптимальна збалансованість комплексу життєво важливих речовин", а з безцінного природного продукту бджолине обніжжя перетворюється в пересічний дієтичний продукт, та інколи стає просто шкідливим для здоров'я. Тому за результатами наших досліджень я, наприклад, обніжжя висушую інфрачервоними променями в спеціальній сушарці, яка забезпечує підтримку температури $40(\pm 1)^{\circ}\text{C}$.

Багатокомпонентність квіткового пилку спричинює і складність (а тому і високу вартість) аналізу його якості, і може бути економічно виправдана тільки для промислових партій товару. А якщо "для себе", то для збереження і цінності, і ціни

товару нам залишається одне – суворо дотримуватися технологій. А для цього їх треба знати. Я, наприклад, для цього опрацював певний обсяг літератури і нормативно-технічної документації та консультувався з провідними фахівцями: технологами технічної та оборонної промисловості, фармацевтами і медиками. "Гуль" чимало при цьому собі понабивав – у результаті вважаю, що технології збирання, сушіння, збереження, переробки і вживання бджолиного обніжжя мною вже освоєні.

Деякі подробиці:

– маючи досить продуктивний мікро-млин, обніжжя в кількостях більше 10 кг подрібнюю на фармацевтичному заводі (значно якісніше);

– до подрібнення обніжжя зберігаю у вакуумі, або в середовищі інертного газу (докладніше про це див.: "Мир упаковки", 2002, №3; "Брутто", 2000, №1);

– зберігаю суміш обніжжя з медом або подрібнене обніжжя (для діабетиків та для тих, хто не може вживати мед) у темних скляних баночках з кришками типу "твіст-офф" ("Мир упаковки", 2000, №1);

– починаючи з 2000 р. я освоїв технологію фасування меду й суміші обніжжя з медом у вакуумну упаковку ("Брутто", 2001, №1). У цій же упаковці обніжжя транспортується літаком, а потім криголамом та тягачами на антарктичну станцію "Академік Вернадський", і воно не втрачає своїх унікальних природних якостей. Мене тішить те, що вже четвертий рік поспіль українські полярники та їхні гості вживають бджолине обніжжя і мед з "Пасіки Діда Василя"!

Зважаючи на те, що не кожен має змогу ознайомитися з деякими з названих видань, і – якщо буде зацікавленість широкого загалу і редакції журналу "Український пасічник", – я готовий надати інформацію про свої доробки, які можуть бути використані і на пасіці, і в промисловій переробці сировини – або на сторінках журналу, або ж при прямому зверненні до мене.

Для довідки. Наукові дослідження впливу квіткового пилку на біологічні об'єкти, зокрема на людський організм, дали вражаючі дані. Сьогодні бджолине обніжжя і апіпрепарати на його основі використовуються у клінічній практиці і знаходять своїх споживачів серед тих, хто на цьому розуміється і цінує своє здоров'я.

Квітковий пилко рекомендується (див. книгу відомого російського апітерапевта, проф., д-ра мед. наук А.Ф. Синякова "Пчелиная аптека" – М., 1995) при атеросклерозі, гіпертонії, ішемічній хворобі серця, коронаро-кардіосклерозі, дистрофії міокарду, стенокардії, варикозному розширенні вен та інших серцево-судинних захворюваннях, анемії, схильності до тромбозів, астенії, неврастенії, інволюційних психозах, депресії, абстинентному синдромі, вегетативних неврозах, головних болях, зниженні пам'яті, клімактеричному синдромі, хронічних бронхітах, бронхоектатичній хворобі, бронхіальній астмі, пневмонії, туберкульозі легень, абсцесі та інших захворюваннях легень, гастритах, виразковій хворобі шлунку та дванадцятипалої кишки, ентеритах, колітах та інших захворюваннях тонкого та товстого кишеч-

ника, дискінезії жовчовивідних шляхів та жовчного міхура, хронічних гепатитах, ендемічному зобі, хронічних захворюваннях нирок, простатитах, везикулітах, аденомі простати, порушенні обміну речовин, відставанні в рості, гіпо- та авітамінозах, переломах, ранах, опіках, перевтомі та перетренуванні у спортсменів, кон'юнктивітах, зниженні зору, випаданні волосся, дерматитах, сильному схудненні, зниженні імунітету, фізичній та розумовій перевтомах, хронічних інтоксикаціях, радіоактивному опроміненні, для відновлення сил після тяжких захворювань та хірургічних операцій, профілактики процесів старіння, зміцнення стану людини похилого віку та ослаблених людей, стимуляції росту та регенерації пошкоджених тканин, підвищення захисних сил організму, омолодження шкіри.

Квітковий пилко треба приймати один раз на день за півгодини до їди по 1 ч.л. з такою ж або в 2–3 рази більшою кількістю меду. Розсмоктувати в роті не слід, як і запивати водою або іншою рідиною протягом 15–20 хв. Курс прийому – від 20 до 30 днів.

МЕДОВА КУЛНАРІЯ

Сунічний салат

100 г меду, 500 г суніць, 200 мл сметани, ванільний порошок або батончик – за смаком.

Помиті, почищені, порізані ягоди заливають медом. Додають ваніль і злегка розмішують. Ставлять на годину до холодильника. Сметану додають, подаючи страву до столу.

Диня-сюрприз

Диня середньої величини, суніці, малина, сливи, зрілі персики, смородина, 2 ст. ложки коньяку, мед за смаком.

Диню миють під сильним струменем холодної води. Вирізають "кришечку", ложкою виймають серцевину, всередину натомість кладуть суніці, малину, розрізані сливи, почищені й подрібнені персики, смородину – так, щоб диня була майже повною. Заливають медом і скроплюють коньяком. Вирізану "кришечку" ставлять зверху і кладуть диню в холодильник на 2–3 год. Подаючи диню до столу, її нарізають на шматки. При цьому не слід розрізати її глибоко, щоб не пошкодити фруктів.

Увага! Диню не можна заповнювати твердими фруктами (яблуками, грушами, незрілими персиками чи абрикосами).

СВІТ МЕДОДАЇВ

Бузок японський – високомедодайний кущ

Бузок японський – *Syringa japonica* – є кущем з родини оливкових, який досягає у висоту 8–10 м. Листя має подібне до бузку звичайного, тільки воно дещо більше та яснішого кольору. Квіти кремово-білі, дрібні, дуже пахучі, зібрані в широкі суцвіття по 1–2 китиці в кожному. Плід міститься у двокомірковій сумочці з 4 насінинами.

Цей бузок походить з Японії. Зрідка його можна побачити в парках як поодинокую рослину, яку використовуюється для високих несформованих шпалер. Кореневих відростків, як бузок звичайний, не має. Відзначається добрими декоративними ознаками, особливо під час цвітіння, яке у наших кліматичних умовах припадає на другу-третю декаду червня.

Як зазначає польський професор Болеслав Яблонський (м. Пулави), у пулавській колекції медодайних рослин бузок японський з'явився завдяки доктору М. Ліпінському, який забезпечує цю колекцію насінням різноманітних рослин. Поодинокую ростуть кількарічні кущі, що сягають висоти 5 м і мають діаметр 4 м. Уже впродовж кількох років бузок щедро квітує. Його завжди охоче відвідують бджоли. Розквітає бузок японський у ранкові години. А вже другого дня, ближче до вечора, опадає. Найбільший резерв нектару у перший день цвітіння. Одна дрібна квітка виділяє в середньому близько 0,334 мг цукру, вміст його в нектарі становить 30–60 (до 70)%. Виділення цукру з одного десятирічного куща становить в середньому близько 160 г. Якщо прийняти, що на 1 га при доброму освітленні з міжряддями

5×5 м росте 400 кущів, то цукрова продуктивність 1 га буде становити в середньому 60 кг, а медова – 80 кг. А це не мало. Бджоли охоче працюють на квітах бузку японського, збираючи нектар та пилок від ранку до вечора.

Беручи до уваги, що бузок японський – рослина декоративного і медодайного характеру, можна стверджувати: він заслуговує на те, щоб його ширше розповсюджувати. Розмножується він з насіння, зібраного у серпні, як тільки починають розтріскуватися перші сумочки. Доктор Ліпінський радить зібране насіння спочатку зберігати в чистому піску, а на 50–60 днів перед весняним висівом – забуртувати. Висівати на глибину до 1 см, слід оберігати сходи від приморозків.

З польської переклав І.ШЕЛЕНГОВИЧ

ПРАКТИЧНА ІНФОРМАЦІЯ ПАСІЧНИКАМ

ТзОВ «ТТК» Закупуємо натуральний МЕД

ОПТОМ

Запорізька обл.

Мелітополь	(06192) 3-98-46
Токмак	(06178) 2-94-85
Розівка	(06162) 9-76-49
Чернігівка	(06140) 9-63-13
Бердянськ	(06153) 9-95-74
Давненське	(067) 921-17-05
Дніпрорудне	(06175) 6-31-89, 6-18-51

Дніпропетровська обл.

Софіївка	(05650) 2-14-61, 2-13-74
Нікополь	(05662) 1-52-09, 4-17-31
Зеленодольськ	(05655) 6-25-12
Покровське	(05638) 2-29-64

Харківська обл.

Ізюм	(05743) 2-85-51, 2-32-97
Балаклія	(05749) 2-07-68, 2-44-05

Одеська обл.

Березівка	(04856) 2-01-82
Миколаївка	(04857) 2-25-07
Фрунзівка	(04860) 9-18-53

Херсон	(0552) 43-41-80, 43-46-11
Скадовськ	(05537) 5-46-38
Полтава	(0532) 58-36-94
Миколаїв	(0512) 33-31-88
Черкаси	(0472) 66-82-33
Луганськ	(0642) 58-53-98, 31-47-93
Донецьк	(062) 332-22-35, 335-96-97
Макіївка	(050) 606-56-07

Агропромислова фірма «Кримбджолопродукт-XXI століття» продовжує надсилати поштою плідних маток української степової та карпатської породи (згідно з Планом породного районування) з ізольованих пасік гірського Криму.

Постійно купуємо мед, щільниковий мед, пергу.

Магазин «Пасіка», просп. Леніна, 52, м. Євпаторія, АР Крим 97402

Тел. (06569) 6-03-73, 2-68-19

“Медовий край” –

підприємство з десятирічним досвідом виробництва вощини.

Пропонуємо вощину високої якості в обмін на віск і пасічну мерву – на вигідних умовах.

Постійно купуємо віск і мерву. Перед тим, як продати, зателефонуйте нам. Ми заплатимо більше!

м. Черкаси, тел. (0472) 65-34-00,
32-07-44, 32-06-67

Спеціальне господарство
з бджільництва “Веселівське”

Закупує мед бджолиний, мед щільниковий, прополіс, квітковий пилок та пергу в щільниках (формуємо партії в регіонах та вивозимо власним транспортом).

Вирощує та реалізує насіння медодайних рослин: синяку звичайного, буркуну жовтого лікарського, фацелії пижмолистої.

Запрошує на постійну роботу досвідчених пасічників та помічників пасічників.

Довідки за телефоном

у м. Кіровограді (0522) 54-10-59

ПОСТІЙНО КУПУЄМО МЕД

та іншу продукцію бджільництва

На найвигідніших умовах!

Можливий самовивіз, маємо обмінну тару.

Агрофірма «Анастасія Плюс», м. Запоріжжя

Тел. (0612) 65-53-58, 65-81-28, 65-69-84

Купуємо мед. Маємо власну тару.

Тел. 8-05253-2-13-50

Постійно закупуємо мед в необмеженій кількості.

Запрошуємо до співпраці регіональних представників.

Маємо фонд обмінної тари.

Оплату гарантуємо.

ЗАТ «Медодар»

м. Київ

Тел. (044) 290-36-14
290-05-89

Пропоную чистопородні карпатські бджоломатки у червні-серпні.

Василь Антонович Гайдар, вул. І. Франка 148/82, м. Мукачево, Закарпатська обл. 89600
Тел. (03131) 4-36-79, 5-43-75

Шукаємо постійних покупців на продукцію бджільництва (перга, пилок, маточне молочко, бджолина отрута, матки карпатської породи). Пасіки розташовані в екологічно чистій зоні Карпат.

ПП «Спрут», м. Коломия, Івано-Франківська обл.
Тел. (03433) 2-11-69

Постійно купуємо віск, мерву.
Реалізуємо інвентар.
Тел. (05234) 5-30-90

Купуємо високоякісний мед вологістю до 18%. Дорого. Запрошуємо до співпраці власників великих пасік.

Тел (056) 796-69-72
(0562) 34-74-09
(05234) 4-15-97

Пропоную елітні матки української степової породи. Виготовляю вулики різних систем, рамки, нуклеуси, годівниці, сушарки для пилку, медогонки.

Станіслав Топольницький.
Тел. (044) 251-04-71

Продам автопавільйон на 56 бджолосімей (багатокорпусна система) з тягачем Шкода 100 Ліаз. Ціна договірна.

Тел. (03656) 5-12-67

Пропоную насіння медодаїв: крутаю, м'яти, синяку, лофанту тощо.

Зіновій Рунців, с. Крушельниця, Сколівський р-н, Львівська обл. 82617

Пропоную мед, віск, пилок, прополіс.
Микола Францович Понятовський, вул. 8 березня, 12, кв. 33, м. Могилів-Подільський, Вінницька обл. 24000.
Тел. (04337) 2-68-51

Пропоную: а) навчальний відеофільм про догляд і розмноження бджіл, 180 хв. (рос. мовою); б) все про бджолу. Вароатоз: діагностика та методика лікування, 240 хв. (рос. мовою).

04107 Київ, а.с.- 40.
Тел. (044) 211-54-78

Продам бджолопавільйон (на одноосній платформі) на 10 сімей (разом з бджолами, рамками, надставками).

Катерина Ільківна Федьків, вул. Ленковського, 4, кв. 18, м. Стрий, Львівська обл.

Тел. 050-956-41-03; (03245) 5-83-60

ТзОВ «Бартнік» (м. Ізяслав) продовжує закуповувати мед, віск, прополіс і формувати колектив пасічників для довгострокової рівноправної і плідної співпраці з виробництва, переробки і реалізації високоякісних продуктів бджільництва.

Запрошуємо до співпраці регіональних заготівельників.

ТзОВ «Бартнік»,
вул. Матросова, 1, м. Ізяслав,
Хмельницька обл. 30300
Тел./факс (03852) 4-05-98,
4-16-32

Купуємо мед, віск, прополіс, мерву. Є великий фонд обмінної тари. Можливий самовивіз.

«ЗЛАТОМЕД»

Телефон у Кіровограді
(0522) 22-77-39,
22-50-00

Шукаємо регіональних представників.

Творчість наших читачів

Ведмідь і бджоли

Всі знали, що в гаю ведмідь
Завжди оратором був штатним:
Міцна статура, голос – мідь.
Права такому й захищати!
– Сутужно всім: нова епоха, –
Він так свій виступ розпочав.
Завзяття – море, суму – трохи
І блиск ораторський в очах.
– А що вже бджілка-трудівниця –
І роботяща, й не дурна –
Трудилась літо задарма
Таке могло лише приснитись:
На носі ж бо – зима. – А сам?
Відомо всім, не раз, бува,
Бджолині гнізда руйнував
І ласував медком – аж до оскоми
(про те ані чичирк нікому)

Ця тема зовсім не нова,
І факти взяті не зі стелі.
Ввімкніть лиш “телек” –
Побачите, як барин – голова

Селянство слізно” захищає”,
Екран вже й пики не вміщає.
Володимр ЯКУБОВСЬКИЙ
Київська обл.

Танець бджоли

Нуртує золотиста завірюха –
У хорі загадкових серенад
З потріскувань тонесеньких крилят,
Немов на подіумі, в вишуканих рухах.

А ось бджола, немов красуня Сходу,
Як грація хитає черевце,
То підбіжить, то колом ходить,
Й усіх уваги варта через це...

Проілюстрований майстерно танцем
Маршрут у всіх пропорціях чіткий.
Немов із сцени, переходить стан цей
Від танцівниці в порухах легких.

І... полетіли подруги за нею,
В обіймах квітів мить шукать оту,
Яка зсолодить, зап'янить елеєм,
Коли віднайдуть краплю золоту.

Ніна БУКАЛО
м. Полтава

ПЕРЕДПЛАТНИЙ ІНДЕКС 74509
Р. с. КВ №766 від 26.06.94

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР М.Д. ОСТАШЕВСЬКИЙ.

СКЛАД РЕДАКЦІЇ:

І. М. ШЕЛЕНГОВИЧ (заст. головного редактора)
А. Й. ДРУЖБЯК (наук. редактор, відп. за випуск)
О. М. КОЦЮМБАС (редактор)
Д. М. ОСТАШЕВСЬКИЙ (редактор)
О. С. ДУДИЧ (літ. редактор)
А. Б. БОГАЧ (комп'ютерна верстка)

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Л.І. Боднарчук, проф., чл.-кор. УААН; І.Г. Багрій, канд. біол. наук; В.А. Гайдар, канд. с.-г. наук; М.М. Гунько; М.П. Дейнека; О.Д. Комісар, канд. біол. наук; В. П. Лисенко, канд. хім. наук; В.П. Пилипенко, канд. с.-г. наук; Є. В. Руденко, канд. вет. наук; В.П. Поліщук, проф., д-р с.-г. наук, акад. АНВШ України; Б. В. Рудка; Я. А. Сидоровський; І.М. Шеленгович; В. А. Ющенко, народний депутат України.

Засновники журналу “Український пасічник”:
Редакція журналу, Інститут бджільництва ім. П.І. Прокоповича, Львівська державна академія ветеринарної медицини ім. С.З. Гжицького.

© “Український пасічник”, 2003.

АДРЕСА РЕДАКЦІЇ:

Журнал “Український пасічник”,
вул. В. Стуса, 38 (Інститут біології тварин),
Львів 79034

Тел. (0322) 70-99-01

Факс (0322) 70-99-01 (з 10.00 до 14.00)

Редакція зберігає за собою право на скорочення і літературне редагування прийнятих до публікації текстів, не порушуючи при цьому їх змісту.

Редакція, друкуючи матеріали, не завжди поділяє позицію авторів, не повертає надісланих дописів авторам.

Листування з читачами ведеться переважно на сторінках журналу.

За достовірність опублікованих матеріалів відповідають їхні автори.

У разі передруку посилання на “Український пасічник” обов'язкове.

За рекламу відповідають рекламодавці.

За доставку журналів передплатникам відповідають поштові відділення зв'язку.

До відома передплатників: №6 «УП» за 2003 р. відвантажено на пошту 23.06.2003 р.

РОЗРАХУНКОВИЙ РАХУНОК РЕДАКЦІЇ:

260064816 МФО 325570, в ЛОД АЛПБ “Аваль”
м. Львова, ЗКПО 04812083.

Редакція журналу “Український пасічник”.

Надруковано з готових фотодіапозитивів на
ПТВФ “Афіша”,
вул. К. Левицького, 4, Львів 79005

Підп. до друку 9.07.2003. Формат 70x100 1/16.

Тираж 6350 прим.

Замовлення №0715

**Зеновій Твердохліб,
голова Радехівського районного товариства
пасічників-любителів**

Крамниця “Бджільництво”

Приймає та реалізує:

- бджолореманент (вулики, медогонки тощо);
- бджолиний віск;
- вощину;
- бджоловідводки, рої та бджолині матки;
- мед, пилок.

Приймаємо замовлення на виготовлення вуликів і рамок. Для гуртових покупців можливі знижки та доставка.

**Тел./факс
(0322) 62-19-21**

*Нагадуємо нашим читачам,
що журнали
“Український пасічник”
та “Сад, город, пасіка”
можна передплатити
з будь-якого місяця
в усіх поштових відділеннях.*

“МЕДОВИК”

Закуповує

**МЕД, ПИЛОК,
ПЕРГУ В ЩІЛЬНИКАХ,
ПРОПОЛІС, ВІСК ТА МЕРВУ**

Тел. (0522) 54-10-59

Фірма закуповує мед. Дорого.

**А також тару для меду.
(044) 239-22-61, 239-22-62**

**Рій у стіні.
Матеріал читайте на с. 29.**

Пасіка Омеляна Мандзюка. Матеріал читайте на с. 37.